

UDRUŽENJE/UDRUGA SOCIJALNIH RADNIKA SBK/KSB

Lukačka br. 3 72270, Travnik - www.uusr-sbk.ba

uusrsbk@gmail.com

ANALIZA STANJA SOCIJALNE ZAŠTITE U SREDNJOBOSANSKOM
KANTONU/KANTONU SREDIŠNJA BOSNA SA POSEBNIM OSVRTOM NA UTJECAJ
PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE

Travnik, august 2020.godine

Analiza stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna sa posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite izrađena je uz podršku UNICEF-a u BiH.

Stavovi, mišljenja, zaključci i preporuke iznesene u ovoj analizi u potpunosti su odgovornost autora analize.

Izrada Analize stanja socijalne zaštite u Srednjebosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna rezultat je kontinuirane stručne saradnje Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB ,Centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite SBK/KSB,ustanova socijalne zaštite SBK/KSB , Ministarstva zdravstva i socijalne zaštite SBK/KSB i Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB.

U izradi Analize učestvovali su članovi Ekspertne grupe:

- Alma Lisica,dipl.pravnica,uposlena u JU Centar za socijalni rad Novi Travnik
- mr.Semir Softić, dipl.ecc stručni savjetnik za finansijsko poslovanje u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK
- Marinela Marić Šako,dipl.socijalna radnica,uposlena u Zavod za zaštitu mentalno invalidnih lica Bakovići
- dr.sc. Hamid Palalić, Kantonalni inspektor socijalne zaštite SBK/KSB
- Anto Gavrić,dipl.socijalni radnik,pomoćnik ministra za socijalnu zaštitu SBK/KSB
- Ivan Ilijašević,dipl.socijalni radnik,uposlen u službi socijalne zaštite Kiseljak

Autori „Analize stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna sa posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite su:

mr sci. Indira Mehić-Čejvan i dipl.socijalni radnik Mirjana Mehićić .

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. SVRHA I CILJ ANALIZE	2
2. METODOLOGIJA	3
2.1.Metoda.....	3
2.2.Postupak prikupljanja podataka	4
2.3. Instrumenti istraživanja	5
2.4.Osnovni metodološki principi.....	6
2.5.Mjesto, vrijeme i uzorak istraživanja	6
2.6.Analiza podataka.....	7
3. PRAVNI OKVIR SOCIJALNE ZAŠTITE	8
3.1. Pravni okvir na nivou BiH.....	8
3.2.Pravni okvir na nivou Federacije Bosne i Hercegovine	9
3.3.Pravni okvir na nivou SBK/KSB	10
3.3.1.Pojam socijalne zaštite.....	11
3.3.2.Korisnici socijalne zaštite	11
3.3.3.Prava iz socijalne zaštite	12
3.3.4.Ustanove socijalne zaštite	12
3.3.5.Prava zaštite porodice sa djecom.....	12
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	13
4.1.Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB.....	13
4.2.Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite	27
4.3.Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB	32
4.4. Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2017-2020.godine.....	34
4.4.1. Općinska izdvajanja za novorođenu djecu u SBK/KSB	56
4.5. Analiza kapaciteta socio-zdravstvenih ustanova i analizao ponašanju uposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije.....	57
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA u okviru „Analiza stanja socijalne zaštite u SBK/KSB sa posebnim osvrtom na posljedice izazvane pandemijom COVID-19“.....	61
5.1. Rezultati anketnog upitnika za rukovodioce ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB	61
5.2. Rezultati istraživanja za stručna lica u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB	72
5.3. Rezultati istraživanja korisnika socijalne zaštite SBK/KSB	82

5.4. Rezultati istraživanja stanja i potreba djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite	92
5.5. Rezultati istraživanja za osobe koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja u SBK/KSB	111
6. ZAKLJUČCI.....	119
7. PREPORUKE	120

Pregled tabela u tekstu :

Tablica 1 : Broj korisnika sa područja SBK/KSB koji se finansiraju od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike	20
Tablica 2 : Prikaz potrebnih stručnih djelatnika prema broju stanovnika	28
Tablica 3 : Broj uposlenih u centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite na području SBK/KSB	29
Tablica 4 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. godine.....	32
Tablica 5 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2017. godinu	32
Tablica 6 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2018. godinu	33
Tablica 7 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2019. godinu	33
Tablica 8 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2017. godinu	36
Tablica 9 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2017. godinu	38
Tablica 10 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2017. godini	40
Tablica 11 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu	41
Tablica 12 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu	43
Tablica 13 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2018. godini	45
Tablica 14 : Ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu za 2019. godinu na području SBK/KSB.	46
Tablica 15 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2019. godinu	48
Tablica 16 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2019. godini	50
Tablica 17 : Pregled ukupnog broja korisnika i visine finansijskih izdvajanja za ostvarena socijalna prava u SBK/KSB	50
Tablica 18 : Podaci o izdvajanju sredstava iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za prvi pet mjeseci 2020.	51
Tablica 19 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za prvi pet mjeseci 2020. godine	53
Tablica 20 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u prvi pet mjeseci 2020. godine	55

Pregled grafikona u tekstu :

Grafikon 1 : Kvalifikaciona struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite.....	29
Grafikon 2 : Izdvajanja za 2017. godinu po pravima (izraženo u KM)	37
Grafikon 3 : Broj korisnika po pravima za 2017. godinu	39
Grafikon 4 : Izdvajanja po pravima za 2018. godinu (izraženo u KM)	42
Grafikon 5 : Broj korisnika po pravima za 2018. godinu	44
Grafikon 6 : Ukupna izdvajanja po pravima za 2019. godinu (izraženo u KM).....	47
Grafikon 7 : Broj korisnika po pravima za 2019. godinu	49
Grafikon 8 : Izdvajanja po pravima za prvih pet mjeseci 2020. godine (izraženo u KM)	52
Grafikon 9 : Broj korisnika za prvih pet mjeseci 2020. godine po pravima.....	54
Grafikon 10 : Novčana izdvajanja od strane općina za novorođenu djecu u SBK/KSB.....	56
Grafikon 11 : Spolna struktura rukovodioca ustanova socijalne zaštite SBK/KSB	61
Grafikon 12 : Spolna struktura rukovodioca Centara za socijalni rad i Službi socijalne zaštite	62
Grafikon 13 : Da li postoji zadovoljstvo od strane rukovodioca organizacijom ustanova u vrijeme pandemije	62
Grafikon 14 : Postojanje Plana o postupanju u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite u SBK/KSB	63
Grafikon 15 : Da li ste kontaktirani od strane nadležnih organa vlasti u vezi davanja mišljenja I prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijalne zaštite?.....	64
Grafikon 16 : Mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB	65
Grafikon 17 : Evidencija o korisnicima, pravima i uslugama	66
Grafikon 18 : Spolna struktura uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	67
Grafikon 19 : Radni staž uposlenika u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	68
Grafikon 20 : Obrazovna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	68
Grafikon 21 : Podrška kantonalnih organa uposlenicima u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB u doba pandemije	69
Grafikon 22 : Utjecaj pandemije na način rada ispitanika	69
Grafikon 23 : Stepen zadovoljstva ispitanika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi.....	70
Grafikon 24 : Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama	70
Grafikon 25 : Zahtjevi za socijalnim uslugama u doba pandemije	71
Grafikon 26 : Mišljenje uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB o trenutnom sistemu socijalne zaštite	71
Grafikon 27 : Spolna struktura stručnjaka zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB	72
Grafikon 28 : Vrijeme provedeno na poslovima socijalne zaštite (radni staž ispitanika)	73
Grafikon 29 : Stepen obrazovanja u ustanovama socijalne zaštite	74

Grafikon 30 : Zadovoljstvo stručnih radnika radom ustanove u doba pandemije	75
Grafikon 31 : Postojanje Plana djelovanja u vanrednim situacijama.....	76
Grafikon 32 : Procedure rada sa korisnicima tokom pandemije	77
Grafikon 33 : Refleksija pandemije na mentalno zdravlje stručnjaka u socijalnoj zaštiti.....	78
Grafikon 34 : Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju općinski organi	79
Grafikon 35 : Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi.....	80
Grafikon 36 : Mišljenje stručnih radnika o trenutnom sistemu socijalne zaštite na području SBK/KSB.....	81
Grafikon 37 : Davaoci podataka za korisnike	82
Grafikon 38 : Spolna struktura korisnika.....	83
Grafikon 39 : Starosna struktura korisnika	84
Grafikon 40 : Područje stanovanja korisika.....	85
Grafikon 41 : Obrazovni nivo korisnika	86
Grafikon 42 : Kategorija korisnika socijalne zaštite	87
Grafikon 43 : Refleksija pandemije na mentalno zdravlje korisnika	88
Grafikon 44 : Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju graski/općinski organi	89
Grafikon 45 : Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju Kantonalni organi	90
Grafikon 46 : Zadovoljstvo korisnika sa organizacijom rada Centra za socijalni rad u vrijeme trajanja pandemije	91
Grafikon 47 : Zadovoljstvo korisnika zdravstvenim sistemom u SBK/KSB	92
Grafikon 48 : Broj djece smještene u ustanove.....	93
Grafikon 49 : Spolna struktura djece smještene u ustanove socijalne zaštite	93
Grafikon 50 : Dobna struktura djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite	94
Grafikon 51 : Obrazovni nivo djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite	95
Grafikon 52 : Porodično porijeklo djeteta	96
Grafikon 53 : Razlozi koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice/obitelji	97
Grafikon 54 : Ima li u porodici još djece?	98
Grafikon 55 : Ukoliko u porodici ima još djece, s kim žive?	98
Grafikon 56 : Koliko dijete vremenski boravi u ustanovi ?.....	99
Grafikon 57 : Razlozi smještaja djece u udomiteljsku/hraniteljsku obitelj/porodicu ?.....	100
Grafikon 58 : U kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite?	101
Grafikon 59 : Kojoj od kategorija prava iz socijalne zaštite dijete pripada ?	102
Grafikon 60 : Koliko često je dijete ostvarivalo kontakt sa roditeljima u vrijeme pandemije?	103
Grafikon 61 : Zadovoljenje potreba djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije	104
Grafikon 62 : Odraz pandemije na mentalno zdravlje djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite.....	105

Grafikon 63 : Problemi djece smještene u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice vezani za online nastavu u doba pandemije	106
Grafikon 64 : Utjecaj izoliranosti i zabrane posjeta u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije na djecu	107
Grafikon 65 : Da li je po Vašim saznanjima dijete bilo/ili je trenutno zaraženo koronavirusom?	108
Grafikon 66 : Utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djeteta smještenog u ustanove socijalne zaštite	109
Grafikon 67 : Da li je stanje pandemije prema Vašim saznanjima uzrokovalo i dodatne potrebe djece sa invaliditetom smještene u udomiteljskim obiteljima/ hraniteljskim porodicama , odnosno socijalnim ustanovama ?	110
Grafikon 68 : Spolna struktura osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB	111
Grafikon 69 : Starosna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB	112
Grafikon 70 : Obrazovna struktura osoba koje su ostale bez zaposljenja u doba pandemije na području SBK/KSB	113
Grafikon 71 : Broj članova domaćinstva osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB.....	114
Grafikon 72 : Da li osobe koje su ostale bez posla imaju osobe sa invaliditetom u svom domaćinstvu	115
Grafikon 73 : Stambene prilike osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB	116
Grafikon 74 : Visina prihoda po članu domaćinstva osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19.....	117
Grafikon 75 : Iskazivanje socijalne ili druge pomoći koje su potrebne osobama koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19	118

Pregled slika u tekstu :

Slika 1 : Slikoviti prikaz nekih od zakona po kojima rade centri za socijalni rad31

Spisak skraćenica :

BiH – Bosna i Hercegovina

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

SBK/KSB – Srednjobosanski kanton / Kanton središnja Bosna

HRBA – Human Rights Based Approach (Metodologija zasnovana na ljudskim pravima)

UVOD

Profesionalni socijalni rad nastao je i razvio se iz stoljetne težnje i želje ljudi da iz humanih razloga pomažu i štite jedni druge ,posebice one koji,zbog različitih uzroka nisu u stanju sami zadovoljiti svoje potrebe.Socijalni rad od svog nastanka uključuje milosrđe,pomoć siromašnim i čovjekoljublje.

Socijalni je rad u svom dalnjem razvitu ulogu pomaganja dopunio i drugim u ulogama,koje je kasnije razvio ,kao što su :poticanje,razvijanje samosvijesti o osobnoj vrijednosti,razvijanje unutarnjih snaga kod pojedinaca i skupina,mobilizacija snaga zajednice na rješavanju zajedničkih problema,osposobljavanje i rehabilitacija,solidarnost i uzajamnost ljudi u zajednici(Dervišbegović,2001:16).

Sistemske ideje potiču iz opće sistemske teorije Von Bertalanffy-a.¹ Dijelovi sistema su međusobno zavisni i povezani,tako da svaka promjena u jednom dijelu sistema utiče na ostale dijelove.

Sistem socijalne zaštite ima za cilj da pomogne korisnicima, posebno onima koji su najranjiviji u periodu krize, da lakše prebrode rizike i brže se oporave, te da spriječi siromaštvo i negativan utjecaj koji u u kriznom periodu mogu imati na funkcionisanje porodice, posebno na djecu, stara lica, osobe sa invaliditetom i druge ranjive kategorije.

Socijalna zaštita je organizirana djelatnost u Federaciji BiH usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti njenih građana kada se nadu u stanju socijalne potrebe.

Vanredna situacija izazvana pandemijom COVID -19 je situacija u kojoj su rizici i prijetnje za stanovništvo uvećane i stvaraju neželjene i neočekivane posljedice. Do pandemije koronavirusa u Bosni i Hercegovini (BiH) došlo je u martu 2020. godine, kada je proglašena i pandemija na globalnom nivou.

Uvođenjem vanrednih mjera obustavljen je pružanje određenih javnih usluga koje su imale direktni negativan uticaj na inače ugrožene grupe stanovništva odnosno siromašne porodice ,porodice sa ograničenim resursima i druge korisnike socijalne zaštite.Restriktivne mjere ,poput ograničavanja kretanja,zatvaranje škola,smanjen pristup uslugama socijalne zaštite,smanjenje prihoda i dr. su samo neke od mjera koje su negativno uticale na život porodica .Porodice sa djecom, posebno porodice u riziku i disfunkcionalne porodice, siromašne porodice kao i one koje žive u ruralnim udaljenim sredinama susreću se sa novim problemima i postaju još ranjivije sa pojmom rizika od siromaštva zbog gubitka posla i/ili drugih stalnih izvora primanja. Kratkoročne kao i dugoročne posljedice pandemije mogu imati negativan uticaj i povećati rizik funkcionisanja porodice, porodičnog staranja, egzistencije porodice, do pojave nasilja u porodici, a posebno nasilja nad djecom, zanemarivanja i odgojnog zapuštanja djece. Ljudske

¹ Howe D.(1987).Uvod u teoriju socijalnog rada,Wildwood House

potrebe i problemi egzistiraju u vremenu sadašnjem,adekvatnim reagovanjem moguće je uticati na budućnost.²

Pružaoci socijalnih usluga koji su i sami izloženi opasnosti od zaraze, suočeni su sa ogromnim svakodnevnim radnim pritiskom, te moraju obavljati svoje dužnosti ,ostati profesionalni i uljudni dok reaguju na potrebe očekivanja i zahtjeve korisnika.Tokom vanredne situacije profesionalci se suočavaju sa stvarnošću, zahtjeva se brzo i odlučno djelovanje sa ciljem zaštite i pomoći ljudima kao apsolutnom prioritetu.

Takođe,profesionalci u izazovnoj situaciji mogu osjetiti znatan pritisak kako u pogledu vladinih uputa i ograničenog pristupa resursima ,finansijama tako i radnoj sredini.

Potreba za izradu analize potekla je iz raznolikosti iskustava s lokalnog nivoa iskazanim zatjevom da se jasnije definišu potrebe uposlenika u centrima za socijalni rad i ostalih pružaoca socijalnih usluga kao i korisnika socijalne zaštite u doba pandemije.

Zbog svega toga, izuzetno je važno da se u momentu nastanka krize uradi detaljna analiza sistema socijalne zaštite, ispitaju kapaciteti, problemi, i da se na taj način dobije uvid u sve kompleksnije potrebe u kriznom periodu.

Zajedno sa tržištem rada i sistemom socijalne zaštite ,zajednice su,pa čak i cijele socijalne grupe ,gurnute preko ili se drže na marginama društva.³

1. SVRHA I CILJ ANALIZE

Primarna svrha izrade Analize stanja socijalne zaštite u SBK/KSB sa posebnim osrvtom na utjecaj pandemije koronavirusa je sticanje uvida u postojeći nivo socijalne zaštite, kapacitete ustanova socijalne zaštite, kao i uvid u broj, strukturu i potrebe korisnika prava, lepezu raspoloživih i potrebnih socijalnih usluga kao i obim finansiranja socijalnih prava i usluga, odnosno sagledavanje stanja, potreba i mogućnosti za angažovanje i djelovanje na prevazilaženju ili oporavku od posljedica pandemije.

Cilj ove analize je bio da se utvrde i hronološki prezentuju podaci koristeći dostupne zvanične podatke ustanova socijalne zaštite i ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB,kao i zavoda za zapošljavanje SBK/KSB.Posebna pažnja je bila posvećena utvrđivanju postojećeg stanja i komparaciji dobivenih podataka sa ciljem sagledavanja resursa i kapaciteta cjelokupnog sistema socijalne zaštite na području SBK/KSB.Takođe je utvrđeno postojeće stanje u sistemu socijalne i dječije zaštite na koje je pandemija ostavila posljedice.Urađena je analiza svih zakonskih i podzakonskih akata na temelju kojih se ostvaruju prava iz socijalne zaštite na području SBK/KSB,sa kritičkim osrvtom na nedostatke i neusklađenosti zakonskih i podzakonskih akata.

² Milosavljević M. i Brkić M.(2005).Socijalni rad u zajednici,Socijalna misao ,Beograd

³ Teague .P.:Towards an inclusive society:Democratic Dialogue ,Social Exclusion ,Social Inclusion ,Report No.2

Analizom su obuhvaćena finansijska izdvajanja za korisnike socijalne i dječije zaštite 2017,2018,2019. god.kao i prvih 5 mjeseci 2020. godine sa ciljem da bi se objasnio sam kontekst funkcionisanja sistema socijalne zaštite i pružanja socijalnih usluga na području SBK/KSB, potencijalnih problema, slabosti i ugroženosti.Posebnom analizom je bio obuhvaćen period od marta-maja 2020.godine ,kao pokazatelj kretanja broja korisnika socijalne zaštite u vrijeme pandemije.

Također, analiza je poslužila da se ispita uticaj pandemije koronavirusa na povećanje stope nezaposlenosti, da se identificuje broj osoba koje su ostale bez posla u toku pandemije, da se utvrde razlozi koji su doveli do gubitka posla (da li su u direktnoj vezi sa pandemijom koronavirusa) kao i socijalni status i potrebe njihovih porodica.U tu svrhu je ispitano i anketirano cca 30% od ukupnog broja nezaposlenih na području našeg kantona.

Strateško planiranje socijalne zaštite na nivou kantona treba da bude dugoročna orientacija koja se pozicionira i funkcioniра u širem konceptu i ima za opći cilj očuvanje sistema socijalne, dječije i porodične zaštite, održivost tog sistema i definisanje najugroženijih kategorija korisnika, onih, koji su najviše pogodjeni negativnim utjecajem pandemije te da se utvrde potencijalne nove usluge, mjere podrške i potrebe za dodatnom finansijskom pomoći kao odgovor na situaciju izazvanu nastalom pandemijom COVID-19 te drugim vanrednim situacijama.Operativno planiranje treba da bude orijentisano na rješavanje konkretnih i svakodnevnih problema u kraćim vremenskim razdobljima i da definiše načine za postizanje ciljeva kao što su upravljanje ljudskim resursima,upravljanje procesom pružanja socijalnih usluga ili finansija s posebnim osvrtom na utjecaj vanredne situacije.

Na osnovu analize su definisani zaključci, preporuke i mjere, koje treba da posluže kao čvrsta osnova za definisanje akcionog plana, kantonalnim i entitetskim vlastima, zatim lokalnim zajednicama i drugim organizacijama, da efikasno odgovore potrebama korisnika u situaciji uzrokovanoj pandemijom koronavirusa. Cilj je da se poveća fleksibilnost sistema u periodu krize, skратi vrijeme odgovora na povećane i izmijenjene zahtjeve korisnika i drugih osoba u stanju socijalne potrebe, odnosno poveća efikasnost i ekonomičnost postupaka za priznavanje prava, pružanja socijalnih usluga i drugih mjera socijalne podrške, te unaprijede multisektorski i zajednički modeli svih nivoa vlasti u cilju sinhronizovane podrške i povećanja kapaciteta sistema da adekvatno odgovori na krizne situacije.

2. METODOLOGIJA

2.1.Metoda

Sistemsko ispitivanje potreba je proces kojim saznajemo potrebe/interese ljudi i i na osnovu kojih pravimo strateški plan.To je razlika između stanja koje je sad i koje bi trebalo biti,određivanje prioriteta među tim razlikama i određivanje načina prevazilaženja razlika. Za potrebe ovog istraživanja korištene su osnovne,općenaučne i metode prikupljanja

podataka(metoda analize sadržajadokumenata,metoda prikupljanja podataka).Od općih naučnih metoda koriste se analiza i sinteza,induktivna i deduktivna metoda,metoda generalizacije,komparativna metoda,opća teorija sistema.Od posebnih naučnih metoda korištene su metoda modeliranja,metoda ankete i statističke metode.Osnovu metoda čini sistemski pristup kao opća naučna metoda.Opća teorija sistema na području naučne metodologije omogućuje dinamičko posmatranje sistema socijalne zaštite u SBK/KSB.Sistemskom analizom analizira se postojeće stanje,provjeravaju se stavovi korisnika socijalne zaštite u doba pandemije kojim se može doći do djelotvornosti.

U metod spada sve ono što treba učiniti da bi se pronašla potrebna obavještenja o stvarnosti, na osnovu kojih se može ispitati da li su i u kojoj mjeri polazne pretpostavke opravdane.U skladu s ciljem istraživanja odabran je kvantitativni i kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka.

U toku izrade analize provedene su metode istraživanja ,anketiranje korisnika socijalne zaštite,profesionalaca,menadžmenta kao i osoba koje se nalaze na evidenciji zavoda za zapošljavanje u 12 lokalnih zajednica SBK/KSB :Travnik,Novi Travnik,Bugojno,Jajce,Vitez,Donji Vakuf,Gornji Vakuf/Uskoplje,Dobretići,Kreševo,Kiseljak,Fojnica i Busovača.

Temeljem prikupljenih i obrađenih podataka o sistemu socijalne zaštite u vrijeme pandemije daje se prikaz modela radi ukazivanja na posebnosti,suštinsko rješavanje socijalnih problema i socijalno zadovoljavanje potreba.

2.2.Postupak prikupljanja podataka

Naučna saznanja o predmetu istraživanja moguće je izvesti iz već postojećih postavki o socijalnoj politici,a u sklopu socijalne politike i o socijalnoj zaštiti.Socijalna politika je organizirana djelatnost države i drugih društvenih čimbenika kojoj je cilj prevladavanje socijalnih rizika,pomoći siromašnim i isključenim pojedincima i socijalnim skupinama,ujednačavanje životnih šansi te,općenito,unapređivanje socijalne dobrobiti građana.Socijalna politika u svom djelovanju polazi od društvenih vrijednosti kao što su solidarnost,socijalna kohezija.Instrumenti socijalne politike su zakoni i drugi propisi,kao razni programi i mjere za njenu praktičnu primjenu.⁴

Istraživanje je započeto analizom zakonskih propisa koji regulišu teorijske postavke socijalne zaštite i osnove primjene u praksi, a obavljeno je u saradnji sa centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite u svih dvanaest općina SBK/KSB, Ministarstvom zdravstva i socijalne politike SBK/KSB i Zavodom za zapošljavanje SBK/KSB.

Za potrebe istraživanja je kreirano pet upitnika. Upitnici su sastavljeni od većeg broja pitanja (sa velikim brojem upita o osnovno socio-ekonomskim-demografskim karakteristikama, stanju socijalne zaštite, izdvajanjem iz kantonalnog budžeta za socijalnu zaštitu, broju zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB, upita o stavu korisnika prema institucijama u

⁴ Puljiz,V.,Bežovan,G.,Šućur,Z.,Zrinščak,S.(2005):Socijalna politika,Pravni fakultet ,Zagreb

SBK/KSB, mišljenju korisnika o sistemu socijalne zaštite, potrebama osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije, položaj djece u sistemu socijalne zaštite SBK/KSB i dr.). U istraživanju su korištene metode : analiza sadržaja postojeće dokumentacije, anketa za direktore u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB, anketa za stručne radnike u ustanovama socijalne zaštite, anketa za korisnike socijalne zaštite SBK/KSB, anketa za osobe koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB te posebna anketa za djecu u sistemu socijalne zaštite, statistička analiza dobijenih podataka prema upitniku i kvalitativna analiza.

Korišteni su relevantni dokumenti iz zakonske regulative,informacije i podaci iz institucija iz sfere socijalne,porodične i dječje zaštite.Postupak prikupljanja podataka za ovo istraživanje zasniva se na holističkom pristupu u sagledavanju realnih potreba i kompleksnosti problema sa kojima se suočavaju korisnici socijalne zaštite u periodu krize uzrokovane koronavirusom.Istraživanjem je obuhvaćeno 14 ustanova koje pružaju usluge smještaja korisnika.Metodologija razvijena u okviru istraživanja „Analiza stanja socijalne zaštite u SBK/KSB sa posebnim osvrtom na uticaj pandemije COVID-19 na sistem socijalne i dječije zaštite“ izrađena je u skladu sa metodologijom baziranom na ljudskim pravima sa posebnim fokusom na principe nediskriminacije i učešća. Zahvaljujući ovom pristupu bilo je moguće definisati nedostatke u sistemu socijalne zaštite,neusklađenost zakonskih i podzakonskih akata ,potrebu razvijanja novih usluga i mjera za unapređenje sistema socijalne zaštite.U izradi analize učestvovali su stručnjaci iz oblasti socijalne zaštite sa područja SBK/KSB ,zaposleni u ustanovama socijalne zaštite sa iskustvom koji poznaju sistem funkcionisanja socijalne zaštite.Pored predstavnika ustanova socijalne zaštite aktivni učesnici su bili predstavnici ministarstva zdravstva i socijalne politike ,uposlenici zavoda za zapošljavanje SBKL/KSB kao i članovi Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB.Anketiranje je sprovodilo 29 anketara sa 5 prilagođenih anketnih upitnika.

2.3. Instrumenti istraživanja

Istraživanje je započeto analizom zakonskih propisa,koji regulišu teorijske postavke stanja socijalne zaštite u srednjobosanskom kantonu sa posebnim osvrtom na utjecaj pandemije COVID-19 na sistem socijalne zaštite(Metoda analize sadržaja dokumenata,metoda prikupljanja podataka)Istraživanjem problema,identifikovanjem glavnih pokazatelja stanja socijalne zaštite u SBK/KSB.

U cilju olakšavanja procesa prikupljanja podataka za dvanaest općina SBK/KSB formiran je Ekspertni tim koji je osmislio instrumente/anketne upitnike za prikupljanje podataka u svrhu procjene trenutnog stanja socijalne zaštite i eventualnog utjecaja pandemije na sistem socijalne zaštite, mogućih posljedica i opterećenja na sistem socijalne zaštite i kvalitet socijalnih usluga. Instrument istraživanja bio je visokostrukturirani upitnik podijeljen prema četiri kategorije ispitanika:rukovodioци ustanova socijalne zaštite,stručne radnike u ustanovama socijalne zaštite,korisnike prava iz oblasti socijalne zaštite,korisnike prava iz oblasti dječije zaštite i osobe koje su tokom perioda pandemije ostale bez zaposlenja.S obzirom da na području

SBK/KSB ima ukupno 1895 korisnika socijalne zaštite, a s druge strane osam centara za socijalni rad i četiri službe socijalne zaštite odabrali smo sve korisnike stalne novčane pomoći, dječijeg doplatka, korisnika smještenih u ustanove socijalne zaštite.

2.4.Osnovni metodološki principi

Osnovni metodološki principi su:

- Aktivno učešće krajnjih korisnika i potencijalnih novih korisnika, posebno predstavnika marginalizovanih grupa;
- Poštivanje osnovnih ljudskih prava, prava djece, posebno djece iz ranjivih i socijalno isključenih grupa;
- Reprezentativnost uzorka osigurana tokom procesa istraživanja;
- Proces identifikacije potreba korisnika, procjene raspoloživih resursa i kapaciteta donosilaca odluka i pružalaca usluga baziran je na metodologiji zasnovanoj na ljudskim pravima (HRBAP);
- Adekvatne mjere odgovora pružalaca usluga na situaciju uslovljenu pandemijom virusa Covid-19 usaglašene sa realnim potrebama krajnjih korisnika i obezbeđenje po najvišim mogućim standardima u skladu sa raspoloživim resursima;
- Odgovornost svih subjekata uključenih u proces, uključujući i korisnike; g) Jednakopravnost, pravičnost, uključenost, s posebnim akcentom na ranjive i socijalno isključene kategorije.

2.5.Mjesto, vrijeme i uzorak istraživanja

Srednjobosanski kanton je jedan od deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine. Sastoji se od 12 općina: Travnik, Bugojno, Novi Travnik, Vitez, Jajce, Donji Vakuf, Dobretići, Gornji Vakuf/Uskoplje, Kiseljak, Kreševo, Fojnica i Busovača. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2017. godini (stanje 30.06.2017. godine) na području SBK živi ukupno 251.434 stanovnika, što čini 11,39% stanovnika FBiH .(Zavod za statistiku FBiH)SBK zauzima površinu od 3.289 km² , odnosno 12,59% teritorije FBiH. U poređenju s drugim kantonima u Federaciji, SBK se po površini nalazi na petom mjestu. Gustina naseljenosti u SBK u 2017. godini iznosi 76,4 stan/km² . Gustina naseljenosti SBK je manja od prosjeka naseljenosti u Federaciji BiH, koja iznosi 83,8 stan/km² .⁵

⁵Godišnji izvještaj o razvoju sa pregledom provedbe strategije razvoja Srednjobosanskog kantona - http://sbk-ksb.gov.ba/images/SBK - Izvjetaj_o razvoju_sa_pregledom_provedbe_strategije_2017._godine_1.pdf (24.08.2020.)

Primarni podaci prikupljeni su od strane rukovodioca ustanova socijalne zaštite, stručnih lica zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite koji direktno rade sa korisnicima, te krajnjih korisnika i potencijalnih novih korisnika prava iz oblasti socijalne zaštite iz svih (12) općina SBK/KSB koristeći precizne, jasne, koncizne, posebno kreirane upitnike. Podaci su prikupljeni i od ispitanika koji su ostali bez posla nakon proglašenja pandemije i to 30% od ukupnog broja prijavljenih na zavod za zapošljavanje SBK/KSB. Sve javne ustanove socijalne zaštite u SBK/KSB su učestvovali u ovom istraživanju, i to: 8 centara za socijalni rad, četiri službe socijalne zaštite, 10 domova za starije osobe, 2 zavoda za zaštitu mentalno invalidnih lica, 1 Ustanova za djecu i mlade sa poteškoćama u razvoju, 1 ustanova za osobe s intelektualnim poteškoćama (Sumero). Prikupljeni su podaci o njihovim materijalnim, tehničkim i kadrovskim kapacitetima kao i potencijalnim potrebama za unapređenje tih kapaciteta. Istraživanje je provedeno u periodu proglašene pandemije koronavirusa, odnosno juni-august 2020. godine. Uzorak je reprezentativan, ukupan broj anketiranih korisnika prava iz socijalne zaštite je 1895, iz dječije zaštite 92, stručnjaka u ustanovama socijalne zaštite 82, rukovodioca u ustanovama socijalne zaštite 28 kao i 30% od ukupnog broja osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB, njih 518.

2.6. Analiza podataka

Podaci su analizirani tzv. analizom okvira koja se koristi kad je iz dotadašnjih spoznaja moguće unaprijed izabrati teme koje će predstavljati „okvir“ prikupljanja i analize kvalitativne građe. Postupak su razvili Ritchie i Spencer (1994.) kao analitički proces koji uključuje nekoliko različitih, premda vrlo povezanih faza (proces upoznavanja s građom, postavljanje tematskog okvira, indeksiranje (kodiranje), unošenje u tabele, povezivanje i interpretacija). Analiza okvira razvijena je specifično za primjenjena istraživanja, posebno istraživanja u području politika (zdravstvene, socijalne i sl.). Za razliku od drugih kvalitativnih metoda prikupljanja i analize kvalitativnih podataka, kod analize okvira, ključne teme za koje želimo dobiti odgovore unaprijed su definisane. Istraživanje se u pravilu provodi jednokratno i u vremenski ograničenom razdoblju. Iako odražava originalna opažanja i refleksije ljudi koji učestvuju u prikupljanju podatka, prikupljanje podataka je strukturiranije nego što je to tipično za kvalitativna istraživanja, a analiza podatka je jednostavnija (Pope i Mays, 2000.; Lacey i Luff, 2007.). U temelju ove metode je deduktivna analiza. Ipak, ovaj postupak omogućava identifikovanje novih tema koje nisu bile postavljene u polaznom okviru analize.

3. PRAVNI OKVIR SOCIJALNE ZAŠTITE

3.1. Pravni okvir na nivou BiH

Svojim Ustavom⁶ država Bosna i Hercegovina garantuje ostvarivanje na najvišem nivou međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda⁷. Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini⁸. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Ustavom BiH (Član III 2.c.) država BiH je za sebe rezervirala nadležnost u devet oblasti, prepustajući entitetima nadležnost u ostalim oblastima među kojima je i socijalna zaštita.

Na nivou države BiH ne postoji krovni zakon iz oblasti socijalne zaštite kojim bi se utvrstile osnove za cijelo područje države i time osigurala jednakost svih ljudi u konzumiranu prava iz socijalne zaštite. Premda se na nivou države BiH Zakonom⁹ uspostavlja okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim licima u Bosni i Hercegovini i uređuje sistem zaštite od diskriminacije to se u praksi normiranja i ostvarivanja prava iz socijalne zaštite ne dešava.

Socijalna zaštita je jedno od temeljnih prava sukladno jednom društvu, zagarantovanim najvišim aktom jedne države – Ustavom. Kao jedno od temeljnih prava ono je zagarantovano Ustavom BiH^{*10}, Ustavom F BiH i Ustavom SKB/KSB.

Ustav BiH kao najviši pravni akt je osigurao zaštitu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda kroz integralni tekst Ustav i aneksa Ustava kroz koji je u ovaj pravni akt inkorporirao niz konvencija.

Ustav BiH: „Aneks I

Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini

1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948)
2. Ženevske konvencije I-IV o zaštiti žrtava rata (1949) i Dopunski protokoli I-II (1977)
3. Konvencija koja se odnosi na status izbjeglica (1951) i Protokol (1966)
4. Konvencija o državljanstvu udatih žena (1957)
5. Konvencija o smanjenju broja lica bez državljanstva (1961)
6. Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)

⁶Ustav Bosne i Hercegovine (parafiran 21. novembra 1995. godine u američkom gradu Dejtonu a potписан 14. decembra 1995. godine u Parizu)

⁷Ustav BiH; Član II 2. Ljudska prava

⁸Ustav BiH; Član II 2. Međunarodni standardi

⁹Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine” broj 59/09 i 66/16)

7. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i Opcioni protokoli (1966 i 1989)
8. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
9. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene (1979)
10. Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nehumanih ili ponižavajućih tretmana ili kažnjavanja (1984)
11. Evropska konvencija o sprečavanju mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (1987)
12. Konvencija o pravima djeteta (1989)
13. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika-migranata i članova njihovih porodica (1990)
14. Evropska povelja za regionalne jezike i jezike manjina (1992)
15. Okvirna Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1994)[“]

3.2. Pravni okvir na nivou Federacije Bosne i Hercegovine

Federacija Bosne i Hercegovine, također, svojim Ustavom¹¹ garantira socijalnu zaštitu svojim građanima i primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenim u aktima nevednim u Aneksu Ustava. Ustavom FBiH¹² je utvrđena i podijeljena nadležnost u oblasti socijalne zaštite između entiteta FBiH i deset kantona. Prava koja su zagarantirana Ustavom FBiH definisana su Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom¹³. Međutim, ovaj zakon ostavlja prostora da svaki kanton doneše svoj zakon i podzakonske akte te da prava definiše prema svojim potrebama i mogućnostima. Shodno tome, u ovoj oblasti imamo 11 zakona koji se primjenjuju u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Takvo zakonsko rješenje, između ostalog, za posljedicu ima „nelogočinosti“ kao što su: da nijedan član u federalnom Zakonu ne navodi bilo kakvu obavezu Federalnog ministra za rad i socijalnu politiku za sprovođenje ovog Zakona na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine; da Zakon ne navodi krivične odredbe za kantone koji propuste usaglasiti svoje zakone sa federalnim zakonom, da Federalno ministarstvo rada i socijalne politike ne poduzima

¹¹Član II 2(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije“ broj 1/94, uključujući i Amandmane)

¹² Član III 2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine

¹³ Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16);

mjere prema kantonima koji ne usaglase svoje zakone sa federalnim zakonom; da, pored razlika u samim zakonima kroz manji ili veći broj prava koja se omogućavaju ili kategorija koje se štite kroz zakone na kantonalm nivou, najveći problem predstavlja njihova primjena u praksi. Kantoni raznim odlukama, koje nisu uvijek pravno zasnovane odgađaju primjenu zakona ili ne donose podzakonske akte koji će osigurati primjenu zakona u praksi i/ili dati instrukcije nadležnim institucijama kao što su na primjer centri za socijalni rad.

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu:

II. LJUDSKA PRAVA I OSNOVNE SLOBODE članom 2., slijedi Katalog prava iz Ustav BiH čl.2. tačka 3., i to kako slijedi:

1) Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na:

- a) život;
- b) slobodu, s tim da su hapšenje i pritvaranje dopušteni samo u skladu sa zakonom;
- c) jednakost pred zakonom;
- d) zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom i socijalnom porijeklu;
- e) pravičan krivični postupak;
- f) zabranu mučenja, okrutog ili nehumanog postupanja ili kažnjavanja;
- g) privatnost;
- h) slobodu kretanja;
- i) azil;
- j) zaštitu obitelji i djece;
- k) imovinu;
- l) osnovne slobode: slobodu govora i štampe; slobodu mišljenja, savjesti i uvjerenja; slobodu religije, uključujući privatno i javno vjeroispovjedanje; slobodu okupljanja; slobodu udruživanja, uključujući slobodu osnivanja i pripadanja sindikatima i slobodu neudruživanja; slobodu na rad;
- m) obrazovanje;
- n) socijalnu zaštitu;
- o) zdravstvenu zaštitu;
- p) prehranu;
- r) utočište; i
- s) zaštitu manjina i potencijalno ugroženih grupa;

3.3. Pravni okvir na nivou SBK/KSB

Sistem socijalne zaštite je uređen (Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti o civilnim žrtvama rata i zaštiti porodice sa djecom je usvojen od Skupštine Srednjobosanskog kantona i objavljen u Sl.novinama SBK/KSB broj 9/02, a prečišćeni tekst Zakona je donijet dana 01.09.2005 god., objavljen u Službenim novinama SBK/KSB broj 10/2005.) Kasnije su uslijedile izmjene 06.03.2006. god. objavljene u Službenim novinama SBK/KSB broj 2/2006 od 03.03.2006. god. i 28.03. 2018. god., objavljene u Sl.novinama SBK/KSB broj 3/2018 od 17.04.2018. god

Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti o civilnim žrtvama rata i zaštiti porodice sa djecom SBK/KSB (u dalnjem tekstu Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB), je zakonska regulativa oblasti iz socijalne zaštite koja pruža spektar prava i korisnika kojima se kroz procedure obezbjeđuje primjena prava. Ovima Zakonom o socijalnoj zaštiti,zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodioca s djecom na području Srednjobosanskog kantona bliže se uređuju¹⁴:

-osnove socijalne zaštite građana i njihovih porodica,oblici i osnovna prava iz socijalne zaštite,korisnici prava,osnivanje ustanova socijalne zaštite i invalidskih udruženja.

-osnovna prava civilnih žrtava i članova njihovih porodica

-osnove zaštite porodica s djecom

-finansiranje i druga pitanja značajna za ostvarivanje osnovnih prava socijalane zaštite,zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom u Kantonu.

3.3.1.Pojam socijalne zaštite

Članom 12 socijalna zaštita je definirana kao: "Socijalna zaštita, u smislu ovog zakona, je organizovana društvena djelatnost usmjerena na zaštitu pojedinca i porodice ili grupe lica koje se nađu u stanju socijalne potrebe u Kantonu.

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, prouzročeno ratnim događajem,elementarnim nepogodama, općem privrednom krizom, psihofizičkim stanjem pojedina ili drugim razlozima koji se ne mogu utkloniti bez pomoći drugog lica i društvene zajednice....." koja je podudarna sa definicijom Zakona o socijalnoj zaštiti F BiH čl. 11

3.3.2.Korisnici socijalne zaštite

1. Dijete bez roditeljske zaštite
2. Odgojno zanemarno dijete
3. Odgojno zapušteno dijete
4. Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama
5. Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju i lice sa invaliditetom
6. Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lice
7. Staro lice bez porodičnog staranja
8. Lice društveno negativnog ponašanja
9. Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti 'otreban odgovarajući oblik socijalne zaštite

¹⁴Zakon o socijalnoj zaštiti,zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom(Sl.novine SBK/KSB ,br.10,2005.god)

3.3.3.Prava iz socijalne zaštite

1. Novčana i druga materijalna pomoć
2. Ospozobljavanje za život i rad
3. Smještaj u drugu porodicu
4. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite
5. Kućna njega i pomoć u kući
6. Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada
7. Drugi oblici usluga socijalnog rada.

3.3.4.Ustanove socijalne zaštite

-Centar za socijalni rad

-Ustanove za djecu

-Ustanova za odrasla i stara lica

- Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje lica sa invaliditetom i drugih lica

-Ustanova za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite

-Osnivanje ustanova socijalne zaštite

-Udruženja osoba sa invaliditetom

3.3.5.Prava zaštite porodice sa djecom

Osnovna prava koja, u smislu Kantonalnog zakona, ostvaruje porodica sa djecom su:

-dodatak na djecu,

-naknada umjesto plaće ženi - majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta,

-novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene - majke koja nije u radnom odnosu,

-jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta,

-pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke - dojilje,

-posebni psihosocijalni tretman bračnih drugova, koji žele djecu i trudnica,

-smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja,

-osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja,

-školarine i stipendije đacima i studentima

-organizovan odmor i rekreacija

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U prikazu rezultata zasebno su opisana četiri tematska područja u skladu sa četiri grupe ispitanika: rukovodioci ustanova socijalne zaštite, stručni radnici u ustanovama socijalne zaštite (stručnjaci), korisnici prava socijalne zaštite i osobe koje su ostali bez posla tokom pandemije.

Takođe u prikazu rezultata obuhvaćeno je šest analiza od strane ekspertnog tima za SBK/KSB:

- Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB
- Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite
- Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB
- Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kanton za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2018-2020
- Analiza o ponašanju uposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije
- Analiza položaja socio-zdravstvenih ustanova u doba pandemije

4.1. Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB

Podaci dobijeni analizom zakona o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB ukazuju na brojne prepreke za bolje funkcionisanje socijalne zaštite te je potrebno preciznije normativno regulisati zakon o socijalnoj zaštiti na nivou kantona. Sistem socijalne zaštite je kompleksan i decentralizovan što je smetnja za sprovođenje socijalne zaštite. Uprkos brojnim izmjenama Zakona i obimne podzakonske regulative (smjernice, instrukcije, uputstva) u ostvarivanju socijalne zaštite na području ovoga kantona se, pored manjkavosti koje su uzrokovane ustavnim i zakonskim rješenjima sa višeg nivoa države uočava propust nedovoljnog normativno-stručnog djelovanja u segmentu neposrednog pružanja usluga socijalnog i drugog stručnog rada, posebno u centrima za socijalni rad.

I Osnovne odredbe – suštinski su prožete osnove socijalne zaštite, osnovnih prava civilnih žrtava rata, osnove zaštite porodice sa djecom, finansiranje i druga pitanja

U osnovnim odredbama čl. 6. je definiran i pojам porodice: " *Porodicu, u smislu ovog zakona čine: bračni drug, odnosno vanbračni drug, dijete, (bračno, vanbračno, usvojeno, pastorak i dijete bez roditelja uzeto na izdržavanje), otac, majka, mačeha, djed, nena (po ocu i majci) te braća i sestre bračnih drugova.*

Članovi porodice civilnih žrtava rata u smislu ovog zakona su: bračni drug, djeca (rođena u braku ili van braka...." ovakva definicija je podudarna sa definicijom koju propisuje Zakon o socijalnoj zaštiti F BiH čl.5.

Definicija iz Zakona o osnovama socijalne zaštite SBK/KSB kada se usporedi sa pojmom definicije u Porodičnom zakonu F BiH (Sl.novine 35/05 i 31/14)) se vidi da uz definiciju porodice u čl. 2. stavu 2. se definiraju i uređenje odnosa u porodici na način: „ *Uređenje odnosa u porodici zasniva se na:*

- a) zaštiti privatnosti porodičnog života
- b)ravnopravnosti, međusobnom pomaganju i poštovanju članova porodice;
- c) obavezi roditelja da osiguraju zaštitu interesa i dobrobiti djeteta i njihovoj odgovornosti u podizanju, odhoju i obrazovanju djeteta;
- d) obavezi države da osigura zaštitu porodice i djeteta;
- e)pružanju starateljske zaštite djeci bez roditeljskog staranja i odraslim osobama koje nisu sposobne same starati se o sebi, svojim pravima, interesima i imovini.“

U porodičnom zakonu F BiH u čl. 3. koji kaže: "Vanbračna zajednica, u smislu ovog Zakona, jeste zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili u vanbračnoj zajednici sa drugom osobom , koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je njoj rođeno zajedničko dijete." , jasno se uočava da kroz definiciju Porodice Zakonom o socijalnoj zaštiti SBK/KSB nema vremenskog ograničenja za trajanje vanbračne zajednice kao što je to slučaj u Porodičnom zakonu F BiH.

Iako Porodični zakon F BiH u čl. 3. definira vanbračnu zajednicu i pod određenim uslovima je izjednačava sa bračnom zajednicom, u protkelih niz godina, ne postoji adekvatan odgovor, na koji način se može dobiti odgovarajuća potvrda o vanbračnoj zajednici. Ovo je bitno iz razloga što osobe iz vanbračne zajednice, u drugim oblastima normativnih akata, itekako trpe diskriminaciju u pogledu ostvarivanja određenih prava kao to je nasljeđe penzije iz PIO/MIO sistema, koji ne uvažavaju vanbračnu zajednicu kao jednaku bračnoj zajednici. S druge strane ne postoji način evidentiranja vanbračnih zajednica kao polazni osnovi da bi se moglo uzimati kao dokaz u ostvarivanju određenih prava.

Dalje, definicijom porodice u Zakonu o socijalnoj zaštiti SBK/KSB u čl.6. st. 4. je određeno šta je to zajedničko domaćinstvo: "Zajedničko domaćinstvo u smislu ovog zakona je ekonomski zajednica jedne porodice ili više porodica u kojoj zajednički stječu i troše novčana i druga materijalna sredstva stečena radom i korištenjem zajedničkih materijalnih dobara (zemljište,zgrade i drugo).“

Analizirajući osnovne odredbe Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, se uočava da Zakon nije kroz svoje izmjene pratio osnovne odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova BiH (Službeni glasnik BiH broj 32/10). Nužnost za uvođenjem pitanja ravnopravnosti spolova je iz razloga što se takva pitanja ne odnose samo na žene, već i na žene i muškarce, na njihove međusobne odnose, različite potrebe, uloge i mogućnosti u jednom društvu.

Također u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH, potrebno je da se u osnovnim odredbama se nalaze odredbe Zakona o zabrani diskriminaciji BiH (Službeni glasnik BiH broj 32/10), jer oba Zakona predstavljaju okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnostim svim licima, a što je u skladu sa Ustavom BiH i međunarodnim standardima koji se odnose na ljudska prava i osnovne slobode.

Također u osnovnim odredbama treba da se uvrsti da se svakom korisniku socijalne zaštite omogući pravo na tajnost i zaštitu ličnih podataka, slijedeći normativnu uređenost Zakona o zaštiti ličnih podataka (Službene novine BiH broj 49/2006, 76/2011 i 89/2011), jer čl.2. Zakona, obim primjene prava se odnosi na one: „*koje obrađuju svi javni organi, fizička i pravna lica, osim ako drugi zakon ne nalaže drugačije*“.

Dalje osnovne odredbe ne poznaju načela u socijalnoj zaštiti, ako što je slučaj i sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite F BiH, a bilo bi poželjno da se jedan Zakon vodi načelima, kao po ugledu Zakonu o socijalnoj skrbi R Hrvatske (Narodna novine broj 57/20011), a što je regulirano čl. 21.-29., npr.: „*Načelo supsidijarnosti, Načelo socijalne pravičnosti, Načelo slobode izbora i dostupnosti socijalne skrbi, Načelo individualizacije, Načelo uključenosti korisnika u zajednicu, Načelo pravodobnosti, Načelo poštivanja ljudskih prava i integriteta korisnika, Načelo zabrane diskriminacije*“.

U dijelu III. PODJELA NADLEŽNOSTI IZMEĐU FEDERALNE I KANTONALNE VLASTI u čl. 2 Ustava Federacije Bosne i Hercegovine*, se navodi zajednička nadležnost Federacije i kantona, u tački e. *Socijalna zaštita*. Zatim, slijedi čl. 4 i tačka j. „*provodenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite*”, na način da Kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti.

Polazeći od Ustava F BiH, Ustav SBK u čl. 18. tački j.. utvrđuje se nadležnost: “*provodenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite*.”

Uvažavajući najviši pravni akt – Ustav, koji građanima Bosne i Hercegovine garantuje socijalnu zaštitu, vidi se slijed na koji način se utvrđuje zaštita osnovnih ljudski prava i sloboda, zatim nadležnost u u socijalnoj zaštiti koja je zajednička između federacije i kantona, odnosno kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti.

Dalje, čl.8. Zakona o osnovama socijalne zaštite F BiH, je regulisano da:

„Nadležna tijela kantona-županije, sukladno ustavu i ovom zakonu, bliže uređuju djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom“

U ovakvoj zakonskoj regulaciji se vidi spuštanje nadležnosti sa Federalnog nivoa prema kantonalmom.

Čl. 12 socijalna zaštita je definirana kao: "Socijalna zaštita, u smislu ovog zakona, je organizovana društvena djelatnost usmjerena na zaštitu pojedinca i porodice ili grupe lica koje se nađu u stanju socijalne potrebe u Kantonu.

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, prouzročeno ratnim događajem, elementarnim nepogodama, općem privrednom krizom, psihofizičkim stanjem pojedina ili drugim razlozima koji se ne mogu ukloniti bez pomoći drugog lica i društvene zajednice....." koja je podudarna sa definicijom Zakona o socijalnoj zaštiti F BiH čl. 11.

Čl. 13. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom u SBK/KSB ukazuje na korisnike socijalne zaštite:

- Dijete bez roditeljske zaštite
- Odgojno zanemarno dijete
- Odgojno zapušteno dijete
- Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama
- Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju i lice sa invaliditetom
- Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lice
- Staro lice bez porodičnog staranja
- Lice društveno negativnog ponašanja
- Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti 'otreban odgovarajući oblik socijalne zaštite

Prema preciziranim korisnicima, Zakon određuje i prava iz socijalne zaštite i to: novčana i druga materijalna pomoć ,osposobljavanje za život i rad,smještaj u drugu porodicu,smještaj u ustanovu socijalne zaštite,kućna njega i pomoć u kući ,usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada te drugi oblici usluga socijalnog rada.

Čl. 25 Novčana i druga materijalna primanja sastoje se od:

- Od stalne novčane pomoći
- Od novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica
- Od druge materijalne pomoći.

Prava na stalnu materijalnu pomoć U **čl.26.** je navedeno koja lica mogu ostvariti novčana i druga materijalna pomoć:

- lica nesposobna za rad, odnosno spriječeni za rad,
- ako nemaju prihode ni imovine ili ako imaju, da nije dovoljno za izdržavanje (u skladu sa članom 30. Ovog zakona)
- ako nemaju članove porodice koji su ih prema zakonu obavezni izdržavati ili ako imaju, da ta lica nisu u mogućnosti izvršavati obavezu izdržavanja nalaz i mišljenje o nesposobnosti za rad te nalaz o potrebi za njegovom i pomoći drugog lica, izdaje liječnička komisija pri centru za socijalni rad, a u drugom stepenu liječnička komisija osnovana pri resornom ministarstvu, prema postupku i propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja.

Dalje, **čl.26. tačka 3.** u drugom stavu kaže: " Pravo na stalnu materijalnu pomoć imaju samo nosioci porodice"

U praksi dolazimo do različitog tumačenja "nosioca porodice" u smislu da se ono od strane resornog ministarstva prihvata samo u slučaju ako je nosioc porodice muškarac, a ne žena, te u ovakvim slučajevima imamo nepoštivanje temeljnih vrijednosti koje regulisane Zakono o ravnopravnosti spolova BiH i Zakona o zabrani diskriminacije BiH.

Dalje, čl. 28. st.2. se spominje: „ocjena djece s teškoćama u psihičkom ili fizičkom razvoju i utvrđivanju potrebe djeteta za njegovim i pomoći drugog lica obavlja se u skladu sa Pravilnikom o otkrivanju i ocjenjivanju sposobnosti, razvrstavanju i evidenciji djece i omladine ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju (Službene novine Srednjobosanskog kantona broj 13/02) i propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja.“

-Postupak prema propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja u čl.26.je suvišan, te se smatra prepisanim rječima „starijeg sistema“, koji se faktički ne upotrebljava. U Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju (Službene novine F BiH broj 13/18) se ne vidi poveznica u kojem bi se tražilo pravno uporište na pozivanje oblasti iz penzijsko-invalidskog osiguranja.

Zatim čl.29. se odnosi na Komisiju za utvrđivanje nesposobnosti za rad, potrebe za njegovim i pomoći drugog lica te za ocjenu djece ometene u psihofizičkom razvoju.

Čl. 28. i 29. u praksi zahtjeva revidiranje koje podrazumjevaju:

- Donošenje novog, izmjenjenog Pravilnika, jer isti nije usklađen sa Pravilnikom obrazovnog sistema. Postupak kategorizacije je spušten na djelovanja Centara za socijalne rad, a tiče se najviše zdravstvenog i obrazovnog sektora. Terminologija u Pravilniku o kategorizaciji je prevaziđena u definiranju pojedinih oštećenja organizma. Komisija nailazi na probleme davanja prijedloga asistenta u nastavi što nije definisano Pravilnikom, a nedostatak je također izostanak kategorije djece sa austičnim spektrom.
- Formiranje Komisije su isključivo po uputama Ministarstva SBK/KSB, te rad Komisije je tehnički složeno organizovati:
 - Zbog zauzetosti članova (usklađivanje slobodnog vremena svih članova ili zamjenika)
 - Dug period čekanja na pregled zbog nedovoljnog broja zahtjeva
 - Stvaranje uslova za rad Komisije, osiguranje prostora (u vrijeme rad Komisije, radnici Centra nisu u stanju obavljati svoje redovne poslove)
 - Rada sa roditeljima je također čest problem, jer isti nisu upućeni, upoznati i pripremljeni od strane škole.
 - Predsjednik Komisije ima odgovornost da izvrši sve potrebne tehničke radnje, od zakazivanja do dostave kompletног izvještaja.
 - Pogrešno razumijevanje uloge Centara za socijalni rad u postupku Kategorizacije, jer Centar nakon što doneše Nalaz, u upravnom postupku donosi rješnje, vodi matične knjige.
- Iz svih naprijed pobrojanih stavki, a uvažavajući Specijalni izvještaj djece sa posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju Ombudsmana iz novembra 2010. god., nakon istraživanja su date preporuke Federaciji i Kantonu da se poduzmu mjere i aktivnosti za postizanje ciljeva poboljšanja stanja djece sa posebnim potrebama, a jedan od njih da omogući da proces kategorizacije uredi na način da bude jedinstven na cijeloj

teritoriji BiH. U Specijalnom izvještaju se preporučuju da se standardizuju instrumenti i postupci opservacije i procjene sposobnosti djeteta, te da omogući da proces kategorizacije bude u pravom smislu multidiscipliniran.

- Slijedom navedenog, Komisiju za kategorizaciju je potrebno formirati kao stalno tijelo sa stalnim sjedištem za područje SBK/KSB, imajući u vidu formiranje Komisije sa svim stručnim licima.

Čl. 30. je regulisano šta je domaćinstvo odnosno lice koje nema nephodnih sredstava za izdržavanje, i to ako ukupni prihodi po jednom članu domaćinstva ne prelaze 15 % utvrđene za prethodnu godinu u Kantonu, a ako je korisnik stalne novčane pomoći lice sa invaliditetom, s najmanje 70%, uvjet za ostvarivanje prava je da po članu njegovog domaćinstva prihod ne prelazi 17% prosječne netoplaće ostavarene u prethodnoj godini u Kantonu.

U Čl.31 . detaljnije se obrađuju šta čini ukupne prihode članova domaćinstva čak kroz 11. tačaka se pobrojava šta se smatra kao prihod koji se računa od svakog člana porodice. Ono što je specifično je na koji način se uzima odnosno ne uzima prihod naveden u tački 11. St.3 : "prihodi u smislu stava 1. ovog člana ne smatraju se prihodi ostvareni kao novčane naknade, odnosno invalidnine za tjelesno oštećenje na osnovu rada, novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica, dječiji doplatak te učeničke i studentske stipendije."

- Dakle, spominju se samo invalidnine za tjelesno oštećenje po osnovu rada koje su regulisane Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju F BiH, s druge strane u čl. 31. se ne spominju druga novčana primanja po temelju invaliditeta, a ima više kategorija, primjerice RVI, CŽR, tzv. "neratne invalidi", a što će se kasnije u čl 51. Zakona navesti da se uzima kao prihod, te u ovom slučaju imamo koliziju dva člana u Zakonu.
- Dugi niz godina po Uputama Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB (Primjerice Upute broj: 04-02-461/2013 od 24.07.2013. god., Upute broj: 04-35-sl/2015 od 30.03.2015. god.) stvorena je praksa u radu Centara, da se novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica uzimaju kao prihodi, što je kontradiktorno i protivno zakonskoj odredbi čl. 31. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, i zakonskoj odredbi Zakona o osnovama socijalne zaštite F BiH čl. 18.d.tačka 2.st.3. koji glasi: „Pravo na dodatka za njgu i pomoć od drugog lica ne ostvaruje lice sa invaliditetom smješteno u ustanovu socijalne zaštite na teret sredstava općinskog ili kantonalnog budžeta“. Centrima za socijalni rad nužno je omogućiti neometan rad u upravnom rješavanju prava na smještaj sa doslijednom primjenom zakonske regulative, a ne Uputama kantonalnog ministarstva uslovljavati na koji način da se doneše jedno rješenje o smještaju isključivo u dijelu šta se uzima od prihoda.
- Također, u kasnjem čl.51.st.6. Zakona se navodi šta ulazi u troškove smještaja, te je nužno čl-31. i 51. uskladiti.

U čl. 31. zadnji stav kaže: "*Pri utvrđivanju ukupnih mjesecnih prihoda po članu domaćinstva, uzimaju se ukupni prihodi po stavu 1. ovog člana tačaka od 1. do 11. ostvarenih u prošloj godini, koji se dijele na 12 mjeseci i brojem članova domaćinstva.*"

- U praksi primjenom ovakve odredbe često može doći do neralne procjene u dva slučaja, npr. Domaćinstvo je prošle godine ostvarivalo prihod, a u narednoj godini članovi

domaćinstva ne ostvaruju prihod, ili obrnuto. Stanje procjene bi se trebalo sagledavati otprilike zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se doneše odluka o priznavanju ili ne nekog prava.

Čl. 32. Odnosi se na uređenju obveze izdržavanja između članova porodice i srodnika, a što se usklađuju sa odredbama Porodičnog zakona F BiH. Smatra se da član porodice, odnosno srodnik nije u mogućnosti izvršavati obavezu izdržavanja ako ukupni prihod po članu njegova domaćinstva ne prelazi 22% iznosa prosječne mjesecne netoplaće ostvarene u prethodnoj godini u Kantonu.

- **U čl.32.** se dakle utvrđuje prema odredbama Porodičnog zakona F BiH (Sl. Novine broj 35/05 i 31/14) čl. 213. – 249.

Organ starateljstva – Centar za socijalni rad, kroz Porodični zakon F BiH, u odredbama Izdržavanja, se spominje u sljedećim članovima: čl.237., 238., 239., 240.,241., 242. i 243.

Ono što je specifično je različitost u praksi kada se primjenjuje čl.243., a misli se kada: „*Organ starateljstva će u svojstvu punomoćnika starih i socijalno ugroženih osoba, ukoliko one same to ne mogu učiniti, pokrenuti i voditi postupak za ostvarivanje njihovog prava na izdržavanje na izdržavanje prema srodnicima, koji su, prema odredbama ovog Zakona, dužni da ih izdržavaju*“

U praksi Centri za socijalni rad nailaze na različite stavove sudova u pogledu oslobađanja od sudske takse i troškova vještačenja prema čl. 385. Porodičnog zakona F BiH. Ovo je problem koji ne treba da bude smetnja Centrima u njihovom radu, u postupanju prema **čl.243.**, jer Centri nemaju predviđena budžetska sredstva za troškove sudske takse i vještačenja, a prepreka je da bi se pokrenuli postupci po službenoj dužnosti.Također, kroz Saopćenjem od strane Federalnog ministartsva rada i socijalne politike se određuju prosječne potrebe osoba koja zahtijeva izdržavanja s obzirom na troškove života na godišnjem nivou. Iznos čini 30% od prosječne mjesecne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Čl.34. se regulira novčana naknada za njegu i pomoć drugog lica. Ovo pravo se ne primjenjuje u praksi, to znači da lica sa područja SBK/KSB kantona ne ostvaruju pravo na novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica. Ovo je iz razloga nakon što su stupile na snagu izmjene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti F BiH (Sl.novine broj14/09), isključivo se lica sa područja kantona SBK/KSB upućuju na ostvarivanje prava putem federalnog propisa.

Na ovaj način postoji kantonalna zakonska odredba pro forme, a s druge strane osobama sa područja SBK/KSB ukoliko su na Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja dobile Nalaz, ocjenu i mišljenje na način da im se utvrđuje invaliditet u procentu 80% i potreba za dodatkom za njegu pomoć od strane druge osobe, to pravo ne mogu da ostvare putem SBK/KSB, i ako u **čl.34.** se decidno nabrajaju pod kojim uslovima lice mogu ostvariti novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica, a jedan od uslova da lice ima najmanje 70% stepen invalidnosti. S obzirom da je 11.03.2009. god. u Službenim novinama F BiH broj 14, objavljen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava

rata i zaštite porodica sa djecom, čl.18d. je izmjenjen, te su razvrstane dvije grupe osoba koje mogu ostvariti pravo na dodatak za njegu i pomoć od drugog lica i to prva i druga grupa, ovdje se jasno vidi vremenska duljina određenih propusta u kojima se građanima sa područja SBK/KSB isključivo upućuju da zahtjev za novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica adresiraju prema federalnom nivou za ostvarenje prava.

Broj korisnika sa područja SBK/KSB koji se finansiraju od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike					
Općine	Neratni invalidi	CŽR-a lična invalidnina	CŽR porodična invalidnina	Nezaposlene porodilje	Izuzetna novčana pomoć
Bugojno	1363	128	117	9	0
Busovača	667	25	58	4	0
Donji Vakuf	602	33	117	10	0
Fojnica	823	17	15	0	0
Gornji Vakuf/Uskoplje	954	133	128	0	0
Jajce	1171	75	64	3	0
Kiseljak	912	53	23	0	0
Kreševо	368	10	2	0	0
Novi Travnik	1115	86	60	5	3
Travnik	2208	118	108	6	1
Vitez	1296	106	143	12	0
Dobretići	41	3	0	0	0

Tablica 1 : Broj korisnika sa područja SBK/KSB koji se finansiraju od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike

Kao što se može vidjeti iz prethodne tabele, prava koja korisnici sa područja SBK/KSB ostvaruju putem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike su šarolika. Ukupan broj korisnika za april 2020. koji su ostvarili neka od prava je 44.030 , a razlog tome je što određeni korisnici ostvaruju više od jednog prava ličnu invalidninu, tuđu njegu i pomoć i ortopedsko pomagalo. Kada govorimo o finansijskim izdvajanjima za mjesec april 2020. od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike je izdvojeno ukupno 11,554,998.47 KM za područje SBK/KSB.

Napomena : prava koja korisnici ostvaruju kao civilne žrtve rata Federalno ministarstvo rada i socijalne politike uplaćuje 70% iznosa a 30% uplaćuje Kantonalno ministarstvo zdravstva i socijalne politike.

Čl. 18nj.st.2. Zakona o socijalnoj zaštiti F BiH, je predviđeno .“Ukoliko podnosiocu zahtjeva u skladu sa ovim Zakonom budu prznata prava, ima pravo na refundaciju troškova pregleda i sredstava kantonalnog budžeta“

- Ovakava naprijed navedena formulacija se ne primjenjuje na području SBK/KSB, dakle, iako osobe se upute sa zahtjevom da pravo invalidnine i dodatka na njegu i pomoć od strane drugog lica potražuju po federalnim propisima, koje su dakle uplatile novčanu naknadu Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, i isto pravo ostvarile, tim osobama se ne refundiraju novčana sredstva iz kantonalnog proračuna.

Čl. 36 i 37., je regulisano pravo na osposobljavanje za život i rad. U čl 37.st.2 navodi se: “*učešće korisnika i njegovih srodnika u podmirenju troškova iz stava 1. ovog člana ravno je u visini ukupnih mjesecnih prihoda po jednom članu njegova domaćinstva.“*

Ovdje se vidi odstupanje u pogledu određivanja učešća troškova jednog domaćinstva sa usporedbom čl. 31. Zakona.

Čl. 38 – 45. su zakonske odredbe koje su regulirale pravo na Smještaj u drugu porodicu. Izmjenama Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, od 17.03.2018. god. su izbrisani članovi: 38.,39.,40.,41.,42 i 44.

Ovo je iz razloga što je na snagu stupio Zakon o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine Sl.novine broj19/17), koji na poseban način regulira pojmove, procedure.

Smještaj odrasle osobe ili djeteta u srodnici porodici, da je zadržano kao pravo na području SBK/KSB, bi bila odlična alternativna opcija za rad Centrima za socijalni rad. Ovo je iz razloga primjene i načela jednostavnosti i ekonomičnosti,

U današnjem vremenu uslijed raznih kategorija korisnika i njihovih potreba, treba težiti ka raznovrsnijim, efikasnijim i fleksibilnijim modelima smještaja.

Zakon o hraniteljstvu F BiH, pruža osobi koja se želi baviti hraniteljstvom određenu specijalnost i profesionalnost. To je put kojim budući hranitelj mora proći kroz edukacije i da ispunjava zakonske uslove kako bi se bavila poslovima hraniteljstva.

Čl.46 -51. Obrađuje se Smještaj ustanovu socijalne zaštite. U čl.51. se uočava razlika uzimanja prihoda u učešću troškova smještaja, te je u koliziji sa čl. 31. U čl. 51. St. je regulisana visina džeparca za štićenika i to na način: „....5% od cijene troškova smještaja, odnosno od iznosa uplaćenog ustanovi socijalne zaštite ako je za njega ugovor o smještaju potpisalo resorno ministarstvo“.

Odredba o džeparcu se ne primjenjuju u praksi, te je izmjenjeno Uputom Ministarstva SBK/KSB broj: 04-02-461/13-2 od 07.12.2013. god. u kojoj stoji: „*Štićenici koji učestvuju u troškovima smještaja sa svojim prihodima od sredstava (tuđe njege i pomoći, invalidnine,*

mirovine, imovine a što je regulisano ugovorom o doživotnom uzdržavanju) imaju pravo na džeparac u mjesecnom iznosu od 20,00 KM.“

Čl. 51. je nužno sa **čl. 31.** urediti šta se uzima kao prihodi jednog domaćinstva, da nema odstupanja jednog člana u odnosi na drugi.

Čl. 52 -55. Uređuju Kućnu njegu i pomoć u kući.

Na području SBK/KSB razvijena je praksa da privatne ustanove za zaštitu starih lica provode ovu vrstu usluge, bez posredovanje Centra, odnosno izdatog rješenja i potpisanih ugovora.

Bosna i Hercegovina je u zadnjih par godina u broju porasta odlazaka mladih ljudi, a stanovništvo starije životne dobi prednjači u odnosu na mlade. Ovo je samo jedan od pokazatelja da se ova vrsta usluge treba poticati na području Kantona, stim što u čl. 54.st.6. je nejasno da: „*Nadzor u obavljanju usluge kućne njegi i pomoći u kući obavlja centar za socijalni rad i o tome redovno obavještava ministarstvo*“.

Nadležnosti kroz zakon moraju biti jasne određene i usmjerene na nadležne stručne ustanove i ne dopustivo je da socijalna oblast nadzire nešto što je iz domena primjerice zdravstvene djelatnosti. Poželjno je da se oblasti dopunjaju, ali potrebno je razlikovati, preventivno djelovanje, savjetovanje, nadzor i upravnu proceduru koja finalizira upravnim aktom – rješenjem, za koje je nadležan Centar za socijalni rad. Nadzor u obavljanju kućne njegi i pomoći i kući, te ocjena kvalitete pružene usluge su ipak u domenu inspekcijskih službi iz oblasti zdravstva.

Čl. 56. Regulira Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rad, a **čl. 57.** Regulira oblike usluga socijalnog rada. Zakon iako je formalno odredio odredbu Usluge socijalnog rad, potrebno je razvijati, odnosno standardizovati usluge stručnog rada u Centrima, jer se radi o širem spektru pružanja usluga.

Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB u naslovu IV. Zaštita porodica sa djecom, u čl. 140 do 160. obrazlaže pojam i cilj instituta zaštite porodica sa djecom.

Osnovni pojam prava porodica s djecom su izloženi u **čl. 143.**, a to su:

1. dječiji doplatak
2. naknada umjesto plaće ženi-majci koja je u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla zbog trudnoće, porođaja i njegi djeteta
3. novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene- majke koja nije u radnom odnosu
4. jednokratna pomoć za opremu za novorođenčeta
5. pomoć u ishrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje
6. posebni psihosocijalni tretman trudnica i bračnih partnera koji žele djecu
7. smještaj djece, uz osiguranu ishranu, u ustanove predškolskog odgoja
8. osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u osnovnim školama
9. učeničke školarine i studentske stipendije
10. organizovani odmor i rekreacija.

Čl.144. – 149. se uređuje Dječji doplatak. Potrebno je da se kao jedno od osnovnih prava djeteta uredi posebnim zakonom na nivou područja cijele Federacije, je izuzetno bitno.

Bosna i Hercegovina ima obavezu ispuniti standarde ljudskih prava iz oblasti socijalne sigurnosti i zaštite koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata, naročito Konvencije o pravima djeteta, koje je država potpisala i ratificirala. U procesu pridruživanja Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina također ima obavezu uskladiti sistem socijalne sigurnosti i zaštite sa evropskim standardima iz ove oblasti. Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će država i oba entiteta osigurati najveći nivo međunarodno priznatih prava i temeljenih sloboda, a to su i prava djeteta.

Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom potrebno je izmijeniti u konceptu te razdvojiti ove oblasti na nekoliko novih zakona. Nacrt zakona o podršci porodicama s djecom je početkom 2020. godine usvojen od strane parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, mada su radne verzije ovog Zakona bile u pripremi još od 2008. godine.

Uputstvom ministarstva SBK/KSB broj: 04-35-sl/05 od 19.09.2005. god. čl.144. se dopunjuje u smislu da prava na dječiji doplatak imaju i djeca kada roditelj izdržavatelj je na izdržavanju zatvorske kazne ili služenja vojnog roka.

Zatim, u postupku priznavanja prava na dječiji doplatak, postoje dodatna uslovljavanja uputama resornog ministarstva broj: 4-35-SL/19 od 30.05.2019. god.

„korisnik prava ne može biti vlasnik:

-Poslovnog prostora

-Motornog vozila do 15 godina starosti osim ako to vozilo koristi kao ortopedsko pomagalo

-Obradivog ili zemljišta pod šumom od 1.500 metara kvadratnih u gradskom području i 3.500 metara kvadratnih u ruralnom području Općine po članu kućanstva.“

Slijedom naprijed navedenog, isto se može primjeniti u čl.150. koji regulira pravo na naknadu umjesto ženi-majci u radnom odnosu, koji je nužan za izmjenu i revidiranje kao poseban zakon na nivou Federacije.

Prava majki porodilja u različitim dijelovima BiH su vrlo različito uređena, a ova problematika posebno dolazi do izražaja u Federaciji BiH jer ne postoji propis koji na jedinstven način reguliše prava iz ove oblasti koja bi za sve majke trebala biti jednaka.

Na ovaj problem ukazala je i Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u Specijalnom izvještaju u vezi sa žalbama žena zaposlenih u institucijama BiH radi prava na naknadu plaće za vrijeme porodiljskog odsustva upućenom Parlamentarnoj skupštini BiH, Vijeću ministara i Ministarstvu finansija BiH.

Naknada umjesto plaće ženi majci u radnom odnosu za vrijeme dok je odsutna s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta na području Srednjobosanskog kantona uređena propisima o radu i radnim odnosima i Zakonom o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o

obitelji s djecom (Službene novine Kantona Središnja Bosna broj: 20/05). Nadoknada se utvrđuje u postotku u kojem poslodavac redovito uplaćuje doprinose za penzijsko-invalidsko osiguranje i zdrastveno osiguranje porodilje, s tim da ne može biti veća od 50% od iznosa ostvarene plaće za razdoblje od 6 mjeseci prije porođaja valorizirane na temelju rasta plaća u tom razdoblju na području Kantona. Pravo na naknadu umjesto plaće ženi majci u radnom odnosu ostvaruje se preko centara za socijalni rad odnosno službi za socijalnu zaštitu nakon dostavljanja liječničkog nalaza odnosno djetetovog rodnog lista te potvrde o prosječnoj plaći ostvarenoj u posljednih 6 mjeseci prije porođaja. Smatra se da je žena majka u radnom odnosu i da može ostvariti pravo na nadoknadu umjesto plaće ženi majci u radnom odnosu za vrijeme dok je odsutna s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta ako je u vrijeme ostvarivanja toga prava uredno zdrastveno i penzijski osigurana a što je regulisano čl. 150. St.4. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB. Dopinose je dužan snositi poslodavac kod kojeg je žena-majka zaposlena. U praksi su evidentni slučajevi gdje porodilja- majka iako je u radnom odnosu, nema dokaz o uplati doprinosa zdrastvenih i penzijskih, što opet na jedan način usložnjava postupak i ne mogućnost realizacije novčane naknade.

Naknada za porodilje izvan radnog odnosa isplaćuje se kao jednokratna novčana podrška u iznosu od 35% od iznosa prosječne mjesecne neto plaće ostvarene u prethodnoj godini u Kantonu. U istom iznosu utvrđena je i naknada za opremu novorođenčeta koja se također isplaćuje kao jednokratna novčana pomoć. Naknade za porodilje se, prema informacijama iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona, isplaćuju redovno svaki mjesec preko ministarstva, a prema zahtjevima centara za socijalni rad.

U čl. 150. st.5. glasi: „*Porodilja koja radi skraćeno radno vrijeme u vrijeme porodiljskog bolovanja zadržava pravo na novčanu naknadu preko centra za socijalni rad u trajanju od jedne godine u iznosu od 50% od utvrđenog iznosa naknade prema stavu 2. Ovog člana, a u skladu sa sa Zakonom o radu (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 43/99, 32/2000 i 29/03, ostvaruje kod poslodavca naknadu za svoj rad sa skraćenim radnim vremenom*“.

Međutim kada se **čl. 150.st.5.** Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, usporedi sa Zakonom o radu (Službene novine F BiH broj: 26/16 i 89/18), čl. 63. vidi se drugačija formulacija rada sa polovinom punog radnog vremena nakon isteka porođajnoga odsustva, koja glasi:

„1. Nakon isteka porođajnog odsustva, žena sa djetetom najmanje do jedne godine života ima prav da radi polovinu punog radnog vremena, a za blizance, treće i svako slijedeće dijeteima pravo da radi polovinu punog radnog vremena do navršene dvije godine života djeteta, ako propisom kantona nije predviđeno duže trajanje ovog prava.

2. Pravo iz stava 1. ovog člana može koristiti i radnik – otac djeteta, ako žena za to vrijeme radui u punom radnom vremenu.“

Uspoređujući odredbu čl 63. Zakona o radu, a koja je doslovno preuzeta iz čl. 57. prethodnog Zakona o radu, sa čl 150.st. se vidi jasno odstupanje i nepoklapanje jednog prava kroz dva zakona, što potvrđuje gore navedene navode. Jer Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, ne vodi se primjenom čl.63. Zakona o radu, odnosno nije ni uvršteno pravo. Pravo koje Zakon o

socijalnoj zaštiti SBK/KSB čl.150.st.4., predviđa je za porodilju koja radi skraćeno radno vrijeme u vrijeme porodiljnog bolovanju trajanju od jedne godine.

Dakle, ukoliko bi podnositeljica zahtjeva tražila od Centra da joj se prizna pravo u skladu sa članom 63. Zakona o radu, ista bi bila rješenjem odbijena zbog primjene čl. 150. st. 4.

Čl.154. Regulira pravo na poseban psihosocijalni tretman trudnica i bračnih partnera koji žele djecu.

Prava na posebna psihosocijalni tretman ostvaruje se u porodičnom savjetovalištu pri Centru.

Pruženjem posebnog psihosocijalnog tretmana pri Centrima za socijalni rad, je još jedan od pokazatelja kompleksnosti rada Centara, koji zahtjeva različitu profiliranu kvalifikacionu strukutru osoblja, pa i otvorene mogućnosti angažovanjem vanjskih stručnih saradnika, kako bi se doprinijelo kvalitetnom pružanju usluga.

Čl. 155. Pravo na smještaj djece, uz osigurnu ishranu, u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja imaju djeca predškolskog uzrasta. Ovakav vid prava je potrebno posebno regulisati i uskladiti sa Zakonom o predškolskim ustanovama.

Čl. 155.st.2 predviđa subvenciju dijelu troškova boravka djece u predškolskoj ustanovi – vrtiću u skladu sa prospisom općinskog vijeća.

Čl. 156 predviđa: „*pravo na osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja za djecu koje pohađaju osnovnu školu u Kantonu ostavljuje se prema mogućnostima i na osnovu propisa općinskog vijeća.*“

I **čl. 155. i 156.** Ne daje obavezu prema općinskim nivoima, da kroz općinski budžet predviđaju budžetske stavke za ovu posebnu namjenu. Te da se u budućnosti mora izvršiti detaljna analiza na području općina u vezi konkretne primjene ovih prava, koja u buduće neće biti samo deklaratorno navedena.

U naslovu VI. POSTUPAK I NADLEŽNOST ZA OSTVARIVANJE PRAVA PREMA OVOME ZAKONU, u čl. od 165. do 173., uređuje postupak, reviziju.

Međutim čl.173. se postavljaju dodatni uslovi za podnositelja zahtjeva u ostvarivanju prava predviđenim Zakonom.

U čl.173.st.1. koji glasi: „*Za ostvarivanje prava na stalnu novčanu pomoć, novčanu naknadu z apomoć i njegu drugog lica, sposobljavanje z aživot i rad, smještaj u socijalnu ustanovu ili drugu porodicu, na kućnu njegu i pomoć u kući te ostvarivanja prava prema čl 144.ovog zakona, korisnik ne može biti vlasnik pokretne ili nepokretne imovine kojom može steći određenu imovinsku korist ili koja svojom veličinom nadilazi potrebe njegova domaćinstva, a o čemu kriterije uputom propisuje resorno ministarstvo.*“

Iz citirane odredbe čl.173. st1., se vidi dodatni uslov kojeg budućeg korisnika prava limitira u slučaju ako je vlasnik pokretne ili nepokretne imovine, o čemu kriterije propisuje resorno ministarstvo.

Kriterij od strane resornog ministarstva su dani 30.05.2019. god. broj: 04-35.sl/19, u kojem stoji:

,,korisnik prava ne može biti vlasnik:

-Poslovnog prostora

-Motornog vozila do 15 godina starosti osim ako to vozilo koristi kao ortopedsko pomagalo

-Obradivog ili zemljišta pod šumom od 1.500 metara kvadratnih u gradskom području i 3.500 metara kvadratnih u ruralnom području Općine po članu kućanstva“.

Primjena čl. 173. st.1., treba da bude u skladu sa čl.26. Zakona. Prilikom vođenja upravnog postupka u rješavanju prava iz čl.173.st.1., treba da se uzmu u obzir sve činjenice i dokazi. Ovo je iz razloga što Centri treba da pružaju zaštitu socijalno ranjivoj kategoriji. Veoma česti slučajevi u praksi su da osobe naslijede imovinu, sa kojom ne znaju ili ne mogu raspolagati, uslijed određnih mentalno-fizičkih nedostataka. Također, primjerice, može se raditi o površini zemlje koja se pravno ne prometuje zbog nezainteresiranosti trećih u smislu prodaje ili zakupa.

Prema podnositelju zahtjeva se kroz individualni plan treba odrediti na koji način ukoliko nije u mogućnosti da privređuje od površine zemljišta koje ima, može da živi život dostojanstven čovjeku. Površina zemljišta ne smije da bude uslovna pretpostavka za odbijanje podnositelja zahtjeva u ostvarivanju nekog vida prava.

Pravila se trebaju uspostaviti sistematski i analitički. Naprijed navedeno se također može primjeniti na čl. 173.st.2.

Dalje, u st. 3. i 4.čl.173. stoji: „Lica koja prema članu 23.st.1tačke 3. I 4. Ovog zakona koriste pravo na smještaj u ustanovu ili u drugu porodicu, odnosno prava na kućnu njegu, koja su vlasnici pokretne ili nepokretne imovine, a nisu u mogućnosti plaćati troškove smještaja, ili ako lica i srodnici koji su prema zakonu obavezni izdržavati korisnika odbiju plaćati troškove smještaja ili ne uplaćuju ugovorenu cijenu smještaja, centar za socijalni rad troškove smještaj može podmiriti iz imovine korisnika, odnosno srodnika, a o čemu kriterije uputom propisuje resorno ministarstvo.

Vlasnik imovine koji se smješta u socijalnu ustanovu s centrom za socijalni rad sklapa ugovor o doživotnom izdržavanju, odnosno ugovor prema kojem centar za socijalni rad nasljeđuje njegovu imovinu, u skladu sa važećim Zakonom o naljeđivanju, a na ugovor svoju saglasnost daje resorno ministarstvo.“

Jedino u upravnom postupku, u dijelu činjeničnog i dokaznog utvrđivanja, se može sagledati i uzimati u obzir podnijeti dokazi u vezi predmetnog zahtjeva. Prije svega zanemarene su sve osobe koje nisu predviđene u ovom dijelu Zakonom **čl.173.**, a misli se na osobe koje su ili pod starateljstvom, ili uslijed određenih mentalno-fizičkih nedostataka, ili godina života, nisu u stanju da raspolažu svojom voljom i interesima.

Zadiranjem prava na dom od strane insticija kao predstavnike vlasti, bi bilo grubo kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima, te ovakava pitanja se moraju pravno valjano obraditi i obrazložiti, na jasan, decidan način i procedure.

Čl. 173. st.4: „Resorno ministarstvo daje svoju saglasnost centru za socijalni rad i na realizaciju ugovora iz stava 4.ovog člana, odnosno na raspolaganje štićenikovm imovinom poslije njegove smrti, a prema predloženim projektima.“

I ovaj stav je uređen Uputom resornog ministarstva broj: 04-35-536/12 od 28.09.2012. god., a u dijelu koji se odnosi na raspolaganje novčanih sredstava od prodate imovine Centra i da omjer u rasподjeli sredstava između Centra i ministarstva bude 50% ili omjeru 60% ministarstvu a 40% Centru, se smatra da nije dobro određen omjer, te da Centrima se treba omogućavati veći udjeli iz prodate imovine, zbog stimulacije za rad stručnih radnika i sveukupnog složenog posla koji je na „leđima“ Centara.

4.2. Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite

Ustanove socijalne zaštite pružaju usluge kojima se u cijelini ili djelimično zadovoljavaju socijalne i druge potrebe korisnika. Iste se osnivaju radi zbrinjavanja određenih kategorija korisnika socijalne zaštite i obavljanja stručnih i drugih poslova socijalne zaštite. Ustanova je pravna osoba i osniva se kao :

1. Centar za socijalni rad

2. Ustanove za djecu: za djecu bez roditeljskog staranja, za odgojno zanemarenju i zapuštenju djecu, za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju

3 Ustanove za odrasla i stara lica

4. Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje invalidnih i drugih lica

5. Ustanova za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite

Broj stručnih radnika u Ustanovama socijalne zaštite i drugim institucijama srodne djelatnosti , određuje se na osnovu broja stanovnika koji žive na području koje ta ustanova pokriva svojom djelatnošću. Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH propisani su minimalni standardi za rad i pružanje usluga za obavljanje socijalne zaštite, koje ustanove socijalne zaštite trebaju ispunjavati za obavljanje djelatnosti, a određuju lokaciju, prostor, opremu, kapacitete, potreban stručni kadar i broj koji je određen prema broju stanovnika Općine.

Redni broj	Broj stručnih radnika	Broj stanovnika
1.	1 socijalni radnik	4 000
2.	1 pravnik	20 000
3.	1 psiholog	15 000
4.	1 pedagog	15 000
5.	1 sociolog	50 000

Tablica 2 : Prikaz potrebnih stručnih djelatnika prema broju stanovnika¹⁵

Na području SBK/KSB formirano je 8 Centara za socijalni rad, te 4 Službe za socijalnu zaštitu.

-JU Centar za socijalni rad Travnik

-JU Centar za socijalni rad Novi Travnik

-JU Centar za socijalni rad Jajce

-JU Centar za socijalni rad Vitez

-JU Centar za socijalni rad Donji Vakuf

-JU Centar za socijalni rad Gornji Vakuf/Uskoplje

-JU Centar za socijalni rad Bugojno

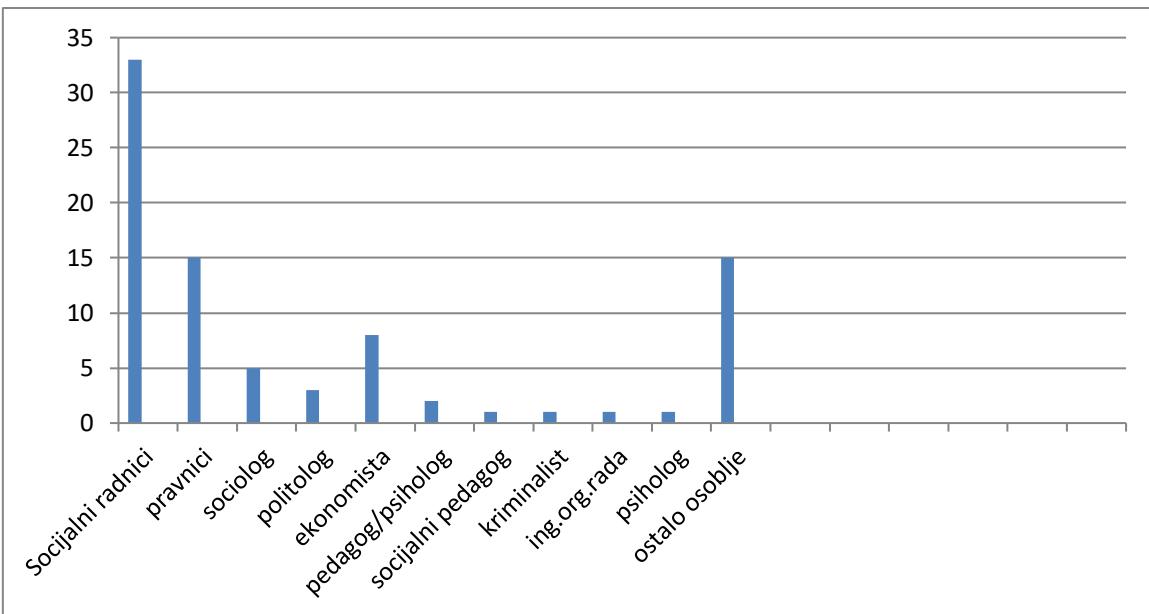
-JU Centar za socijalni rad Busovača

-Službe socijalne zaštite pri općinama: Kiseljak, Kreševo, Fojnica i Dobretići

Kvalifikaciona struktura prema trenutno važećim standardima zadovoljava samo minimum stručne zastupljenosti i može se negativno odraziti na pružanje usluga. Izmjene i dopune se vrlo rijetko vrše ili se samo prilagođavaju društvenim standardima i potrebama. U većini slučajeva sistematizacije nisu popunjene.

Broj osoba sa visokom stručnom spremom koji su uposleni u centrima za socijalni rad je 60, to su uglavnom socijalni radnici, pravnici, sociolozi, ekonomisti, pedagozi, psiholozi, jedan dio administrativnog osoblja je sa srednjom stručnom spremom i mali broj sa osnovnim obrazovanjem.

¹⁵ Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u F BiH („Sl. novine F BiH“ br.15/13)

Grafikon 1 : Kvalifikaciona struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite

Općina	Broj uposlenih
Travnik	14
Novi Travnik	8
Jajce	13
Bugojno	11
Vitez	9
Gornji Vakuf/Uskoplje	5
Donji Vakuf	5
Busovača	7
Kiseljak	5
Kreševo	3
Fojnica	3
Dobretići	3

Tablica 3 : Broj uposlenih u centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite na području SBK/KSB

Centri u skladu sa minimalnim standardima trebaju da kroz Pravilnike o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadataka predviđaju odgovarajući stručni kadar, te datim profiliranim stručnim kadrom se jedino može pružiti kvalitetna stručna usluga.

Također, minimalni standardi su određeni kao neki polazni osnov za određivanje broja stručnih kadrova na određen broj stanovnika, te isti ne ograničava Centar za prijem i više stručnih radnika na pozicijama koje zbog obimnosti poslova se smatra opravdanim.

Primjerice stručni radnik - diplomirani pravnik na 20.000 stanovnika, veoma je upitan, jer jedna stručna osoba provodi na desetine različitih predmetnih upravnih postupaka i donošenje svih pravnih akata, pravila u jednoj ustanovi, a s druge strane ne predviđaju se poslovi pomoćne djelatnosti kao npr. Arhivar, osobe za tehničko-informatičku podršku, kao što postoji uređenje organizacije državnih službenika i namještenika Zakonom o organizaciji organa uprave u F BiH (Službene novine F BiH broj 35/2005).

Od čl. 57. se reguliraju Ustanove socijalne zaštite, pa čl. 59. 60. 61. slijedi definiranje Centra za socijalni rad ,a što je definirano i zakonom o osnovama socijalne zaštite F BiH čl.48.

Čl. 59.: „Centar za socijalni rad osniva se kao ustanova radi obavljanja poslova u vezi sa zadovoljavajem potreba građana i njihovih porodica u socijalnoj zaštiti, na području općine, i za obavljanje stručnoanalitički i drugih stručnih poslova općine te drugih organizacija i zajednica, u skladu s ovim zakonom.“

Prije svega, Centar se osniva kao ustanova, a preteča ovoj formulaciji nalazi se u čl.1. Uredbe sa zakonskom snagom (Službeni list R BiH broj 6/92), odnosno Ukazom o proglašenju zakona o potvrđivanju uredbih sa zakonskom snagom (Službeni list R BiH broj 13/94).

Centri za socijalni rad su vodeće institucije u:

- Rješavanju u prvom stepenu o zahtjevima za ostvрivanjem prava iz socijalne zaštite, ali kao je navedeno u Zakonu, to su i druga rješavanja koja nisu obuhvaćena zakonom o socijalne zaštite, npr. Određivanjem ličnog imena,
- Otkrivanju i proučavanju problema u oblasti socijalne zaštite,
- Obavljanje poslova porodične zaštite, odgojno zanemarene djece te provodi odgojne mjere i mjere starateljskog nadzora,
- Organizuje savjetodavni rad za probleme u braku i porodici,
- Pruža savjetodavne usluge i stručnu pomoć pojedincu, porodici i grupama građana itd.

Iz naprijed navedenog dijela se vidi samo dio obimnosti šta Centri obavljaju u svojoj djelatnosti.

Centri kao ustanove nisu prepoznati ni kroz Federalni, a ni kantonalni zakon, kao posebne stručne ustanove, primjerice kao Zavodi za zdravstveno osoiguranje, PIO/MIO, i sl., koje nužno se trebaju reformirati u ustanove sa stručnim odjeljenjima i posebno urediti kvalifikacionu strukturu osoblja, te omogućavanje spezijalizacija. Radnici Centra nisu ni državni službenici (sa izuzetkom nekolika općina na području Federacije, gdje su Centri općinska služba i izuzetak je uređenje Kantonalnog Centra za socijalni rad Sarajevo).

Potreba za nužnim reformiranjem Centara za socijalni rad je odgovor na složenost i obimnost poslova.

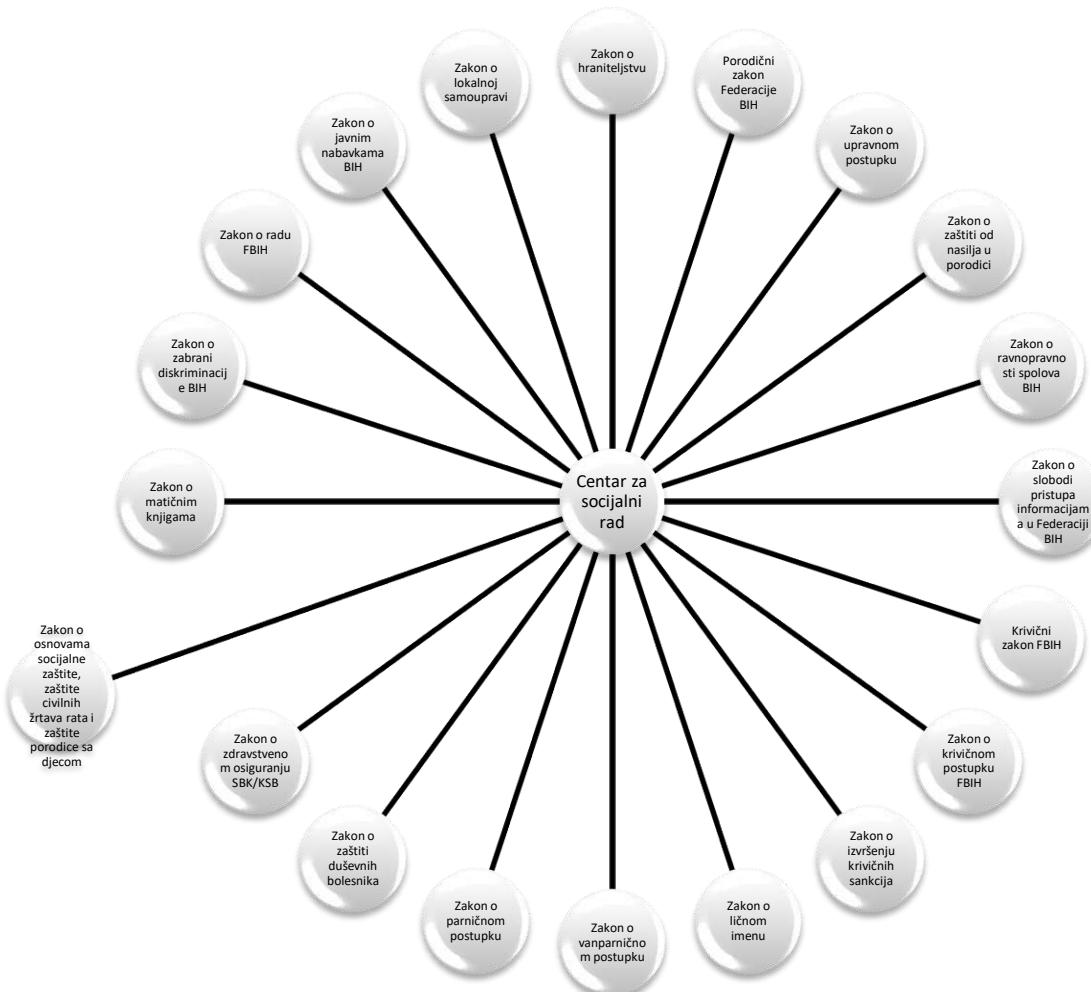
Nužno je podizati svijest na lokalni nivoima o značaju zapošljavanja stručnog kadra u Centrima za socijalni rad. Kroz tabelarni prikaz se vidi minimun stručnog osoblja koji su neophodni u radu Centara. Osnovna prepreka da Centri ispoštuju minimalne standarde je finansijske prirode

i ne razumijevanje lokalne vlasti da budžetska sredstva preusmjeravaju na zapošljavanje u jednu tako važnu instituciju kao što je Centar za socijalni rad.

Također, u Cetrima u SBK/KSB ne postoji određene profilirane struke koje su ključne kao npr. Diplomirani pravnik, te nedostatkom tog kadra postavlja se pitanje na koji način Centar provodi upravno rješavanje. (Zakon o upravnom postupku)

S druge strane postoji pojava da na mjesto diplomiranog socijalnog radnika u radni odnos se primi diplomirani sociolog (iako takvo radno mjesto nije predviđeno kroz sistematizaciju Centra), koji obavlja poslove socijalnog radnika, iako za to nema odgovarajuću diplomu socijalnog radnika.

Centri u skladu sa minimalnim standardima trebaju da kroz Pravilnike o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadataka predviđaju odgovarajući stručni kadar, te datim profiliranim stručnim kadrom se jedino može pružiti kvalitetna stručna usluga.

Slika 1 : Slikoviti prikaz nekih od zakona po kojima rade centri za socijalni rad

4.3.Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB

Na osnovu dobijenih podataka od strane Ministarstva zdravstva i socijalne politike , koji su vidljivi u dolje navedenim tabelama, mogu se uočiti kretanja broja korisnika na području SBK/KSB. Primjer je tabela iz aprila 2020. godine iz koje se može vidjeti da najveći broj korisnika ostvaruje pravo iz zdravstvenog osiguranja, pravo na dječiji doplatak te stalnu novčanu pomoć.

Br.	Općina	Br.Dječiji dodatak	Stalna novčana pomoć	Smještaj	Zdravstveno osiguranje	Porodilje	CŽR-a	Ospozobljava nje	Hraniteljstvo
1.	Kreševo	8	16	11	11	4	5	0	0
2.	Fojnica	70	31	35	94	32	22	1	0
3.	Kiseljak	82	94	42	209	48	30	0	3
4.	Busovača	94	81	34	10	22	28	5	3
5.	Vitez	133	99	62	157	74	86	0	0
6.	Novi Travnik	137	81	58	152	88	48	2	1
7.	Travnik	290	165	81	818	170	140	0	0
8.	Donji Vakuf	84	70	14	155	47	61	0	0
9.	Gornji Vakuf/Usko plje	106	104	26	197	55	81	0	0
10.	Bugojno	177	113	38	319	64	76	0	1
11.	Jajce	111	160	38	363	34	49	0	0
12.	Dobretići	2	32	6	54		2	0	0
	UKUPNO	1294	1046	445	2539	638	628	8	8

Tablica 4 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. godine¹⁶

OPĆINA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodilj. iz rad.odn.	Zdravstv. osiguranje	Stalna novčana	Smještaj u druge obitelji	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	361	180	895	195	4	83
BUGOJNO	215	54	385	106	9	35
JAJCE	131	36	402	146	1	37
N.TRAVNIK	114	80	176	75	2	63
VITEZ	186	76	100	96	4	48
G.VAKUF/ USKOPLJE	140	25	205	97	3	24
D.VAKUF	95	26	297	120	6	16
KISELJAK	85	44	189	76	6	48
BUSOVAČA	120	21	104	88	1	51
FOJNICA	69	28	101	38	0	40
KREŠEVO	8	12	14	16	0	8
DOBRETIĆI	3	2	53	31	3	6
UKUPNO	1,527	584	2,921	1084	39	459

Tablica 5 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2017. godinu

¹⁶ Podaci iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april,2020.god.

OPĆINA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodilj. iz rad.odn.	Zdravstv. osiguranje	Stalna novčana	Smještaj u druge obitelji	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	340	175	910	190	4	83
BUGOJNO	213	62	387	113	7	36
JAJCE	118	26	411	157	1	38
N.TRAVNIK	110	94	165	81	3	59
VITEZ	171	75	142	95	3	55
G.VAKUF	130	31	202	105	2	24
D.VAKUF	80	30	290	86	4	14
KISELJAK	81	45	195	77	5	43
BUSOVACA	115	22	101	85	6	45
FOJNICA	73	26	95	36	2	37
KREŠEVO	8	9	14	16	0	11
DOBRETIĆI	3	1	54	31	3	6
UKUPNO	1,442	596	2,966	1072	40	451

Tablica 6 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2018. godinu

OPĆINA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodilj. iz rad.odn.	Zdravstv. osiguranje	Stalna novčana	Smještaj u druge obitelji	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	304	186	850	171	4	80
BUGOJNO	167	62	351	118	5	37
JAJCE	103	29	382	162	1	39
N.TRAVNIK	136	86	158	82	1	61
VITEZ	145	74	150	100	3	59
G.VAKUF	201	42	198	103	3	25
D.VAKUF	93	36	180	76	3	15
KISELJAK	78	43	197	87	3	42
BUSOVACA	104	24	100	84	4	40
FOJNICA	71	26	94	34	2	36
KREŠEVO	8	8	14	16	0	11
DOBRETIĆI	2	0	53	31	3	6
UKUPNO	1,412	616	2,727	1064	32	451

Tablica 7 : Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2019. godinu

4.4. Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2017-2020.godine

Kako je vidljivo iz tabela, poredeći 2017, 2018, 2019. i prvih pet mjeseci 2020. godine, može se zaključiti da sva finansijska kretanja unutar prava iz Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštititi porodica s djecom i zaštititi civilnih žrtava rata u cikličnom smislu imaju pravilno kretanje.

Naravno, mogu se vidjeti i određena odstupanja u izdvajanju finansijskih sredstava u određenim mjesecima (mart, maj) koja su rezultat promjene osnovice za obračun određenih prava (stalna novčana pomoć, dječiji dodatak, zdravstveno osiguranje i civilne žrtve rata), tim više što se u tim mjesecima vrši i retroaktivno usklađivanje od početka godine. Također, vidljivo je i smanjenje određenih prava kroz vremenski dijagram (zdravstveno osiguranje i smještaj u drugu porodicu), što govori o kretanju određenih socijalnih kategorija u Kantonu. U februaru 2020. godini vidljiv je drastičan pad prava na smještaj u drugu porodicu zbog prestanka primjene zakona koji je uređivao ovu oblast, ali je u toku uvođenje u pravo ovih kategorija kroz drugi oblik zakona što je i vidljivo u aprilu i maju 2020. godine.

Kretanja u vrijeme proglašenja stanja prirodne i druge nesreće u FBiH zbog pandemije COVID-19, odnosno u martu, aprilu i maju 2020. godine nisu pokazala veća odstupanja, iako je vidljiv blagi trend pada u skoro svim kategorijama. Ovakav trend je i razumljiv s obzirom na otežano kretanje u vrijeme trajanja proglašenja prirodne i druge nesreće, tako da je uvođenje u prava bilo usporeno. Međutim, u junu je vidljiv rast revidiranih predmeta, te je za očekivati u narednim mjesecima potpuni balans u broju prava spram ekonomsko-socijalne situacije u društvu. Potrebno je istaknuti i blagi rast prava porodilja iz radnog odnosa, posebnu u maju 2020. godine, što svakako ohrabruje iz perspektive rasta nataliteta u Kantonu. Ovo pravo pokazuje da je prirodni tok nezaustavljiv bez obzira na uticaje svana.

Suprotno tome, smještaj u ustanove je usklađen sa već istaknutim blagim trendom usporavanja, što je potpuno razumljivo s obzirom na zdravstvene mjere koje su važile i rizik koji je u tom periodu bio izražen. Još uvijek je otežano smještanje uz nešto blaže mjere. U vrijeme pandemije smještaj u ustanove na dnevnoj osnovi bio je obustavljen pa su pojedine ustanove u skladu sa odlukama njihovih upravnih odbora odlučile da ne ispostavljaju račune za usluge iako im je rad bio zabranjen, odnosno prestanak davanja usluge nije bila njihova odluka. Edukacijsko-rehabilitacijskom centru „DUGA“ Novi Travnik, ujedno i ustanovi sa ubjedljivo najvećim brojem usluga dnevnog karaktera, Zaključkom Vlade SBK dozvoljeno je da ispostavlja račune u punom iznosu u vrijeme trajanja pandemije, kako bi se očuvala radna mjesta i finansijska stabilnost ustanove.

Potrebno je napomenuti da finansijska sredstva za socijalna davanja planirana u budžetu za 2020. godinu prilikom izrade rebalansa budžeta nisu uopće bila predmet razmatranja, odnosno eventualnog smanjenja. Također, u Zakonu o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica pandemije COVID-19 na privredu SBK postoji stavka koja obavezuje Vladu SBK na stabilnost i sigurnost socijalnih davanja. Iz svega navedenog vidljivo je opredjeljenje Vlade SBK za socijalnu sigurnost, što svakako ohrabruje i projicira stabilnu budućnost iz perspektive sprovodenja zakona iz socijalne oblasti. Socijalna pomoć, po članu 13. Europske socijalne povelje¹⁷, dopunjena i izmijenjena verzija, definira se kao pomoć koja se dodjeljuje na osnovu potreba pojedinca, bez postavljanja bilo kakvih uslova koji se odnose na ispunjavanje obaveza iz sistema socijalnog osiguranja, koji pokrivaju određeni rizik ili stanje u vezi sa zanimanjem ili obavezu plaćanja doprinosa. Pomoć se dodjeljuje kada osoba nema

¹⁷ Europska povelja o lokalnoj samoupravi : <https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d> (08.09.2020.)

nikakvih naknada iz sistema socijalnog osiguranja, koje bi joj osigurala adekvatna sredsta. Sadržaj, oblici i mjere, kao i krug korisnika socijalne zaštite su različiti, zavise od karaktera društveno ekonomskih, političkih i socijalnih odnosa, vrijednosnih sistema i ciljeva svakog konkretnog društva.¹⁸ Iz svega navedenog i pored redovnog izdvajaja za socijalnu zaštitu ipak je vidljivo da nisu zadovoljene socijalne potrebe građana.

Ako se usporede izdvajanja kroz godine u procentualnom smislu, odnosno procentu izdvajanja za socijalnu politiku od ukupnog budžeta Kantona, vidljiv je kontinuiran blagi pad izdvajanja koji se kreće kroz godine od 5,5-5,0%, osim u 2019. godini u kojoj je procent 4,5%. Razlog ovakvog odstupanja je kredit za Regionalni vodovod Plava Voda koji je u budžetu za 2019. godinu uvršten kao primitak, te primitak od Razvojne banke Federacije BiH kao višak namjenskih sredstava iz prethodnog perioda. Ova dva primitka iznose 25.159.100 KM, dok bi bez ove stavke izdvajanja bila unutar prosjeka kroz godine, odnosno 5,1%.

Izdvajanja kroz godine dovoljna su da implementiraju Kantonalni Zakon, posebno ako se uzmu u obzir uputstva Ministarstva koja dodatno otežavaju uvođenje u pojedina prava. Međutim, ako bi se radile izmjene i dopune postojećeg Zakona i ako bi došlo do usklađivanja sa ostalim materijalnim propisima, primjerice Zakon o zdravstvenom osiguranju FBiH, te ako bi se ukinuo ili ublažio cenzus za pojedina prava, povećao iznos naknada i slično, ova sredstva svakako ne bi bila dovoljna. Iznos nedostajućih sredstava zaista je teško odrediti pa i okvirno, zbog gore navedenih razloga. Ipak, moglo bi se reći da bi nešto kvalitetniji Zakon i bolja prava bila osigurana sredstvima u rasponu od 3 do 5 miliona KM na nivou godine.

¹⁸ Gavrilović,A. (2005) : Socijalna politika, filozofski fakultet, Banja Luka

UKUPNA IZDVAJANJA U 2017. GODINI ZA PRAVA PRISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.299.753 KM

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravst veno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje Iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	125.828	31.734	14.937	260.595	51.791	192.158	148.170	60.909	5.607
februar	104.286	23.911	13.812	249.948	50.988	185.055	144.154	59.240	6.235
mart	104.234	24.109	14.719	268.609	51.881	195.999	144.269	59.286	10.674
april	104.622	23.186	14.360	264.745	52.484	185.484	144.512	69.377	5.685
maj	105.931	23.252	15.141	270.845	51.053	186.332	144.150	59.226	6.973
juni	105.509	23.465	14.759	261.862	51.628	184.609	144.150	59.226	5.192
juli	105.970	23.564	18.302	257.745	52.101	185.664	143.432	58.930	9.433
avgust	106.581	24.012	15.751	254.720	51.931	184.736	143.792	59.073	5.092
septembar	107.481	23.651	14.643	255.183	51.377	188.454	143.396	58.926	9.021
oktobar	109.050	24.106	14.236	260.468	50.948	187.502	143.846	59.105	10.186
novembar	110.694	23.576	14.557	253.864	50.183	189.383	143.216	58.844	8.701
decembar	108.162	23.491	14.756	256.785	49.880	195.835	142.766	58.664	3.092
UKUPNO	1.298.348	292.057	179.973	3.115.369	616.245	2.261.211	1.729.853	720.806	85.891

Tablica 8 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2017. godinu

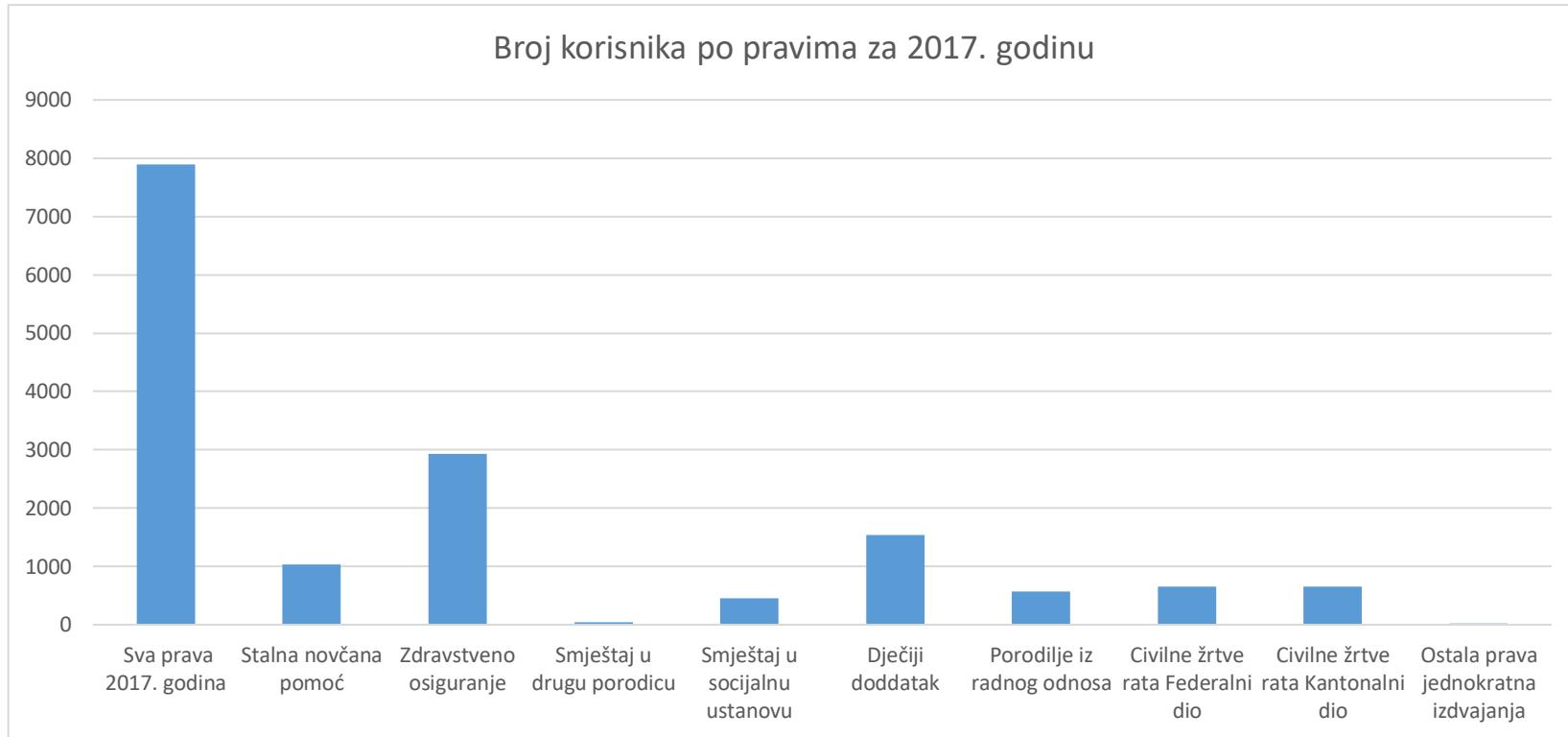
Grafikon 2 : Izdvajanja za 2017. godinu po pravima (izraženo u KM)

2017.GODINA BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava
januar	1003	2971	43	464	1677	576	668	668	13
februar	1003	2935	41	461	1534	568	664	664	16
mart	1002	2978	42	465	1541	573	664	664	26
april	1007	2885	42	465	1538	561	663	663	15
maj	1021	2881	44	468	1528	563	663	663	19
juni	1022	2922	43	459	1531	562	663	663	14
juli	1022	2932	44	452	1549	573	658	658	25
avgust	1029	2937	44	441	1555	568	659	659	13
septembar	1041	2883	41	454	1535	557	659	659	20
oktobar	1042	2942	40	453	1517	562	659	659	27
novembar	1063	2923	40	455	1501	550	658	658	20
decembar	1094	2923	42	452	1474	576	655	655	7
prosjek	1029	2926	42	457	1540	567	655	655	18

Tablica 9 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2017. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PRISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEĆNO ZA 2017. GODINU: 7245

Grafikon 3 : Broj korisnika po pravima za 2017. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2017. GODINI

ustanova	svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovače krvi	60.000
Srpko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruge na području SBK	Pomoć u radu	10.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	30.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	28.000
UKUPNO		258.000

Tablica 10 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2017. godini

UKUPNA IZDVAJANJA U 2017. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSI: **10.557.753**

Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2017. godinu iznosio je 192.083.750 KM, na socijalna izdvajanja procentualno izdvojeno je 5,5%.

2018. GODINA IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje izradnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalnidio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	109.996	24.131	14.718	242.961	49.315	194.950	142.153	58.403	7.518
februar	109.616	23.709	16.595	228.476	50.032	194.080	142.195	58.432	9.187
mart	120.080	24.531	14.987	247.197	54.833	207.085	141.393	58.103	7.561
april	113.012	24.474	13.675	250.587	51.189	211.958	140.678	57.815	10.489
maj	112.625	24.369	14.642	247.399	51.368	210.779	160.361	66.079	5.942
juni	113.496	23.598	13.942	235.852	51.068	214.673	147.110	60.428	7.345
juli	109.928	23.685	13.667	240.619	51.013	216.299	143.229	58.856	3.921
august	113.998	23.741	14.061	236.856	50.987	200.163	142.969	58.715	6.138
septembar	118.295	23.449	12.924	239.896	50.483	226.289	142.595	58.805	7.831
oktobar	115.834	24.962	12.900	242.585	50.392	212.546	142.289	58.482	4.927
novembar	114.801	23.017	12.480	239.859	49.884	211.606	144.422	59.407	5.735
decembar	116.661	23.153	10.060	235.210	49.166	205.837	141.186	58.984	10.400
UKUPNO	1.368.342	286.819	164.651	2.887.497	609.730	2.506.265	1.730.580	712.509	86.994

Tablica 11 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu

UKUPNA IZDVAJANJA U 2018. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.353.387 KM

Grafikon 4 : Izdvajanja po pravima za 2018. godinu (izraženo u KM)

2018. GODINA BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje izradnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalnidio	Civilnežrtve rata Kantonalnidio	Ostala prava
januar	1058	2999	43	452	1474	587	653	653	16
februar	1049	2942	44	454	1490	587	652	652	18
mart	1063	2980	42	454	1491	611	650	650	15
april	1057	2987	40	467	1378	615	647	647	21
maj	1053	2973	41	457	1475	565	646	646	11
juni	1061	2899	43	454	1475	640	646	646	15
juli	1065	2907	39	445	1469	628	647	647	8
august	1065	2913	39	442	1474	594	646	646	8
septembar	1080	2886	39	453	1455	622	644	644	13
oktobar	1110	2949	39	450	1454	619	643	643	9
novembar	1074	2850	38	448	1448	620	643	643	11
decembar	1082	2850	37	447	1424	610	641	641	21
projek	1068	2928	40	452	1459	608	646	646	13

Tablica 12 : Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2018. GODINU: 7214

Grafikon 5 : Broj korisnika po pravima za 2018. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2018. GODINI

ustanova	svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovače krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruge na području SBK	Pomoć u radu	10.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	54.900
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajevе	32.000
UKUPNO		286.900

Tablica 13 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2018. godini

UKUPNA IZDVAJANJA U 2018. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSI: **10.640.287 KM**

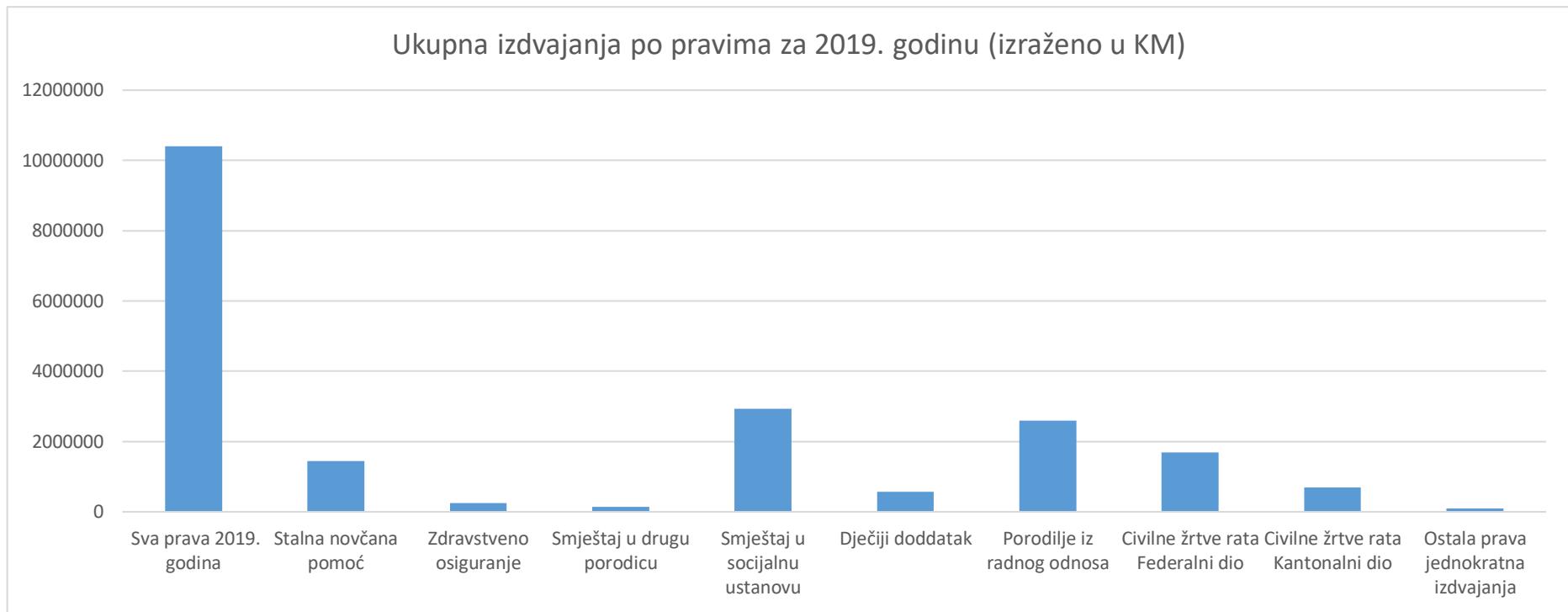
Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2018. godinu iznosio je 200.915.063 KM, na socijalna izdvajanja procentualno izdvojeno je 5,3%.

2019. GODINA IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje izradnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	117.291	23.079	12.864	252.112	49.399	223.564	143.024	58.782	9.879
februar	116.031	23.149	12.397	238.782	49.199	208.280	141.856	58.314	7.535
mart	126.004	25.179	12.438	260.450	52.540	214.493	141.987	58.367	7.231
april	118.877	22..589	12.731	247.202	47.320	217.864	141.103	58.012	7.309
maj	120.005	23134	13.129	248.377	47.124	221.232	140.620	57.819	8.605
juni	123.555	23.146	12.693	233.483	47.613	212.409	139.938	57.570	5.864
juli	118.840	23.146	12.726	243.673	46.930	196.222	140.788	57.886	3.551
august	121.531	23.310	12.428	233.743	47.060	214.631	139.887	57.550	6.151
septembar	122.193	23.225	10.258	238.626	47.027	207.991	140.080	57.635	6.582
oktobar	119.784	22.850	9.564	249.600	45.402	223.064	139.640	57.451	11.545
novembar	118.373	22.787	9.123	238.988	44.395	232.621	140.642	57.860	10.948
decembar	119.468	22.735	9.688	242.919	42.373	221.138	140.107	57.626	7.657
UKUPNO	1.441.952	255.740	140.039	2.927.955	566.382	2.593.509	1.689.672	694.872	92.857

Tablica 14 : Ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu za 2019. godinu na području SBK/KSB

UKUPNA IZDVAJANJA U 2019. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.402.978 KM

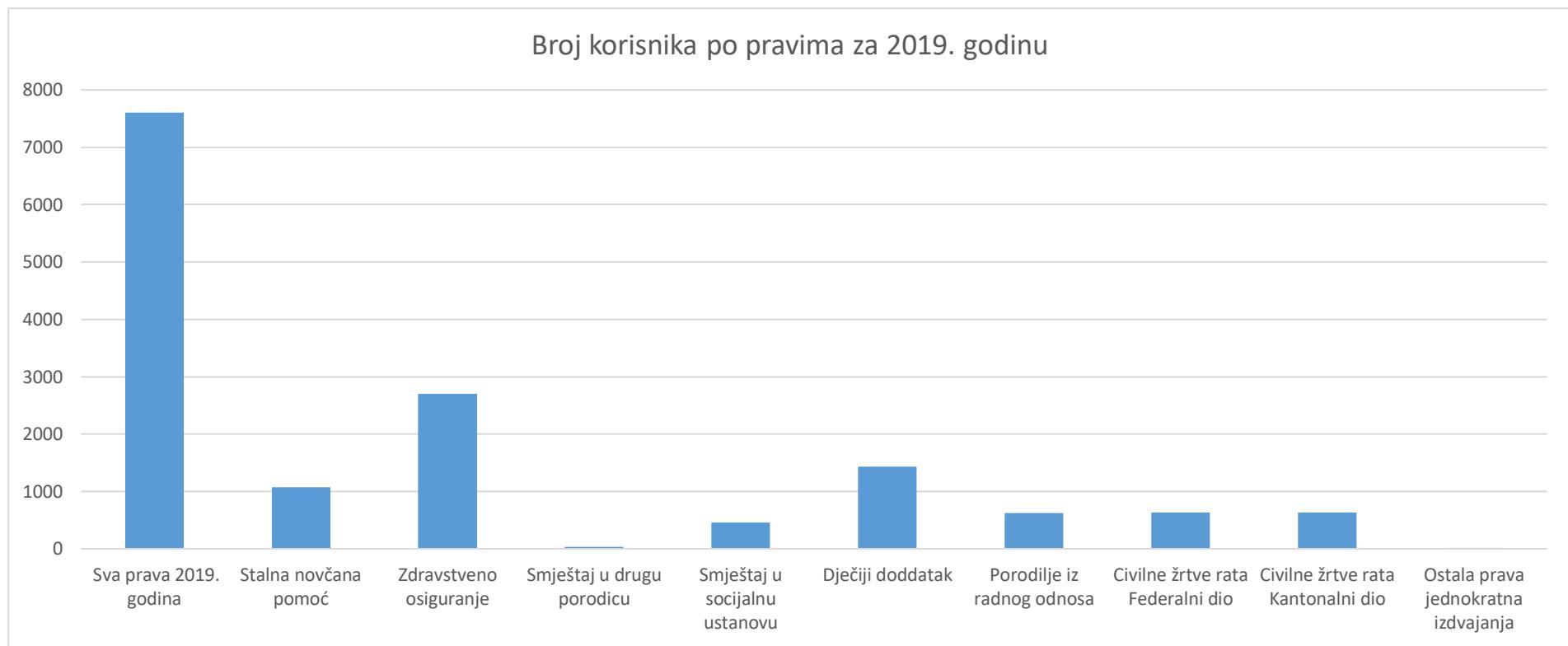
Grafikon 6 : Ukupna izdvajanja po pravima za 2019. godinu (izraženo u KM)

2019. GODINA BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje Izradnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava
januar	1081	2866	38	455	1421	629	642	642	19
februar	931	2871	40	464	1424	613	641	641	17
mart	1159	2874	34	465	1500	612	641	641	16
april	1075	2496	37	466	1456	628	638	638	18
maj	1060	2680	37	452	1500	654	636	636	16
juni	1089	2686	35	450	1465	632	632	632	12
juli	1079	2676	36	438	1444	592	633	633	9
august	1081	2676	34	439	1448	616	633	633	16
septembar	1087	2677	29	452	1447	608	634	634	16
oktobar	1088	2654	27	458	1397	620	631	631	27
novembar	1079	2647	26	452	1366	632	632	632	25
decembar	1075	2641	26	453	1315	626	632	632	15
prosjek	1070	2704	33	456	1432	622	635	635	17

Tablica 15 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2019. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2019. GODINU: 6.969

Grafikon 7 : Broj korisnika po pravima za 2019. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2019. GODINI

ustanova	svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crvenikriž SBK	Pomoć u radu I nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoca krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruge na području SBK	Pomoć u radu	14.950
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	50.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajevе	93.250
UKUPNO		348.200

Tablica 16 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2019. godini

UKUPNA IZDVAJANJA U 2019. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSI: 10.751.178 KM

Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2019. godinu iznosio je 236.501.758 KM, na socijalna izdvajanja procentualno izdvojeno je 4,5%.

Izvor finansiranja	Broj korisnika	Iznos
Budžet Federacije BiH	5.939	17.407.227,20 KM
Budžet SBK/KSB	6.969	10.402.978,00 KM
Budžet općina SBK/KSB	251	32.801,85 KM
UKUPNO	13.159	27.843.007,05 KM

Tablica 17 : Pregled ukupnog broja korisnika i visine finansijskih izdvajanja za ostvarena socijalna prava u SBK/KSB¹⁹

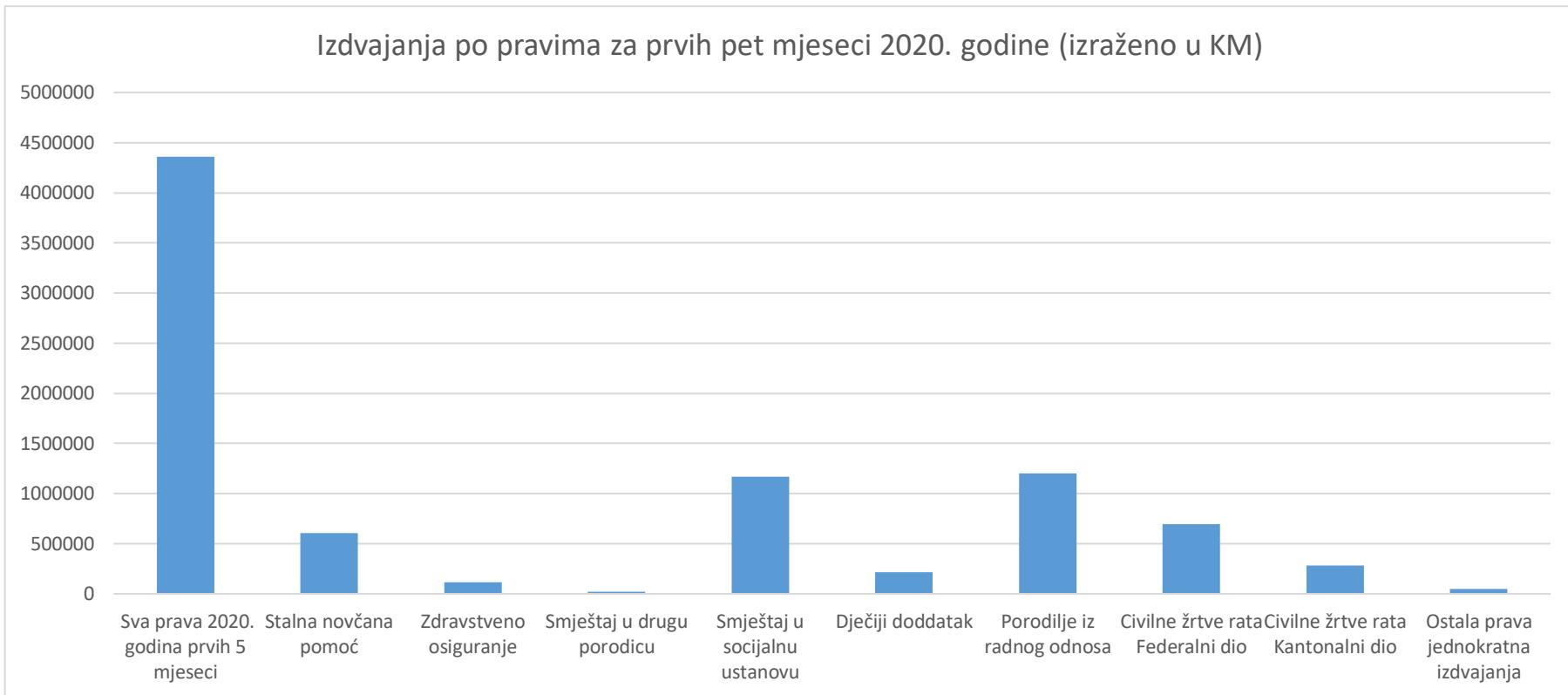
¹⁹ Izvor podataka za budžet Federacije BiH: SOTAC baza podataka Federalnog ministarstva rada i socijalne politike za SBK/KSB za 2019. Godinu (Civilne žrtve rata i neratne invalidnine) (11.09.2020.) i Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

2020. GODINA PRVIH PET MJESECI IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava jednokratna izdvajanja
januar	118.113	22.736	9.445	245.888	42.120	229.349	140.127	57.636	9.605
februar	116.887	22.800	711	230.842	43.258	251.585	139.945	57.563	13.661
mart	133.336	23.876	742	231.455	47.321	239.572	139.416	57.342	11.218
aprili	120.350	23.083	4.551	225.734	43.211	230.088	138.883	57.128	4.975
maj	118.412	22.947	4.826	233.580	42.806	250.880	138.134	56.825	8.829
UKUPNO	607.098	115.442	20.275	1.167.499	218.716	1.201.474	696.505	284.494	48.288

Tablica 18 : Podaci o izdvajaju sredstava iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za prvih pet mjeseci 2020.

UKUPNA IZDVAJANJA U 2020. GODINI PRVIH PET MJESECI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 4.361.971 KM

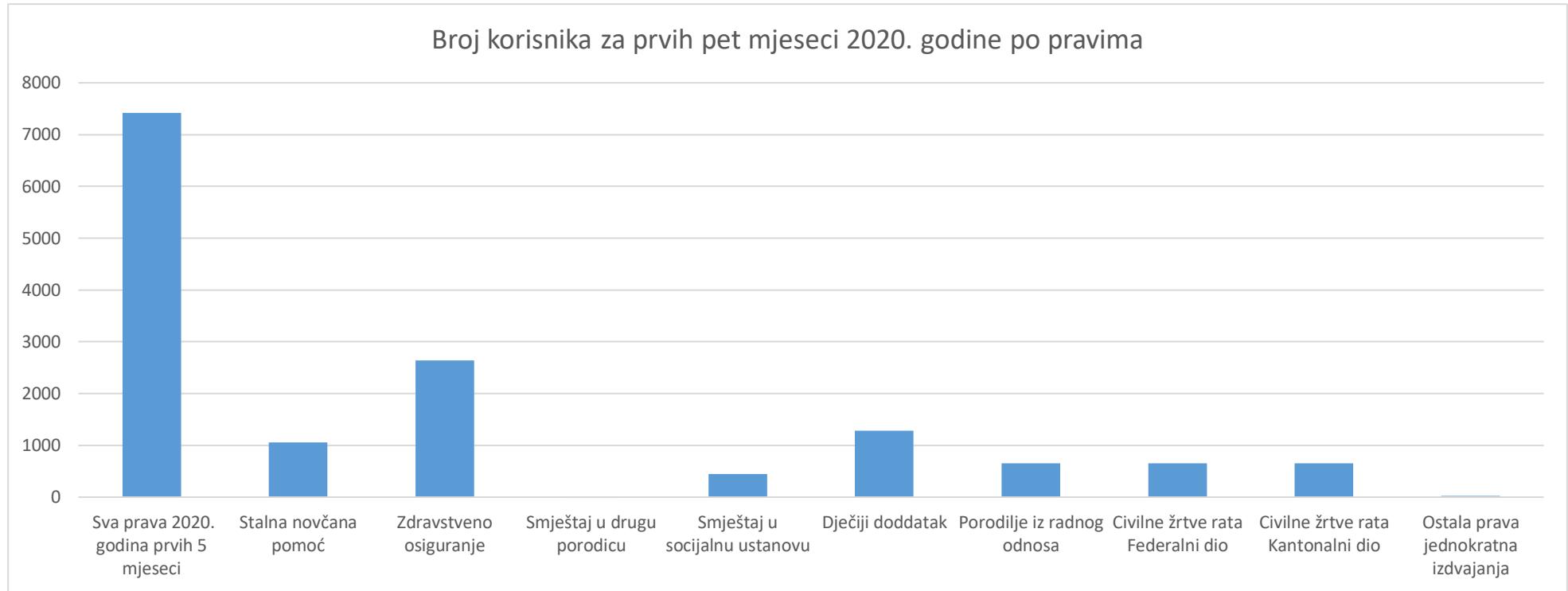
Grafikon 8 : Izdvajanja po pravima za prvih pet mjeseci 2020. godine (izraženo u KM)

2020. GODINA PRVIH PET MJESECI BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje Iznadnog odnosa	Civilne žrtve rata Federalni dio	Civilne žrtve rata Kantonalni dio	Ostala prava
januar	1069	2651	25	453	1296	634	632	632	23
februar	1067	2650	1	448	1331	674	631	631	32
mart	1052	2635	1	447	1279	673	628	628	26
aprili	1046	2629	7	443	1271	638	627	627	10
maj	1029	2619	9	443	1259	654	627	627	15
projek	1053	2637	9	446	1287	655	655	655	21

Tablica 19 : Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za prvih pet mjeseci 2020. godine

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2020. GODINU PRVIH PET MJESECI: 6.763

Grafikon 9 : Broj korisnika za prvih pet mjeseci 2020. godine po pravima

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2020. GODINI PRVIH PET MJESECI

Ustanova	svrha	Iznos/KM
Dobrotvorn odruštvo „Merhamet“	Pomoć u radu	75.000
Dobrotvorn odruštvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovače krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruge na području SBK	Pomoć u radu	7.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	11.500
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	13.500
UKUPNO		232.000

Tablica 20 : Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u prvih pet mjeseci 2020. godine

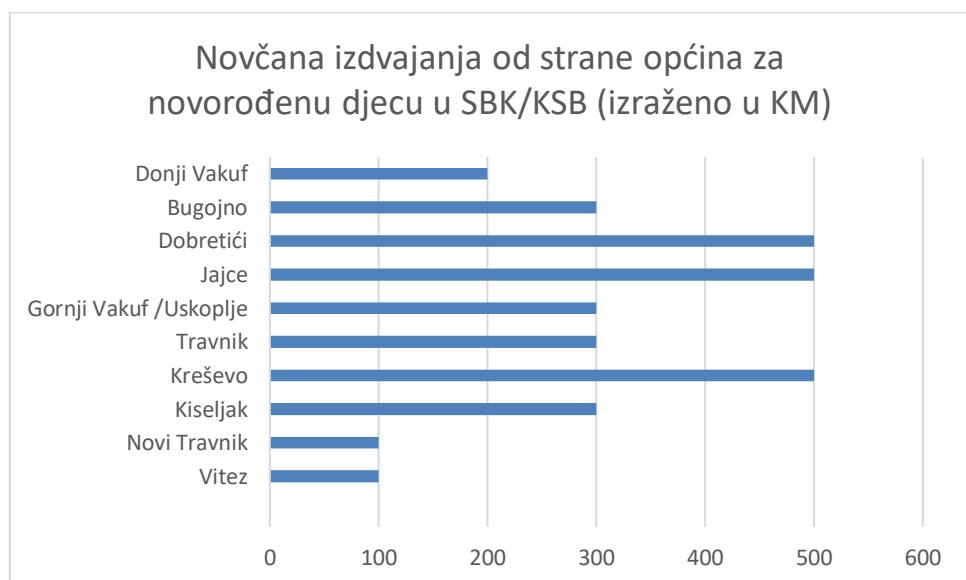
UKUPNA IZDVAJANJA U 2020. GODINI PRVIH PET MJESECI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE: 4.593.971 KM

Ukupan budžet (rebalans) Srednjobosanskog kantona za 2020. godinu iznosi 214.377.287 KM, na socijalna izdvajanja planirano je 11.383.000 KM, procentualno 5,3%. Planirani procenat izvršenja prema dosadašnjem tempu projiciran na 5,0%.

Budžet kantona SBK/KSB za 2020. godinu iznosi 219.380.328 KM . Rebalans budžeta za 2020. godinu iznosi 214.377.287KM a isti je usvojen 22.06.2020. a objavljen 10.07.2020. godine. Iznosi iz budžeta namijenjeni za socijalnu zaštitu su ostali nepromijenjeni u rebalans

4.4.1. Općinska izdvajanja za novorođenu djecu u SBK/KSB

Općine na području SBK/KSB finansiraju djelovanje nadležnih službi koje se bave pitanjem socijalne i dječije zaštite, izdvajaju transfere za pomoć porodica, finansiranje prijevoza učenika, stipendiraju studente, finansiraju javne ustanove koje se bave dječijom zaštitom, naročito vrtićima. Takođe, općine finansiraju određene projekte čiji su krajnji korisnici djeca i mladi, posebno projekte koji su vezani za djecu sa poteškoćama u razvoju kao i finansiranje sportskih klubova. U općinama SBK/KSB se ne vode posebni budžeti, odnosno odvojeni grantovi za dječiju zaštitu te je bilo nemoguće dobiti precizan podatak o izvodenim sredstvima za dječiju zaštitu. Općine SBK/KSB (izuzev općine Busovača) su prepoznale potrebu podsticaja za povećanje nataliteta, te su u okviru svojih mogućnosti u budžetu izdvajali određena sredstva kao finansijsku podršku za svako novorođeno dijete.

Grafikon 10 : Novčana izdvajanja od strane općina za novorođenu djecu u SBK/KSB

Općina Fojnica pored navedenog iznosa od 100KM koje izdvaja za zaposlene majke porodilje, takođe izdvaja i 400KM za nezaposlene majke te za svako rođeno treće dijete dodatnih 200KM. Općina Jajce za svako novorođeno prvo dijete izdvaja 500KM, za drugo 700KM te za svako naredno po 1000KM. Po rezultatima istraživanja, općina Dobretići izdvaja 500KM za novorođenu djecu te za svako sljedeće dijete 1000 i 1500KM. Bitno je napomenuti da se u Novom Travniku i Vitezu nadoknade za novorođenu djecu daju bez obzira na radni status dok je recimo u Travniku slučaj da se iste dijele samo za nezaposlene. Važno je napomenuti da kroz anketiranje nismo dobili iznose općinskih budžeta te iz tog razloga se nije moglo doći do postotaka o ukupnim izdvajanjima za novorođenu djecu u odnosu na ukupni budžet općina.

4.5. Analiza kapaciteta socio-zdravstvenih ustanova i analizao ponašanju uposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije

Na području SBK/KSB postoji 10 ustanova za smještaj starijih osoba, 2 zavoda za smještaj mentalno invalidnih lica, 1 edukacijsko –rehabilitacijski centar i 1 ustanova za smještaj osoba s intelektualnim poteškoćama (život u lokalnoj zajednici).

U čl 62. Ustanova za djecu bez roditeljskog staranja, **čl. 63** Ustanova za odgojno zanemarenu i zapuštenu djecu, na području SBK/KSB kantona ne vodi se nijedna registrirana naprijed navedena Ustanova. A sklopu **čl.64.**, može se kao organizacijska jedinica osnovati:

- Disciplinski centar
- Prihvatilište
- Dijagnostičko-opsrevacijski centar
- Prihvatilište za smještaj žrtava prodičnog nasilja
- Druga organizacijska jedinica, u skladu sa pravilima ustanove.

Na području SBK/KSB ne postoji ni jedna organizacijska jedinica. U ovakvim slučajevima, kada je potrebno dijete adekvatno zbrinuti prema određenoj organizacijskoj jedinici, to zbrinjavanje je isključivo u drugim kantonima Federacije, stim što u tim postupcima isplivavaju druge vrste problema koji nisu regulisani, odnosno protokolisani između kantona, a misli se prije svega na način plaćanja usluge smještaja i način prenosa zdravstvenog osiguranja. Ovo je bitno definirati, jer Centrima ne treba da bude smetnja u radu na koji način će zbrinuti zanemarenou i zapušteno dijete, dijete koje čini prekršaje, prijestupe i krivična djela, na područje drugog kantona i da u realizaciji rješavanja Centar se suočava sa nizom problema, počev od načina plaćanja i ugovaranja usluga pa do prenosa zdravstvenog osiguranja osiguranika.

Čl. 68. Ustanova za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju, u sklopu ove Ustanove , može se kao organizacijska jedinica ili samostalna ustanova osnovati:

- Centar za oporavak
- Centar za odgoj i obrazovanje
- Centar za dnevni boravak

Centar za oporavak i Centar za odgoj i obrazovanje nisu osnovane na području SBK/KSB kantona.

Čl. 72 je reguliran Centar za dnevni boravak. U **st.3. i 4.** su uređeni načini finansiranja odnosno učešća u troškovima smještaja od strane lica koje koristi usluge dnevnog centra. **Čl. 72.st.3. i st.4.** potrebno je revidirati sa članovima **31.i .51.** Zakona, jer se mogu tumačiti različito i nejasni su u pogledu toga šta se uzima kao prihod. Uporište za izmjenu i usklađivanje čl.31, 51 i 72. su i sudske presude, primjer: Presuda Kantonalnog suda Novi Travnik, broj: 06 0 U 000794 08 U od 03.09.2008. god., koje primjenju čl. 31.,51 i 72. u rješavanju upravnih organa navodi kao protivrječnim.

Čl. 73. je regulisano Ustanova za odrasla i stara lica, te može se kao organizacijska jedinica osnovati:

- Centar za dnevni boravak
- Prihvatilište za odrasla i stara lica
- Centar za pružanje njege i pomoći u kući
- Prihvatilište za skitnice i prosjake
- Savjetovalište za stara lica.

Naprijed navedene organizacijske jedinice ne postoje na području SBK/KSB

Čl. 77. Regulira se Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje lica sa invaliditetom i drugi lica.

Ovdje je jako bitno napraviti poveznicu sa Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama (Sl.novine F BiH br.37/01, 40/02, 52/11 i 14/13). Procedura smještaja duševnih bolesnika koja se treba provoditi na način kako je uređeno odredbama Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama, kao lex specialis i treba se strogo ispoštovati. U odredbama Zakona o zaštiti osobama sa duševnim smetnjama je čl. 1.,10.,22.,23. st.1., čl. 26., 27., 29.st.1., 30., 31., 32., 33.,34., 35., 37., 39 41., su određeni jasni akteri u pogledu procedure smještaja.

Naravno i Zakonom o vanparničnom postupku (Službene novine F BiH broj 2/98, 39/04 i 73/05), je određeno da samo na temelju prijedloga zdravstvene ustanove, upućenog sudu, Sud će donijeti odluku o smještaju osobe sa duševnim smetnjama, koja ne može vremenski duže da traje od šest mjeseci.

Tek nakon primjene naprijed navedenih Zakona i uvažavanjem sudske odluke o određivanju smještaja, može se pristupiti u primjeni čl. 77. (obavljanje smještaja duševnih bolesnika) Zakona o osnovama socijalne zaštite SBK, kojim će se zapravo provesti upravni postupak, koji reguliše druga pitanja, kao što su troškovi smještaja i ugovorni odnosi, o kojima Sud ne odlučuje.

Ovakvo uporište se crpi iz odluka Ustavnog suda BiH, u kojima je Ustavni sud BiH, naročito ukazuje na povredu čl 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama. U jednoj od Oduka Ustavnog suda BiH u predmetu AP 1046/11, se navodi: „*Član 5. Evropske konvencije pruža zaštitu prava na slobodu i zabranjuje proizvoljan odnos prema ograničavanju tog prava. Izuzeci od zabrane lišavanje slobode dati su u članu 5.stava 1 Evropske konvencije u kojima su navedeni slučajevi u kojima je dopušteno lišavanje slobode.....Razlika između lišavanja slobode i ograničavanja slobode zapravo je samo razlika u stepenu i intenzitetu, a ne u samoj prirodi u suštini....Sve i kad bi se uzelo da je Služba socijalne zaštite imala zakonsku mogućnost da smjesti apelanticu u Zavod, njen početno lišavanje slobode nije bilo u skladu sa Zakonom o zaštiti lica, niti je u naknadnom periodu od devet godina bila donesena sudska odluka.*“

Analiza je pokazala da sa pojavom korona virusa u BiH, ustanove socijalne zaštite sa područja SBK/KSB, kao i ostale ustanove i stanovništvo na samom početku nisu bile adekvatno

pripremljene za zaštitu.Preporuke i naredbe koje su donosili krizni štabovi na svim nivoima bili su zbumujući i često kontradiktorni.

Iako su u ustanovama poduzete sve mjere zaštite u skladu sa naredbama profesionalci su se našli pred sasvim novim izazovima.Nedovoljna upućenost,izoliranost,opasnosti od zaraze su ostavili posljedice kako na korisnike tako i pružaoce usluga socijalne zaštite.

Znatna je bila uloga medija koji su dali nemjerljiv doprinos u vrijeme epidemije virusa korona kada je riječ o tačnom i blagovremenom informisanju da bi se sačuvali životi i zdravlje građana. Na području KSB/SBK egzistiraju dvije ustanove socijalne zaštite koje se bavesocio-zdravstvenim zbrinjavanjem osoba s mentalnim invaliditetom (djeca i odraslih osoba) s područja cijele BiH, čiji je osnivač Parlament FBiH. Ove dvije ustanove, Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba Bakovići i Zavod Drin pružaju usluge za cca 800 korisnika (300 Bakovići i 500 Drin) od kojih jedan (veći) dio njih boravi u kolektivnom/stacionarnom smještaju a jedan (manji) dio živi u stanovima i kućama prema programu stanovanja uz podršku u kojim je zaposleno cca 280 radnika.

S obzirom da u ovim ustanovama značajan broj korisnika spada u tzv.,„rizične“ skupine zbog brojnih i različitih kroničnih dijagnoza, ali i godina života, ispravna organizacija i savjestan rad u ovim ustanovama bili su od krucijalnog značaja.

Obje ustanove su i prije proglašenja stanja prirodne nesreće i konkretnih uputa Kriznih stožera samoinicijativnodonijeli restriktivne mjere koje su kasnijim naredbama i preporukama potvrđene kao ispravne i blagovremene, a sve s ciljem zaštite zdravlja korisnika.

Od proglašenja stanja prirodne nesreće do njegovog ukidanja u Zavode su redovito stizale različite naredbe i preporuke za postupanje od strane Federalnog stožera Civilne zaštite, u vidu općih mјera zaštite od virusa Covid19 (zabrane posjeta, izlazaka korisnika, obveza provođenja pojačanih mјera higijene i dezinfekcije...), Općinski/Kantonalni stožeri sudjelovali savjetodavno, osigurali trijažne punktove, brojni Centri za socijalni rad, odnosno Službe socijalne zaštite kontaktirale su ustanove i interesirale se za zdravlje i potrebe korisnika s područja njihovih općina, te su se stavljali na raspolaganje za sve poteškoće, izvršena je reorganizacija rada u Zavodima u smislu osiguravanja neprekidnog procesa rada uz izbjegavanje istovremenog boravka većeg broja radnika u prostorima Zavoda, Vlada FBiH donijela je Zaključak o postupanju poslodavaca i radnika s ciljem sprječavanja zaraze virusom Covid19 kojom je omogućeno odsustvo određenim kategorijama radnika s posla te rad od kuće, Federalno ministarstvo zdravstva izdalo je niz preporuka za postupanje, obavijestilo sviju o načinima korištenja prava na odsustvo zbog privremene spriječenosti za rad zbog zaraze ili mogućnosti širenja virusa i sl.

Dosta pitanja i nedoumica vezanih za organizaciju i rad ovih ustanova bilo je obuhvaćeno naprijed navedenim aktima koji su stizali na adresu Zavoda odmah po donošenju istih, međutim, s obzirom da u ovim ustanovama živi značajan broj ljudi i da je svakodnevno morao teći proces rada uz značajan broj radnika, ono s čim se kasnilo suposjete epidemiologa Federalnog Zavoda za javno zdravstvo koje su rezultirale izradom dokumenta pod nazivom „Smjernice za prevenciju i kontrolu infekcije u ustanovama za trajni smještaj i zbrinjavanje u kontekstu

epidemije COVID 19 bolesti“, koji je izdat tek 28.04.2020.g., otprilike mjesec i pol nakon sto su u Zavodima obustavljene posjete i izlasci korisnika, i nakon što su se ustanove obratile Federalnom Stožeru za konkretnе preporuke i smjernice (Zavodi su prije ove posjete tražili i posjetu Kantonalnog epidemiologa koji je obišao Zavode i iste uputio ih da se za konkretnе preporuke/smjernice obrati Federalnom stožeru Civilne zaštite). Dakle, značajan period trajanja epidemije Zavodi su bili prepуšteni sami sebi, odnosno oslonjeni isključivo na vlastite sposobnosti i znanja kad je u pitanju rad i organizacija rada na prevenciji ulaska virusa unutar ustanove.

Kao i u svakodnevnom radu ovih ustanova, jedan od osnovnih kamenih spoticanja i u vrijeme epidemije bila je činjenica da su oblasti socijalne i zdravstvene zaštite regulirani kantonalnim propisima (a korisnici su s područja cijele BiH) što je dovodilo do nedoumice oko načina korištenja prava u slučaju pojave zaraze i potrebe za bolničkim liječenjem, ali na svu sreću ni u jednom od Zavoda, do danas, nije bilo zaraženih pa praktičnih problema vezano za isto nismo ni imali.

Druga veoma bitna stvar jest i činjenica da se ove ustanove financiraju od naplaćenih troškova za smještaj i usluge korisnicima, te da su cijelokupne finansijske i materijalne troškove izazvane stanjem epidemije morali samostalno snositi, iz tih sredstava, bez pomoći i jednog nivoa vlasti (osim simbolične materijalne pomoći FMRSP u vidu po 300 maski i 300 rukavica te FSCZ u vidu po 2000 maski i 2000 rukavica te po 50 litara dezinfekcionog sredstva, što je za broj korisnika i radnika u ovim Zavodima zaista simbolično).

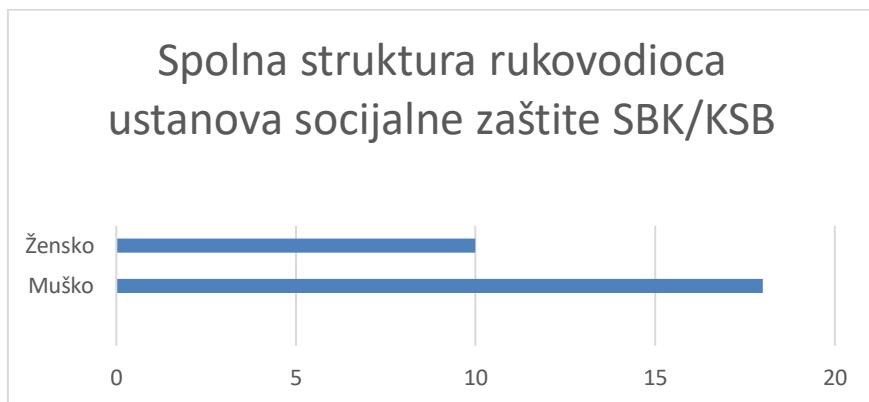
Treća važna stvar o kojoj se nije dovoljno vodilo računa prilikom donošenja uputa i preporuka, kako u vrijeme dok je trajalo stanje prirodne nesreće pa tako i nakon toga jesu prava i potrebe korisnika koji se nalaze u ustanovama. Mjere koje su donesene su bile prilično restriktivne (zabrana posjeta, izlazaka...) što se određeni period trajanja navedenog stanja moglo razumjeti jer su i za sve građane vrijedila prilično restriktivna pravila, međutim, nakon što je za sve građane došlo do relaksacije mjera u ovim ustanovama su dosta dugo zadržana stroga pravila koja su samo prividno relaksirana jer su obveze i odgovornosti vezane za izlaska i prijeme u ustanovu date Centrima za socijalni rad i ustanovama (testiranja, osiguravanje prostora za izolaciju prilikom prijema ili povratka u ustanovu, posebnih radnika, osiguravanje testiranja na Covid19 itd.) što značajno komplikira mogućnost korištenja prava, a time i onemogućava nesmetano ostvarivanje potreba za socijalnim kontaktima, održavanjem emotivnih veza sa obitelji, pripadanjem, mogućnost korištenja društvenih resursa i sl. što ulazi u sferu kršenja osnovnih ljudskih prava, i o tome se prilikom donošenja ovakvih odluka u budućnosti mora voditi više brige.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA u okviru „Analiza stanja socijalne zaštite u SBK/KSB sa posebnim osvrtom na posljedice izazvane pandemijom COVID-19“

Rezultati istraživanja su uveliko dali jednu opširnu i stvarnu sliku stanja socijalne zaštite u SBK/KSB, ali kao rezultate istraživanja koje ćemo prikazati su oni koji su vezani za doba pandemije COVID 19, što i jeste prvobitni cilj istraživanja .

5.1. Rezultati anketnog upitnika za rukovodioce ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB

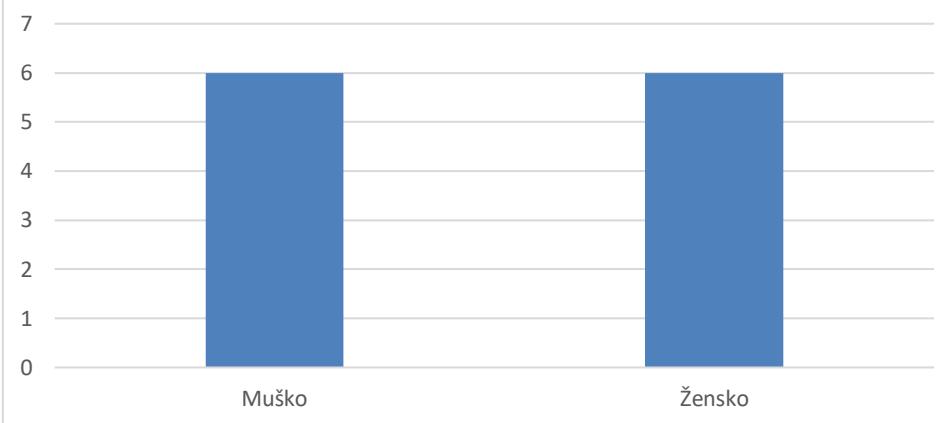
Prvu istraživačku grupu činili su rukovodioci javnih ustanova socijalne zaštite sa područja SBK/KSB. Istraživanjem su obuhvaćeni rukovodioci centara za socijalni rad, službi socijalne zaštite, ustanova za smještaj korisnika socijalne zaštite. Cilj je bio prikupiti relevantne stavove i mišljenja rukovodioca ustanova o sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB, objektivnim okolnostima u kojoj se nalaze ustanove kojima rukovode, eventualnim posljedicama koje je prouzrokovala pandemija na funkcionisanje ustanova socijalne zaštite, te utvrditi tačan broj zaposlenih, kadrovsku strukturu, broj korisnika, način finansiranja i druge bitne informacije. Takođe je anketirano i 16 uposlenika ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB počev od ministra zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, zatim rukovodeće državne službenike (sekretara ministarstva, dva pomoćnika ministra i glavnog kantonalnog inspektora) i na kraju ostale državne službenike (devet inspektora, stručnog saradnika i stručnog savjetnika).

Grafikon 11 : Spolna struktura rukovodioca ustanova socijalne zaštite SBK/KSB

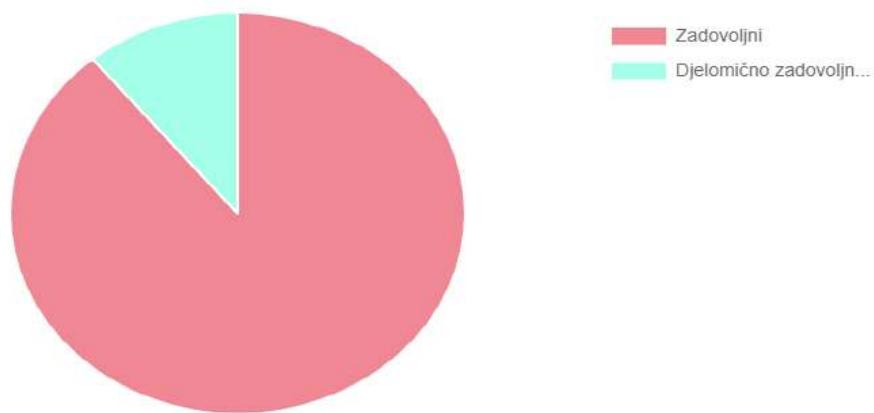
Ukupno je anketirano 28 rukovodioca socijalne zaštite , a spolna struktura je 10 žena i 18 muškaraca.

Spolna struktura rukovodioca Centara za socijalni rad i Službi socijalne zaštite

Grafikon 12 : Spolna struktura rukovodioca Centara za socijalni rad i Službi socijalne zaštite

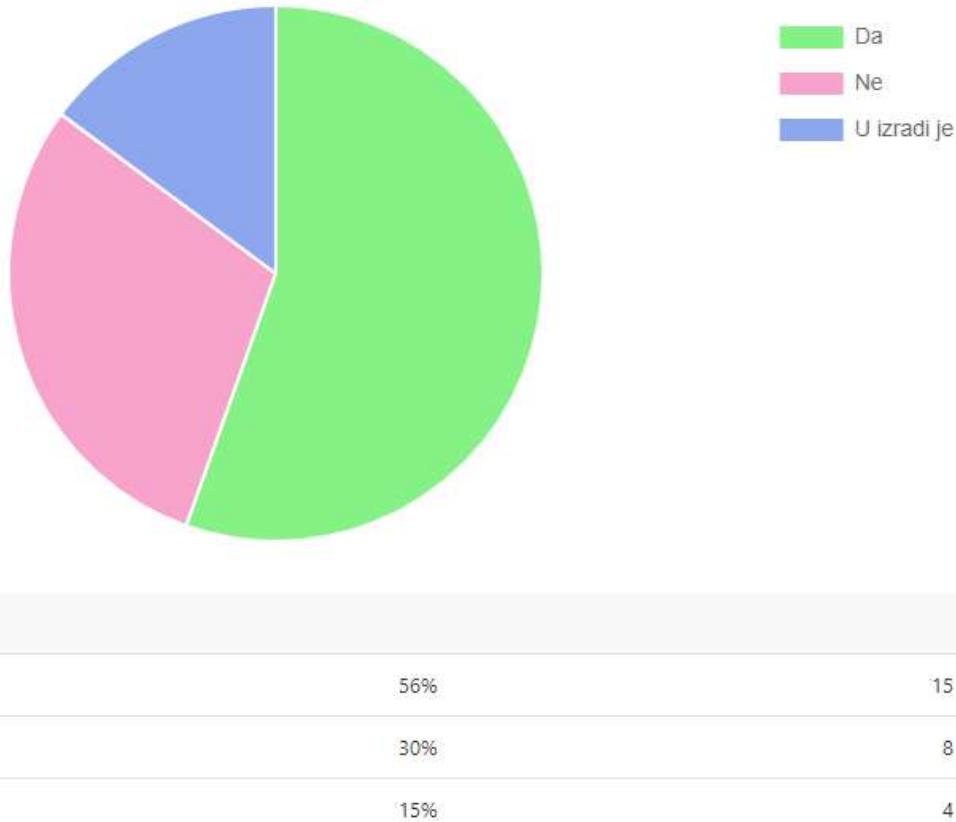
Na području SBK/KSB ukupno je osnovano 8 centara za socijalni rad i 4 službe ,koje su u sklopu općina kao općinske službe za socijalnu zaštitu.Kada su službe u pitanju svi rukovodioci ili šefovi službi su žene,a što se tiče centara za socijalni rad spolna struktura je takva da na rukovodećim mjestima poslove obavlja 6 muškaraca i 2 žene. Uzimajući u obzir ukupan broj rukovodioca centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite, možemo zaključiti da je zadovoljena spolna struktura i to 6 žena i 6 muškaraca na nivou SBK/KSB.

Zadovoljni	89%	25
Djelomično zadovoljni	11%	3

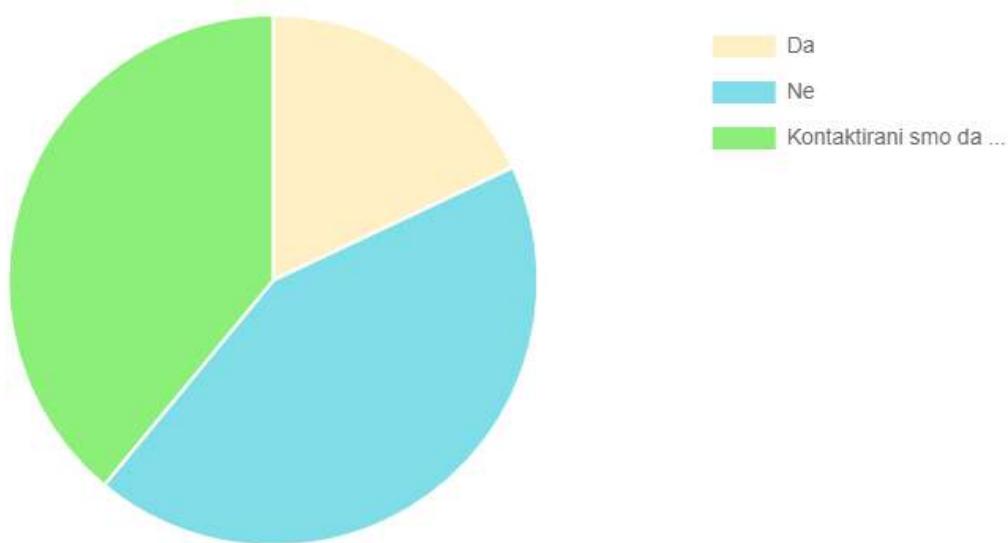
Grafikon 13 : Da li postoji zadovoljstvo od strane rukovodioca organizacijom ustanova u vrijeme pandemije

Iz gore navedenog grafikona, vidljivo je da rukovodioci ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB ,kojih je anketirano ukupno 28, zadovoljni organizacijom utanova u doba pandemije, jer je njih 25 odnosno 89% zadovoljno dok je tek troje, odnosno 11% djelomično zadovoljni.

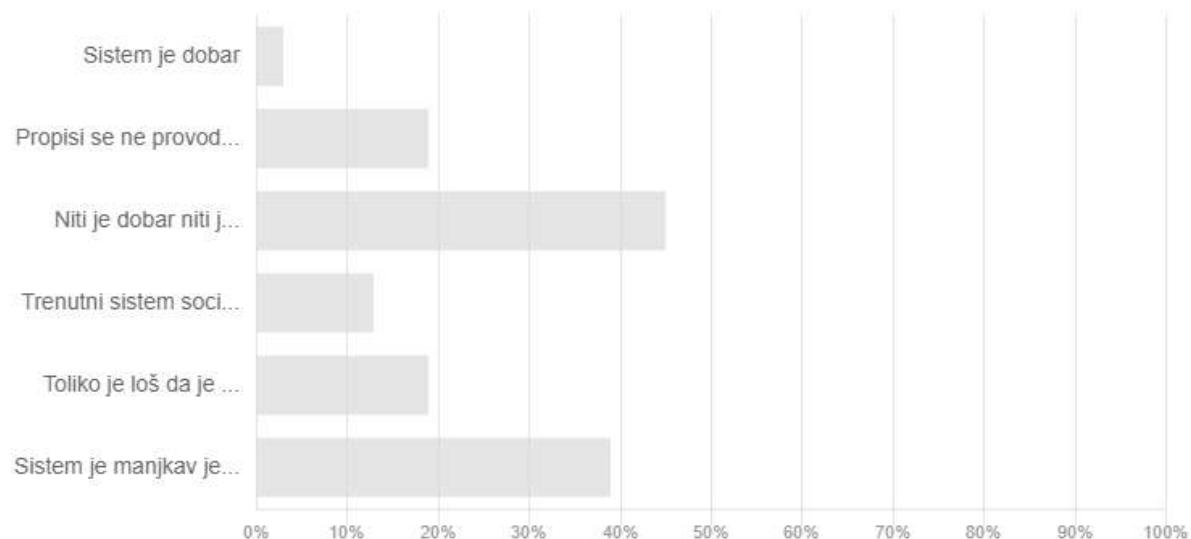
Grafikon 14 : Postojanje Plana o postupanju u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite u SBK/KSB

Analizirajući podatke iz upitnika koji se odnosio na rukovodioce u ustanovama socijalne zaštite, a koji je bio vezan za pitanje postojanja plana o postupanju u vanrednim situacijama, od ukupno 28 ispitanika njih 15 ili 56% odgovorilo da u njihovim ustanovama postoji plan o postupanju u vanrednim situacijama . Osam rukovodioca, odnosno 30% , je odgovorilo da nemaju plan a njih 4 odnosno 15% je odgovorilo da je plan postupanja u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB, u izradi.

Grafikon 15 : Da li ste kontaktirani od strane nadležnih organa vlasti u vezi davanja mišljenja I prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijalne zaštite?

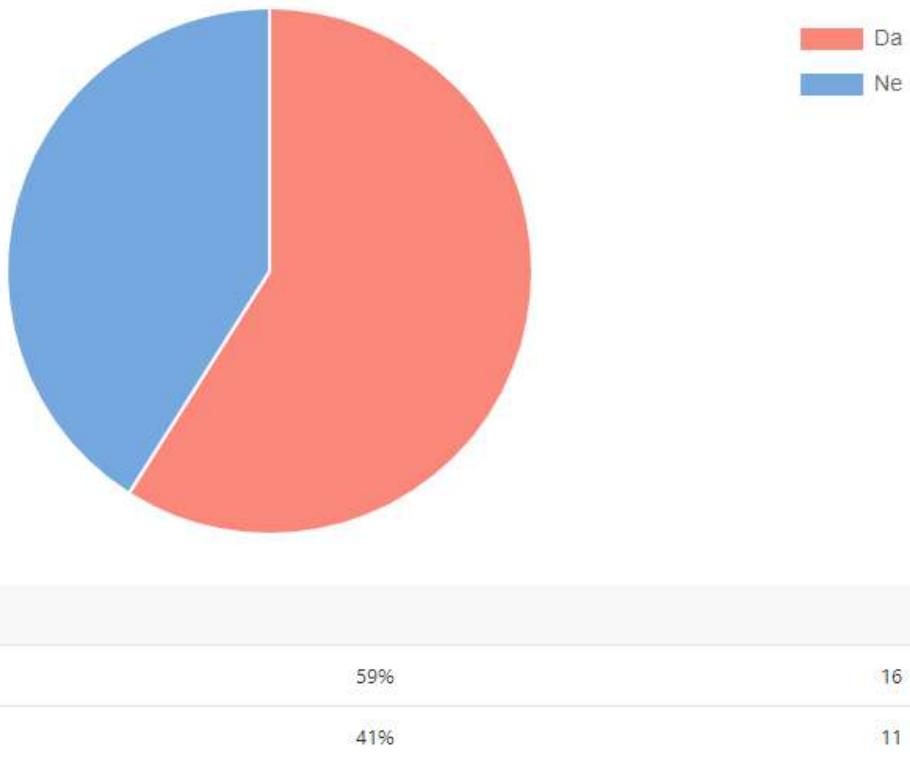
U grafikonu broj 4 su prikazani rezultati odnosa nadležnih organa vlasti prema ustanovama socijalne zaštite kao rezultat toga je da je njih 12 ili 44% odgovorilo da nisu kontaktirani od strane nadležnih organa, njih 11 ili 39% je odgovorilo da su kontaktirani da izvrše određeni zadatak ali ne i da daju mišljenja ili prijedloge a samo njih 5 odnosno 18% je odgovorilo da su kontaktirani od strane nadležnih organa u vezi davanja mišljenja i prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijale zaštite.

Mišljenje	Procenat	Broj
Niti je dobar niti je loš	45%	14
Sistem je manjkav jer nije predvidio plan za djelovanje u nepredviđenim situacijama	39%	12
Toliko je loš da je potrebna potpuna reforma	19%	6
Propisi se ne provode adekvatno	19%	6
Trenutni sistem socijalne zaštite dosta je nepravedan i diskriminatorski, ali funkcionalan	13%	4
Sistem je dobar	3%	1

Grafikon 16 : Mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB

Kao što se može vidjeti iz prethodnog grafikona mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB je šaroliko. Neki od ispitanika su označili više odgovora, tako da 14 njih ili 45% misli da sistem nije niti dobar niti loš, njih 12 odnosno 39% misli da je sistem manjkav jer nije predvidio plan za djelovanje u nepredviđenim situacijama. Njih 19% misli da je sistem toliko loš da je potrebna potpuna reforma sistema socijalne zaštite, te da se propisi ne provode adekvatno. Da je trenutni sistem socijalne zaštite dosta nepravedan i diskriminatorski ,ali funkcionalan, smatra njih 4 ili 13%. Ono što je alarmantno,a vidljivo je iz ovog grafikona, je da samo jedan ispitanik smatra da je sistem socijalne zaštite dobar. Očito je da je na osnovu ovoga grafikona i odgovora rukovodioca kao i njihovog mišljenja o sistemu socijalne zaštite, potrebno na području SBK/KSB uraditi reformu sistema socijalne zaštite.

Grafikon 17 : Evidencija o korisnicima, pravima i uslugama

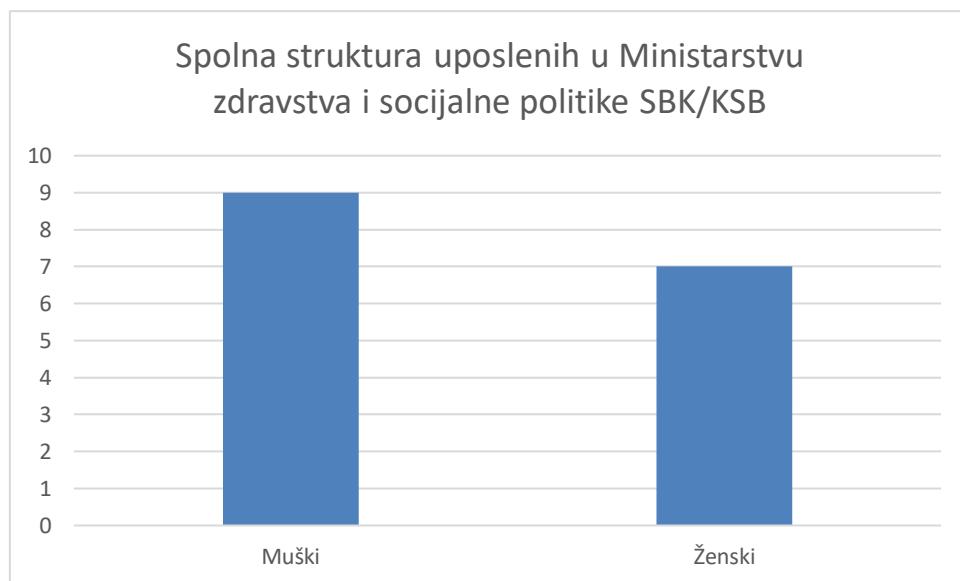
Izvan baze SOTAC, 59% rukovodioca je odgovorilo da vodi i druge evidencije a 11 ili 36% njih je odgovorilo da ne vode posebne evidencije o korisnicima,pravima i uslugama u vrijeme pandemije. Na osnovu gore dobivenih podataka moguće je zaključiti da centri za socijalni rad imaju potrebu za vođenjem evidencije o svim svojim uslugama. Pojedine baze mogu i trebale bi omogućiti socijalnim radnicima da izvršavaju svoje osnovne zadaće te da im pomognu u praćenju stanja i potrebe korisnika kao i proučavanje određenih pojava.

5.1.1. Rezultati istraživanja uposlenih u ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Socijalna zaštita na području SBK/KSB je u sklopu Ministarstva zdravstva i socijalne politike. Nadležnosti ministarstva, kada se govori o socijalnoj zaštiti , su : obavljanje poslova zaštite djece bez roditeljskog staranja, djece ometene u fizičkom i psihičkom razvoju, briga o odgojno zanemarenjo i napuštenoj djeci te djeci čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, briga o materijalno neosiguranim i nesposobnim osobama, osobama sa invaliditetom starije dobi, zaštita civilnih žrtava rata, zaštita porodica s djecom, obavljanje revizije rješenja i drugih akata te rješavanje o žalbama u drugom stepenu i oblasti socijalne zaštite. Nadalje, nadležnosti su vezane za osnivanje i rad ljekarskih komisija u drugom stepenu za kategorizaciju civilnih žrtava rata, djece ometene u razvoju i utvrđivanje nesposobnosti za rad materijalno neosiguranih osoba, osiguranje i nadzor namjenskog trošenja finansijskih sredstava za socijalne potrebe i usluge, usklađivanje i nadzor rada centara za socijalni rad i drugih tijela, institucija i ustanova

čiji je djelokrug rada iz oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom. Takođe, radi na vođenju propisanih evidancija iz svoje mjerodavnosti, praćenje, kontrolu i ostvarivanje prava korisnika socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom, te aktivnosti na poboljšanju stanja u ovoj oblasti. Saraduje sa uredom za socijalnu i dječiju zaštitu pri resornom federalnom ministarstvu i drugim upravnim federalnim i kantonalnim tijelima, sarađuje sa humanitarnim organizacijama i donatorima koji žele pomoći poboljšanju stanja socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom. Takođe, radi analizu stanja i rada socijalnih ustanova na područu Kantona, i po potrebi daje prijedloge i saglasnosti na osnivanje ustanova iz oblasti socijalne i dječije zaštite, obavlja i druge upravno stručne poslove utvrđene zakonom koji se odnose na mjerodavnost Kantona u ovoj oblasti, vrši pripremu nacrta i prijeloga zakona i drugih akata iz mjerodavnosti Ministarstva, obavlja i druge poslove iz ove oblasti u skladu sa Zakonom.²⁰

Ukupan broj uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB je 16 državnih službenika i 2 namještenika. Istraživanjem je obuhvaćeno 16 državnih službenika.

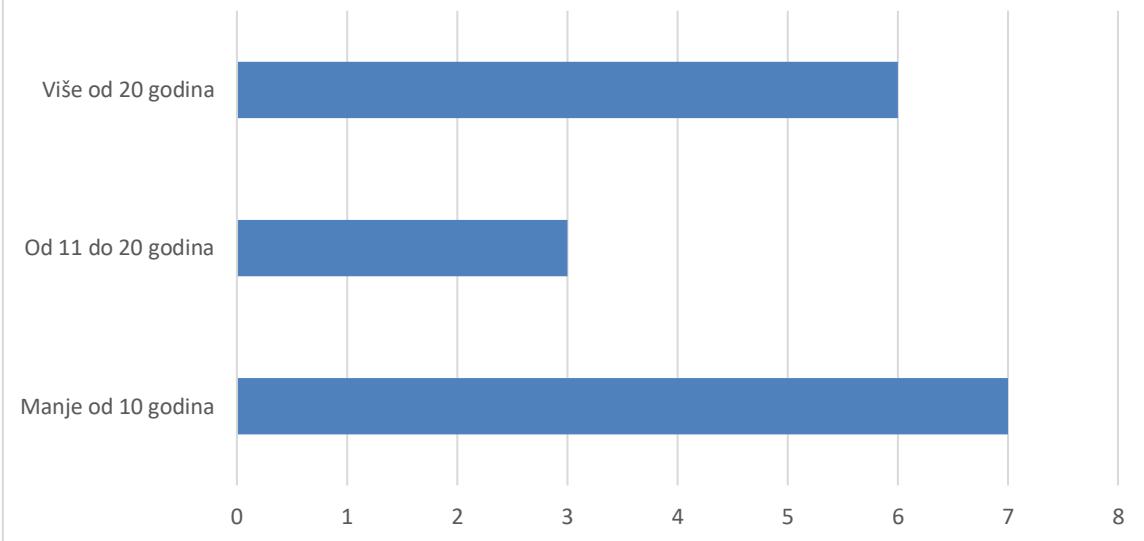

Grafikon 18 : Spolna struktura uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Kao što se može vidjeti iz gore navedenog grafikona, od 16 državnih službenika, 9 njih je muškog spola a 7 ženskog. U Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB u resoru socijalne zaštite zaposleno je 4 državna službenika a od tog broja nema zaposlene niti jedne žene.

²⁰ Nadležnosti ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB – <http://sbk-ksb.gov.ba/ministarstvo-zdravstva-i-socijalne-politike.html> (24.08.2020.)

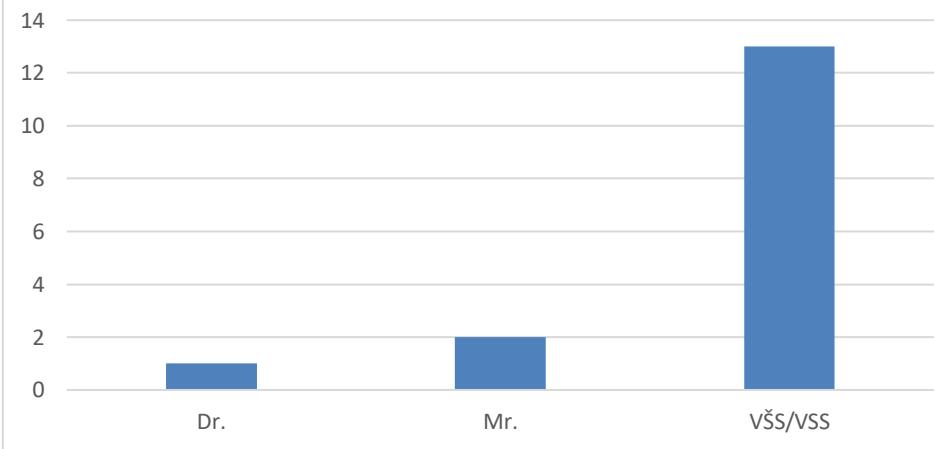
Radni staž uposlenika u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Grafikon 19 : Radni staž uposlenika u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Istraživanjem se došlo do gore navedenih rezultata o radnom stažu uposlenika Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB. Tri uposlenika imaju od 11-20 godina radnog staža, njih sedam ima manje od 10 godina, a šest više od 20 godina radnog iskustva.

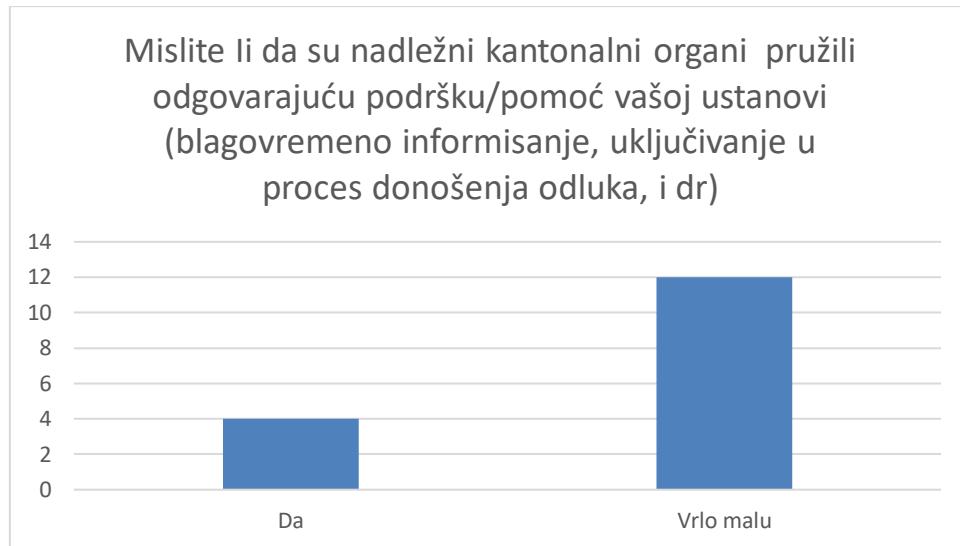
Stepen obrazovanja zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Grafikon 20 : Obrazovna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

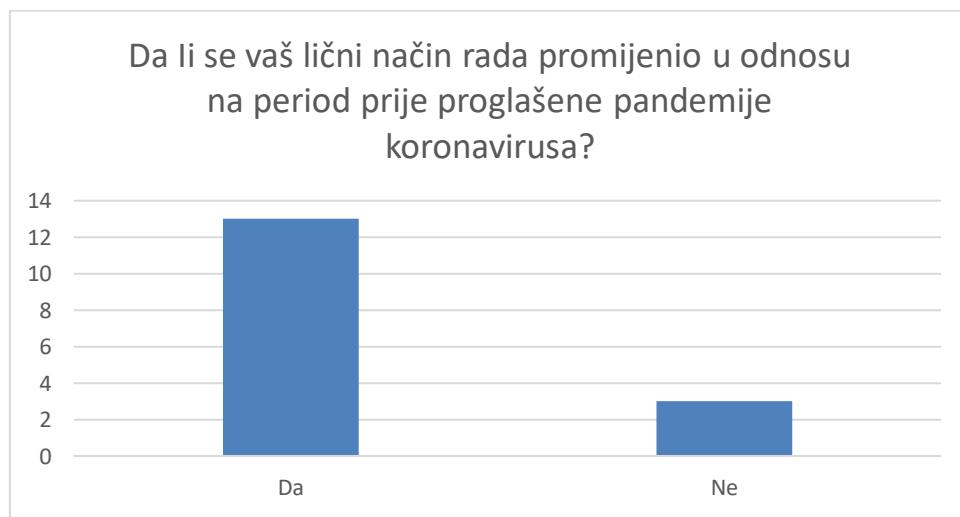
Rezultati istraživanja obrazovne strukture zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB govore da je od ukupno 16 anketiranih jedan zaposlenik doktor nauka, dva magistri nauka te 13 sa visokom ili višom stručnom spremom. Što se tiče resora socijalne

zaštite, od četiri uposlena državna službenika jedan je doktor nauka, jedan magistar, jedan diplomirani pravnik te jedan diplomirani socijalni radnik. Ovaj podatak govori da u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB samo četiri osobe obavljaju poslove vezane za socijalnu zaštitu SBK/KSB.

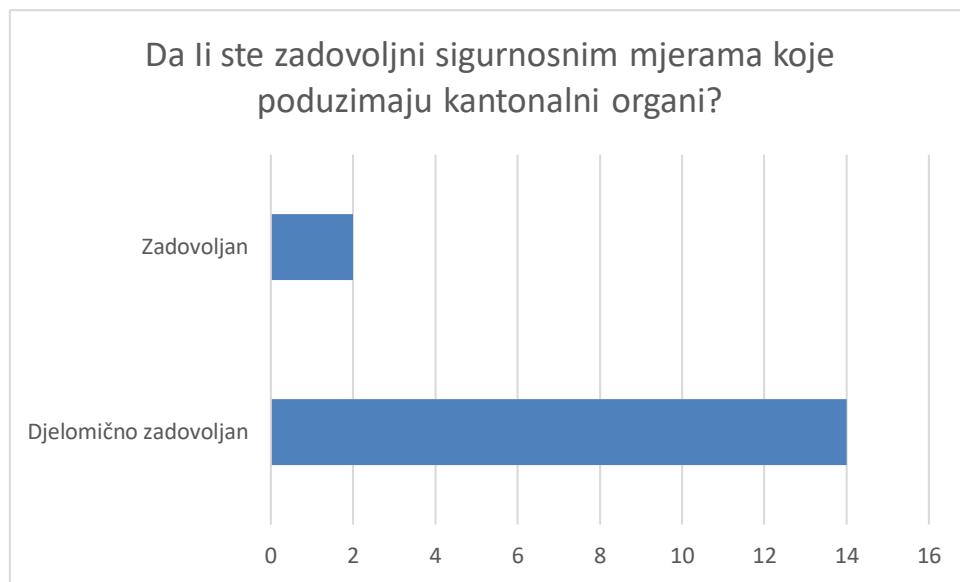
Grafikon 21 : Podrška kantonalnih organa uposlenicima u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB u doba pandemije

Na osnovu navedenog grafikona možemo zaključiti da je 12 uposlenih odgovorilo da su kantonalni organi pružili vrlo malu podršku u doba pandemije, dok njih 4 smatraju da su bili blagovremeno informisani i uključeni u proces donošenja odluka u doba pandemije.

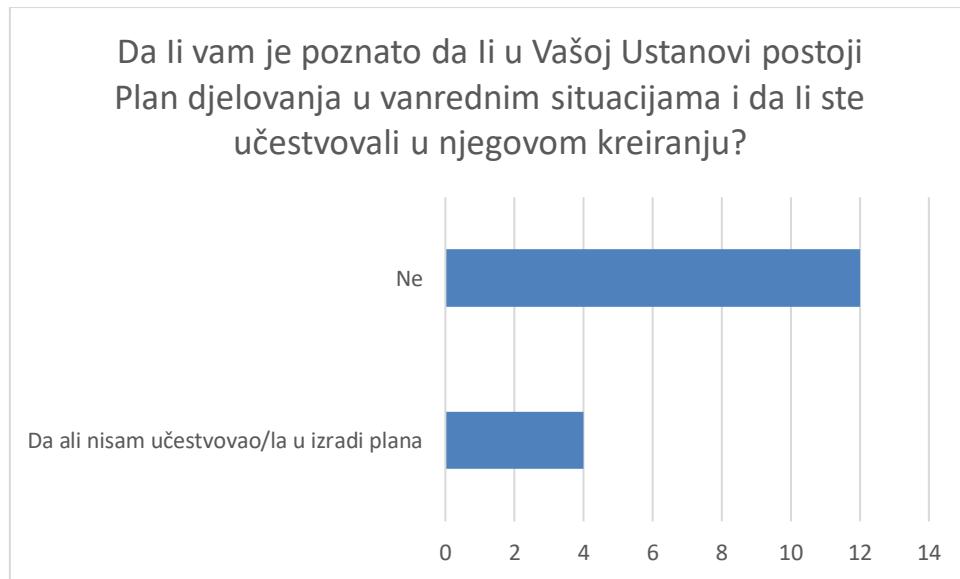
Grafikon 22 : Utjecaj pandemije na način rada ispitanika

Ispitanici su na pitanje o utjecaju pandemije na njihov način rada odgovorili da je pandemija poremetila ustaljeni način rada i to njih 13, dok je njih troje mišljenja da pandemija nije promijenila njihov način rada.

Grafikon 23 : Stepen zadovoljstva ispitanika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantolanlni organi

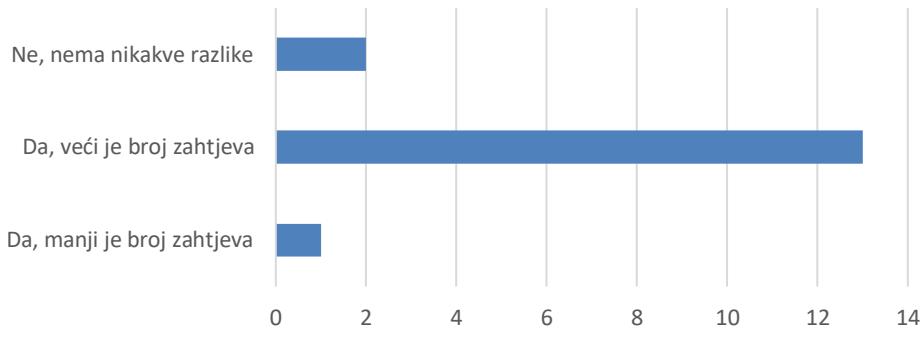
Kao što se može vidjeti, 14 ispitanika je djelomično zadovoljno sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi, dok su 2 ispitanika zadovoljna istim.

Grafikon 24 : Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama

Plan djelovanja u vanrednim situacijama bi trebao da bude imperativ s obzirom da su vanredne situacije učestale na području SBK/KSB. Na osnovu anketiranja uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB , 12 uposlenika je odgovorilo da u istom ne postoji plan djelovanja u vanrednim situacijama a samo 4 uposlenika su odgovorila da postoji plan djelovanja ali da nisu učestvovali u izradi istog.

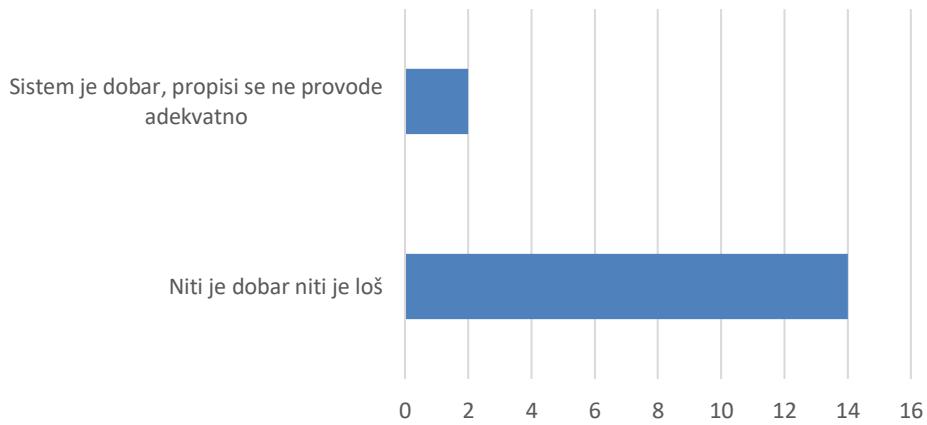
Da li se primjećuje razlika u zahtjevima za usluge socijalne zaštite od strane trenutnih korisnika ili drugih građana tokom pandemije, u odnosu na stanje prije pandemije?

Grafikon 25 : Zahtjevi za socijalnim uslugama u doba pandemije

Na osnovu rezultata anketiranja došlo se do podataka od strane uposlenika Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB vezanih za razlike u zahtjevima za usluge socijalne zaštite koje njihova ustanova pruža. Dva ispitanika su odgovorila da nema nikakve razlike u zahtjevima građana, jedan ispitanik je odgovorio da je broj zahtjeva manji a njih 13 je odgovorilo da je broj zahtjeva povećan što govori da je pandemija ipak imala utjecaj na potrebe građana.

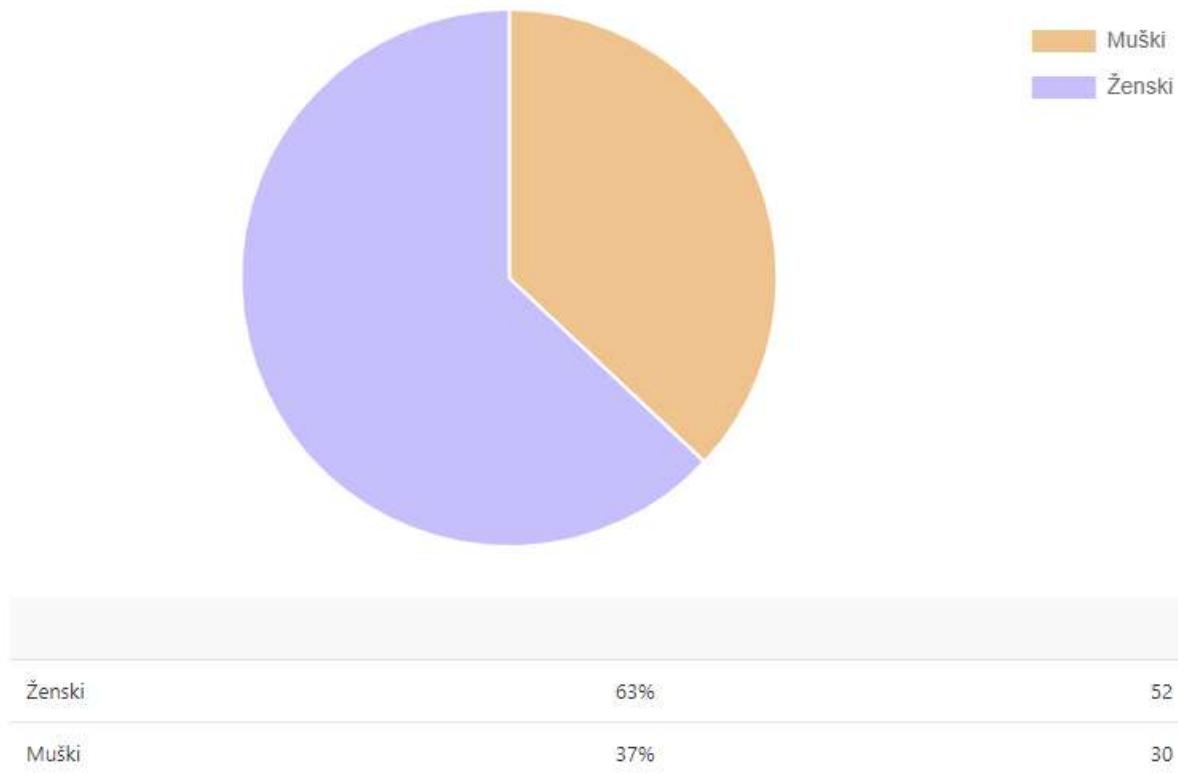
Kakvo je vaše mišljenje o trenutnom sistemu socijalne zaštite?

Grafikon 26 : Mišljenje uposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB o trenutnom sistemu socijalne zaštite

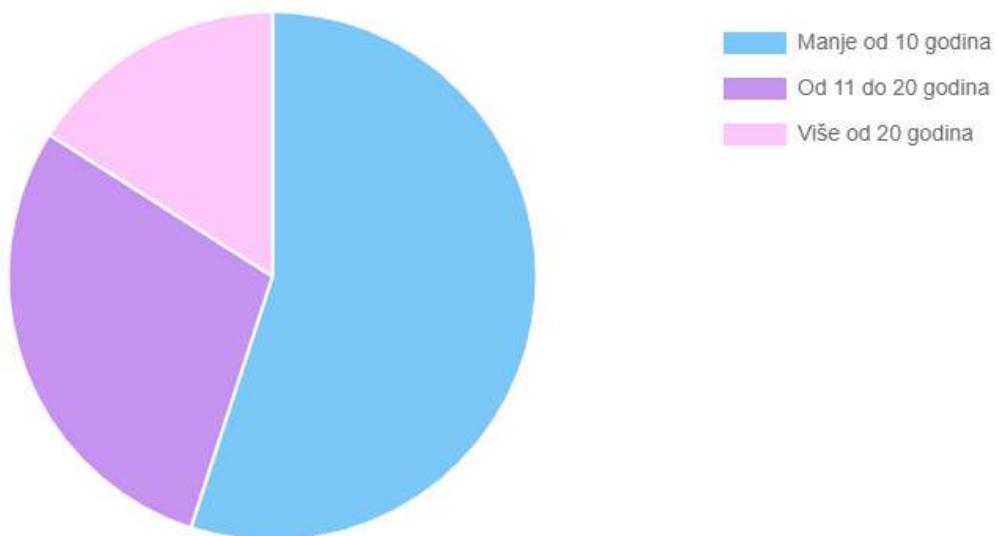
Da je sistem socijalne zaštite dobar, ali da se propisi ne provode adekvatno mišljenja su dva ispitanika, dok je 14 ispitanika odgovorili da sistem socijalne zaštite nije niti dobar niti loš.

5.2. Rezultati istraživanja za stručna lica u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB

Grafikon 27 : Spolna struktura stručnjaka zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite
SBK/KSB

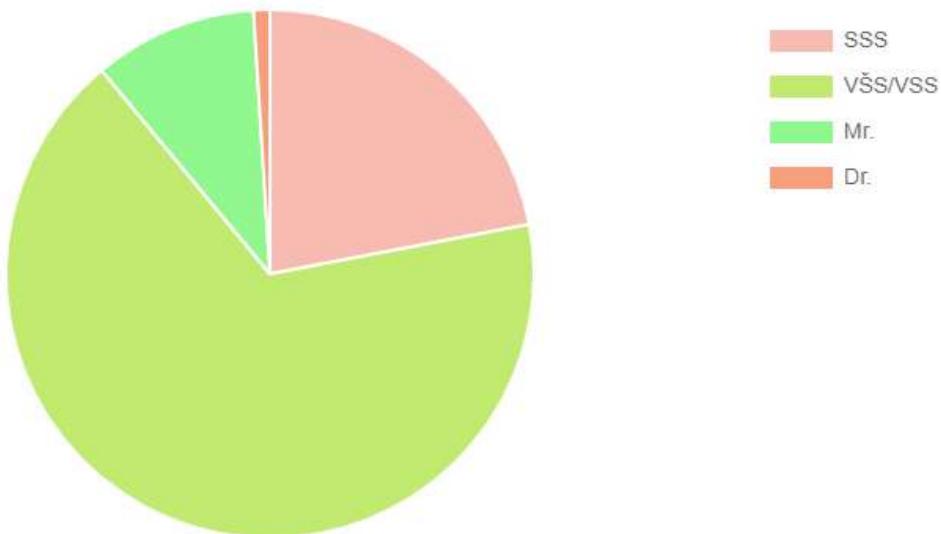
Ukupan broj stručnih lica koji su anketirani u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB je 82. Ovi brojevi ukazuju da u sistemu socijalne zaštite kao stručna lica rade osobe ženskog spola i to njih 52 ili 63% , te njih 30 ili 37% muškog spola.

Manje od 10 godina	55%	44
Od 11 do 20 godina	29%	23
Više od 20 godina	16%	13

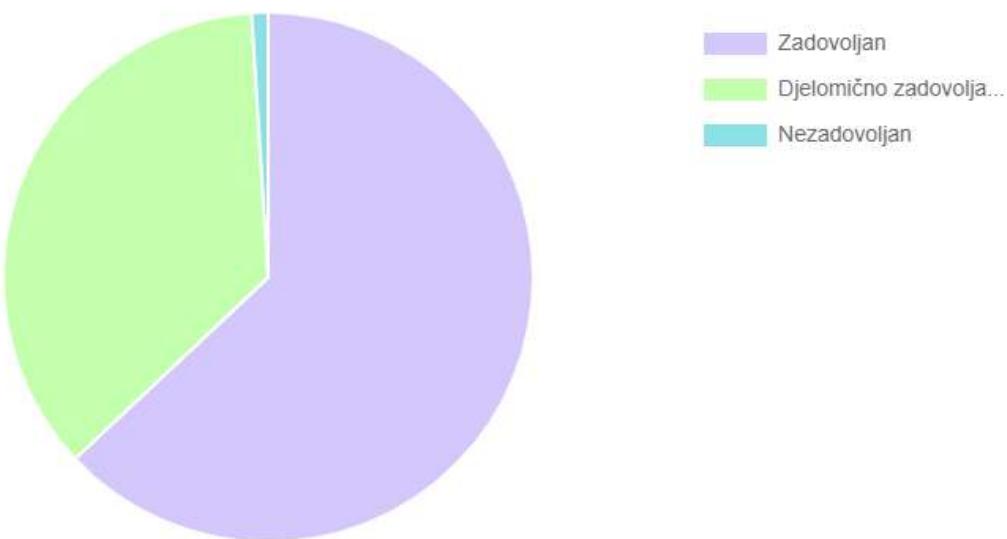
Grafikon 28 : Vrijeme provedeno na poslovima socijalne zaštite (radni staž ispitanika)

Kao što je poznato, stručni radnici su osobe koje pokušavaju da omoguće korisnicima socijalne zaštite da opišu, objasne, predvide, te nadziru i realizuju potrebe korisnika. Sve to se može uraditi kada imam spoj iskustva, mladosti te dobre teorije i prakse u socijalnom radu. Kao što je poznato, socijalni rad nije respektovana profesija u Bosni i Hercegovini ali iz gore navedenog grafikona se može primjetiti da 44 ili 55% ispitanika se bave socijalnom zaštitom manje od 10 godina, a 23 ili 29% ispitanika su od 11 do 20 godina u službi socijalne zaštite. Tek njih 13 ili 16% ima više od 20 godina radnog staža u socijalnoj zaštiti. Iz navedenog se može zaključiti da u socijalnoj zaštiti radi veći broj mlađih i perspektivnih stručnih radnika od kojih u budućnosti možemo očekivati da subjektivno shvate svakog pojedinca i njegovu potrebu te da prošire spektar i učestvuju u stvaranju boljeg socijalnog sistema.

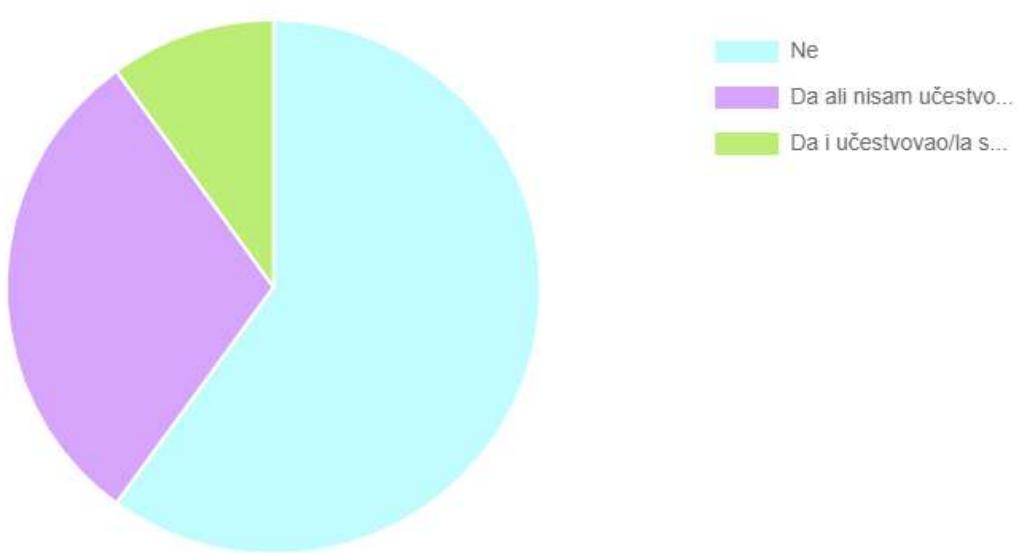
Grafikon 29 : Stepen obrazovanja u ustanovama socijalne zaštite

Na ovo pitanje odgovorilo ukupno 82 ispitanika. Iz dobivenih rezultata se može zaključiti da 55 ispitanika odnosno njih 67% ima visoku ili višu stručnu spremu, a njih 18 ili 22% ima srednju stručnu spremu. Osam ispitanika ili 10% ih ima završen magistarski studij, i samo jedan uposlenik je doktor nauka. Ako se uporede rezultati ovog grafikona sa stvarnim potrebama zaposlenja u ustanovama socijalne zaštite očit je dokaz da nedostaje volja lokalne zajednice za jačanje stručnih kapaciteta u centrima i službama socijalne zaštite.

Grafikon 30 : Zadovoljstvo stručnih radnika radom ustanove u doba pandemije

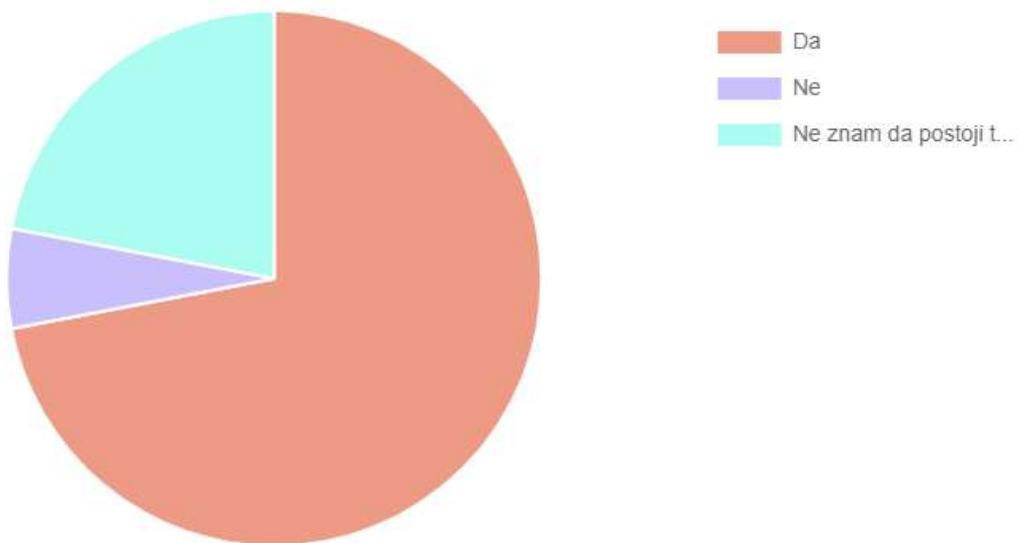
Na pitanje da li su stručni radnici zadovoljni radom ustanove u doba pandemije, 50 ispitanika ili njih 63% je odgovorilo da je zadovoljno. Ovdje se može povući paralela sa odgovorima rukovodilaca ustanova socijalne zaštite koji su odgovorili na sličan način. Ovdje je presudna činjenica za zadovoljstvo očito bila redovna isplata plaća, toplog obroka, te regresa svim radnicima koji su uposleni u službama socijalne zaštite. Djelomično zadovoljno je 29 ispitanika ili 36%, koji su najviše primjedbi imali na slabu organizaciju drugih organa vlasti prema ustanovama socijalne zaštite i njihovim potrebama. Jedan ispitanik ili 1% ispitanika je nezadovoljno radom ustanove u doba pandemije.

Ne	60%	49
Da ali nisam učestvovao/la u izradi plana	30%	24
Da i učestvovao/la sam u izradi plana	10%	8

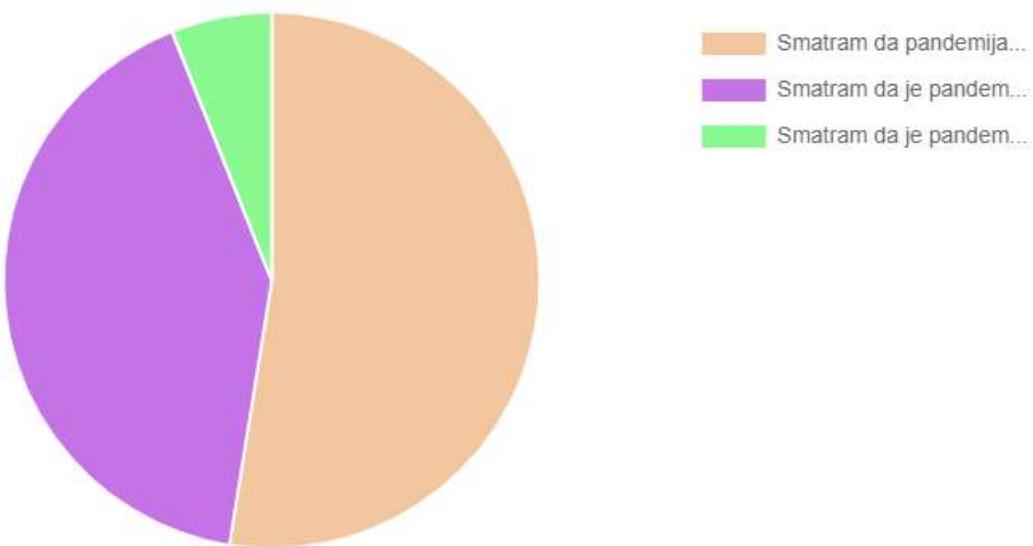
Grafikon 31 : Postojanje Plana djelovanja u vanrednim situacijama

Na ovo pitanje je odgovorio ukupno 81 ispitanik. Plan djelovanja u vanrednim situacijama bi trebao da bude jedan od imperativa za sve institucije. S obzirom da su ustanove socijalne zaštite bitne te da su imale mogućnost da same naprave plan djelovanja za poslove koje obavljaju sami, poražavajući su podaci da čak 60% ispitanika ili njih 49 je odgovorilo da im nije poznato postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama. Očito da je došlo do realnog sužavanja nekih funkcija u socijalnoj zaštiti zbog izmjena u koncepciji rada u doba pandemije te su se suzile funkcije praćenja i proučavanja pandemije a samim tim i planiranja djelovanja. Ipak, 24 ispitanika ili 30% njih je odgovorilo da imaju saznanje o postojanju plana djelovanja ali da nisu učestvovali u njegovoj izradi. Samo 8 ispitanika ili 10% znaju da postoji plan djelovanja i da su učestvovali u izradi istog. Iz ovoga se može zaključiti da su ustanove socijalne zaštite na području SBK/KSB nespremno dočekale proglašenje pandemije, a s druge strane je očit nedostatak strateškog planiranja u izvanrednim situacijama, kao i činjenica da je samo 8 ispitanika učestvovalo u izradi Plana djelovanja u vanrednim situacijama.

Grafikon 32 : Procedure rada sa korisnicima tokom pandemije

Uspješnost ustanova socijalne zaštite u uslovima pandemije i problema koji su vezani za pandemiju u velikoj mjeri zavisi od aktivnosti drugih institucija. Upravo ti nesporazumi ili ograničenja drugih od čijeg odnosa zavise ustanove socijane zaštite često obeshrabruju i doprinose osjećanju nemoći. Ako izuzmemo određene upute koje su se najviše odnosile na zdravstveni sistem ipak je 58 ispitanika ili 72% njih odgovorilo da je upoznato sa procedurom rada sa korisnicima tokom pandemije. Takođe, 18 ispitanika ili 22% su odgovorili da ne znaju da postoji takva procedura u ustanovi a njih 5 ili 6% ne znaju ništa i procedurama. Činjenica je da se ovakvi stavovi u kojima se izražava nepoznavanje procedura u odnosu na pandemiju vrlo često vide u praksi i čine dio naše stvarnosti u socijalnoj zaštiti. Moglo bi se zaključiti da u praksi imamo različite manifestacije nezadovoljstva, neznanja, mogućnosti i dometa svoje profesije dok se s druge strane nalaze nosioci socijalne zaštite koji nisu pridavali značaj procedure rada sa korisnicima tokom pandemije.

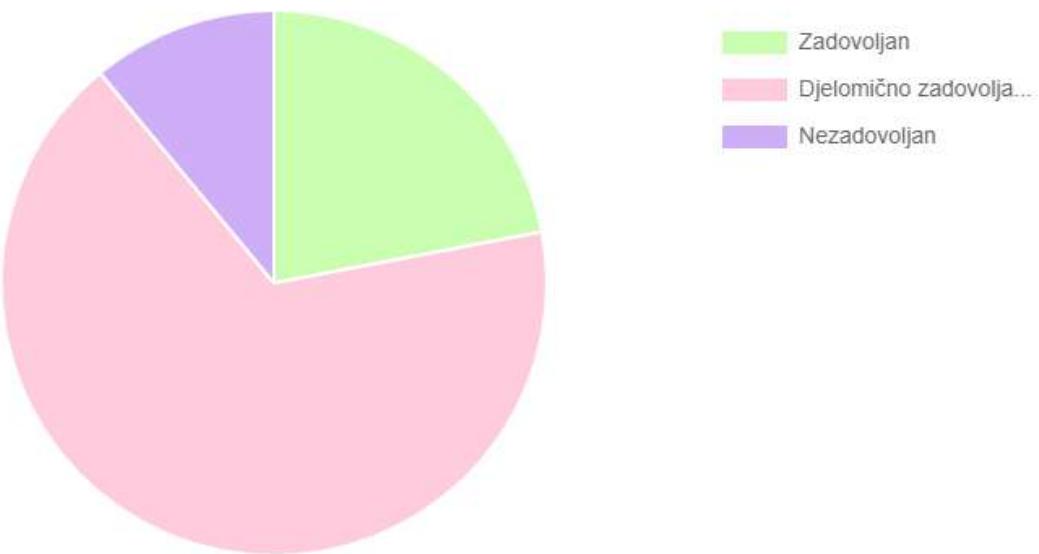

Smatram da pandemija nije narušila moje mentalno zdravlje	52%	43
Smatram da je pandemija utjecala na moje mentalno zdravlje, ali mogu samostalno da se nosim sa posljedicama tog utjecaja	41%	34
Smatram da je pandemija uticala na moje mentalno zdravlje, ali da uz pomoć moje porodice i prijatelja mogu da se nosim sa posljedicama tog uticaja	6%	5

Grafikon 33 : Refleksija pandemije na mentalno zdravlje stručnjaka u socijalnoj zaštiti

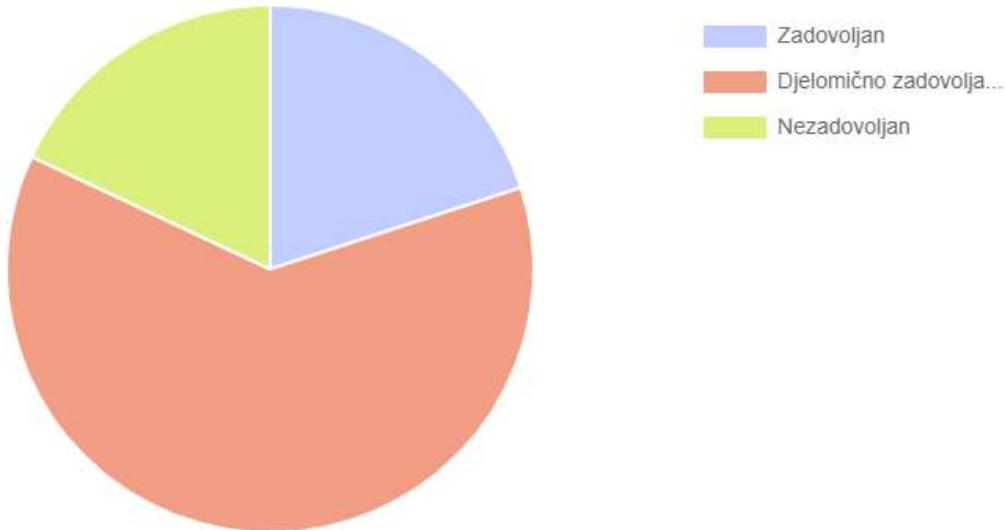
S obzirom na upute za sprječavanje i suzbijanje pandemije COVID-19 nigdje u istima se nije govorilo o mentalnom zdravlju uposlenika. Zdravlje je moguće odrediti kao dinamički proces kontinuirane adaptacije čovjeka na njegovu cjelokupnu okolinu. „Kao rezultat odnosa ljudskog odnosa i okoline , zdravlje je podvrgnuto neprekidnoj mijeni iz čega proizilazi da se zdravlje ne može samo čuvati nego i unaprijeđivati,, (Belicza,2003,198.). Stoga je zdravlje moguće odrediti i kao sposobnost suočenja sa stresnim događajima, sposobnost održavanja čvrstog sistema socijalne podrške i pomoći, uključenost u zajednicu, poštivanje vrijednosti i zadovoljstvo životom, psihičku dobrobit, fizičko zdravlje i kondiciju.²¹ Od ukupno 82 odgovora, 52% ispitanika odnosno njih 43 je odgovorilo da pandemija nije narušila njihovo mentalno zdravlje. Čak 34 ispitanika , odnosno 41%, smatra da je pandemija utjecala na njihovo mentalno zdravlje ali da se mogu samostalno nositi sa posljedicama tog utjecaja. Bilo je i onih koji smatraju da je pandemija utjecala na njihovo mentalno zdravlje, te da se ne mogu sami nositi sa posljedicama. Takvih ispitanika je bilo 6%, odnosno njih 5.

²¹Statut SZO prihvaćen je nasjednici UN 7. Aprila 1948. Godine.

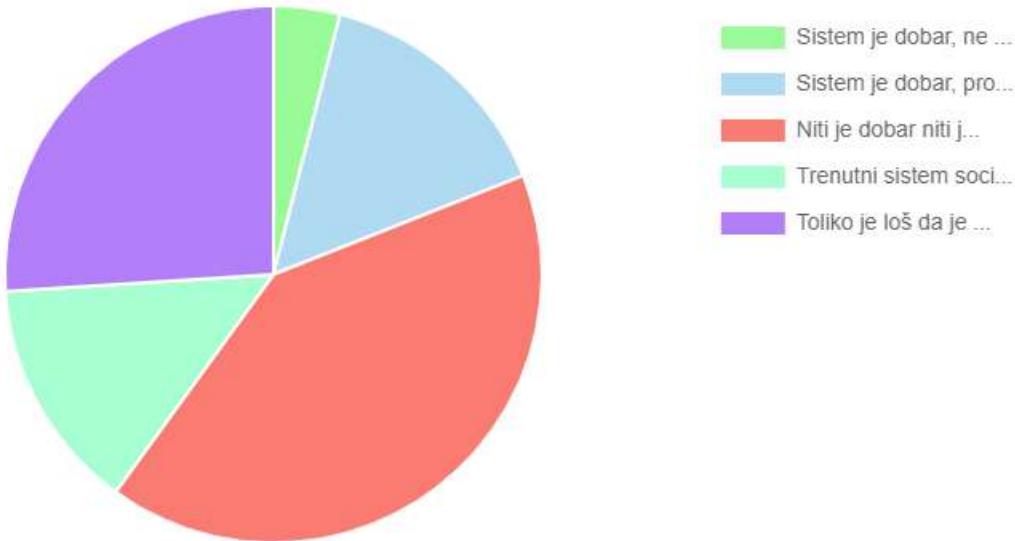
Grafikon 34 : Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju općinski organi

Kada govorimo o mjerama koje poduzimaju općinski organi u doba pandemije može se reći da su pokazatelji raznoliki. Lokalna zajednica zavisno od finansijskih mogućnosti djeluje i kada su sigurnosne mjere u pitanju. S obzirom da su ustanove socijalne zaštite , posebno centri za socijalni rad i službe osnovane od strane lokalnih zajednica te da ih isti finansiraju, možemo govoriti o pozitivnim i negativnim primjerima. Svaka ustanova socijalne zaštite se u sigurnosnom smislu snalažila i iznalazila mogućnosti zaštite uposlenika. Od ukupno 81 ispitanika stručnih radnika, njih 54 ili 67% je djelomično zadovoljno sigurnosnim mjerama u svojim općinama dok je 18 ispitanika ili 22% potpuno zadovoljno mjerama koji su poduzimali općinski organi. Devet ispitanika ili 11% je odgovorilo da su nezadovoljni , te ako uzmemo u obzir djelomično zadovoljstvo ispitanika stiće se dojam o nepotpunim sigurnosnim mjerama od strane općinskih organa.

Grafikon 35 : Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi

S obzirom da je socijalna zaštita pod ingerencijom kantonalnog ministarstva zdravstva i socijalne politike iz gore navedenog grafikona, možemo zaključiti da je samo 16 ispitanika ili 20% njih zadovoljno sigurnosnim mjerama koje su poduzeli kantonalni organi. Djelomično zadovoljnih ispitanika je 51 ili 62% a nezadovoljno njih 15 ili 18%. Može se zaključiti da je stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje su poduzimali kantonalni organi nezadovoljavajući te da se javlja potreba za raznovrsnim i specijalizovanim mjerama koje će doprinjeti pozitivnim promjenama i prilagođavanju u doba pandemije.

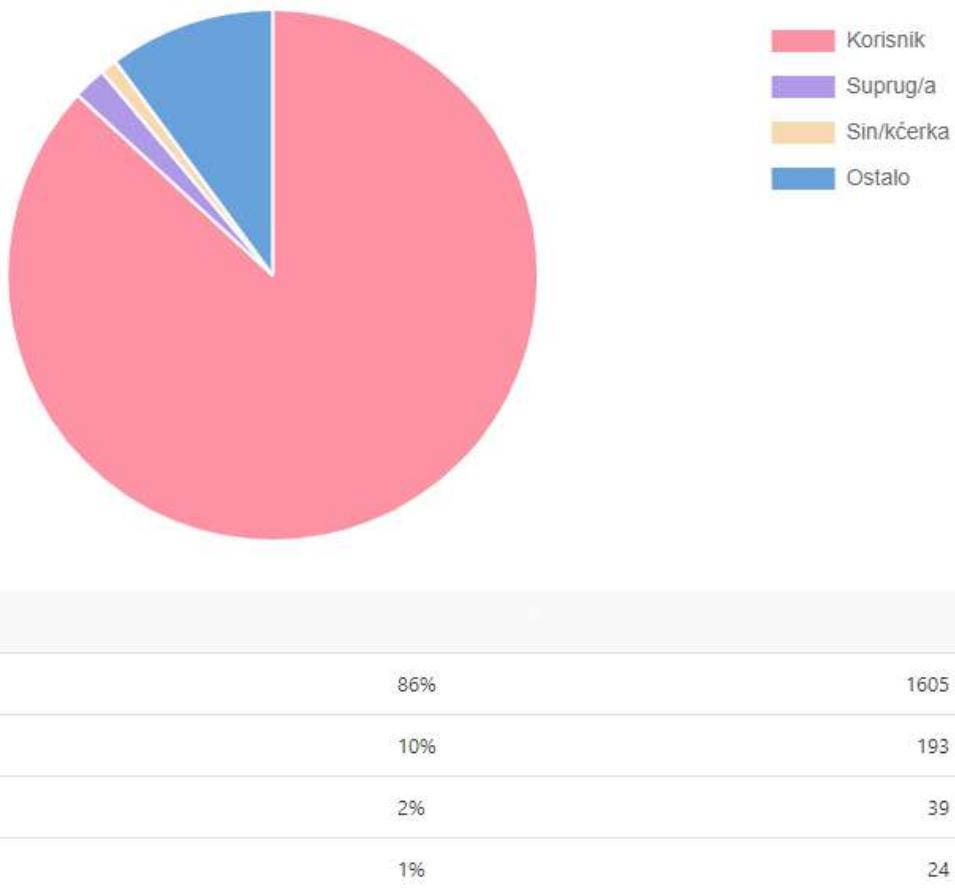

Niti je dobar niti je loš	41%	32
Toliko je loš da je potrebna potpuna reforma	26%	20
Sistem je dobar, propisi se ne provode adekvatno	15%	12
Trenutni sistem socijalne zaštite dosta je nepravedan i diskriminatorski, ali funkcionalan	14%	11
Sistem je dobar, ne bih ništa mijenjao/la	4%	3

Grafikon 36 : Mišljenje stručnih radnika o trenutnom sistemu socijalne zaštite na području SBK/KSB

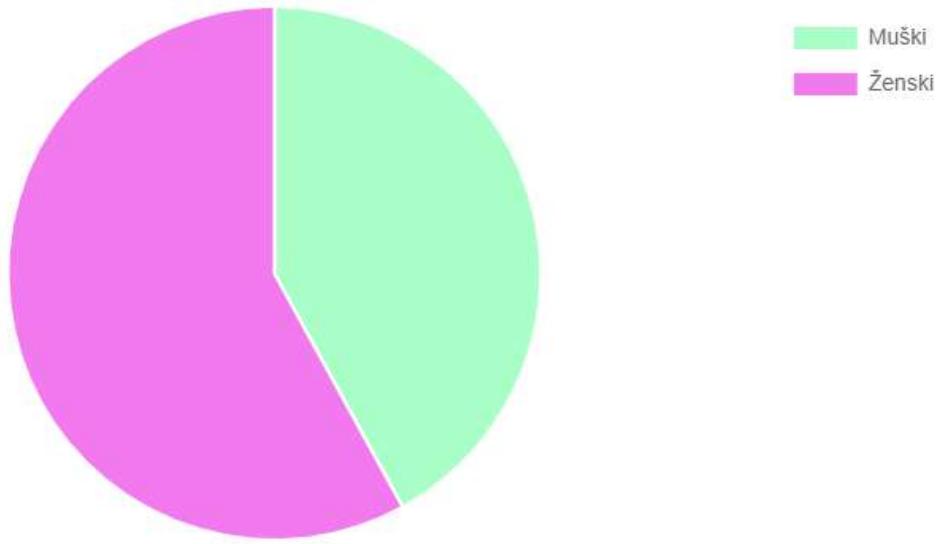
Sistem socijalne zaštite na području SBK/KSB bi trebao da doživi transformaciju kao i izmjene zakonskih i podzakonskih akata. Rezultat ispitivanja je pokazao da stručni radnici nemaju pozitivno mišljenje o sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB. Od ukupno 78 ispitanika samo 3 ispitanika ili 4% je odgovorilo da je sistem dobar i da nema potrebe za izmjenama. Nadalje, 32 ispitanika ili 41% je odgovorilo da je sistem socijalne zaštite u SBK/KSB niti dobar niti loš a 15% ili 12 ispitanika je odgovorilo da je sistem dobar ali da se propisi ne provode adekvatno. S druge strane, 11 ispitanika ili njih 14% je odgovorilo da je sistem socijalne zaštite nepravedan i diskriminatorski a u isto vrijeme funkcionalan što pokazuje negativan stav prema sistemu socijalne zaštite SBK/KSB. Stručni radnici su takođe o trenutnom sistemu socijalne zaštite odgovorili da je sistem toliko loš da je potrebna potpuna reforma socijalne zaštite na području SBK/KSB, i to njih 20 ili 26%.

5.3. Rezultati istraživanja korisnika socijalne zaštite SBK/KSB

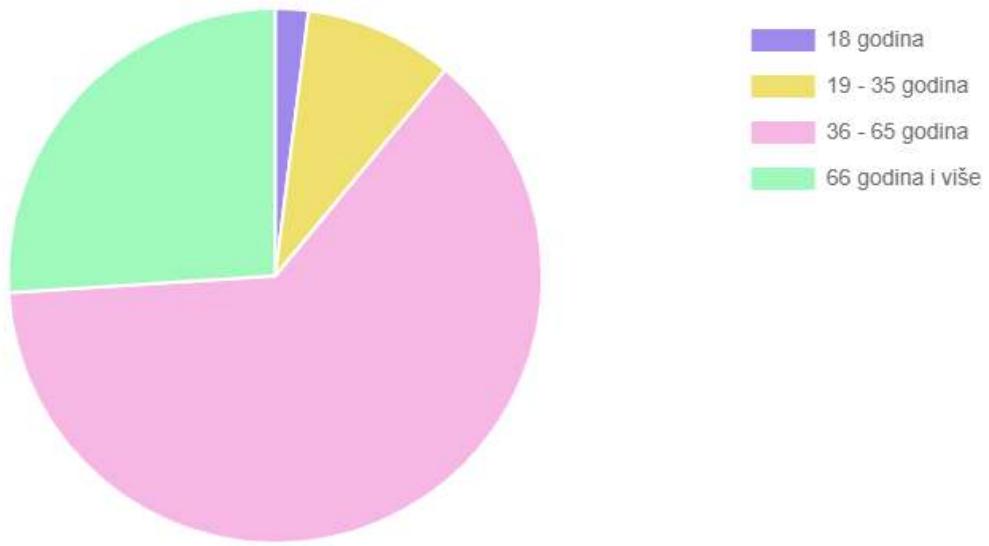
Grafikon 37 : Davaoci podataka za korisnike

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite koji su anketirani je 1895 na području SBK/KSB, a na ovo pitanje je odgovorilo 1861 korisnika. Od 1895 korisnika njih 704 imaju djecu i to : 333 korisnika ima jedno dijete, 227 korisnika imaju doje djece, 102 korisnika imaju troje djece, 31 korisnik ima četvoro djece, 5 korisnika petero djece, 3 korisnika šestero djece, te 3 korisnika sedmero djece. Od ukupnog broja korisnika, 1605 ili 86% su direktni korisnici socijalne zaštite koji su uz pomoć anketara ispunjavali anketni upitnik. Nadalje, 193 ili 10% su bili ostali , 39 ili 2% su bili suprug/a te 1% sin/kćerka. Ovaj grafikon te odgovori koje su korisnici davali su relevantni podaci koji će moći pokrenuti određene akcije u lokalnim zajednicama. Korisnici su pristali na anketiranje i odgovaranje na iste te nisu imali nikakvih problema u iznošenju svojih stavova i mišljenja.

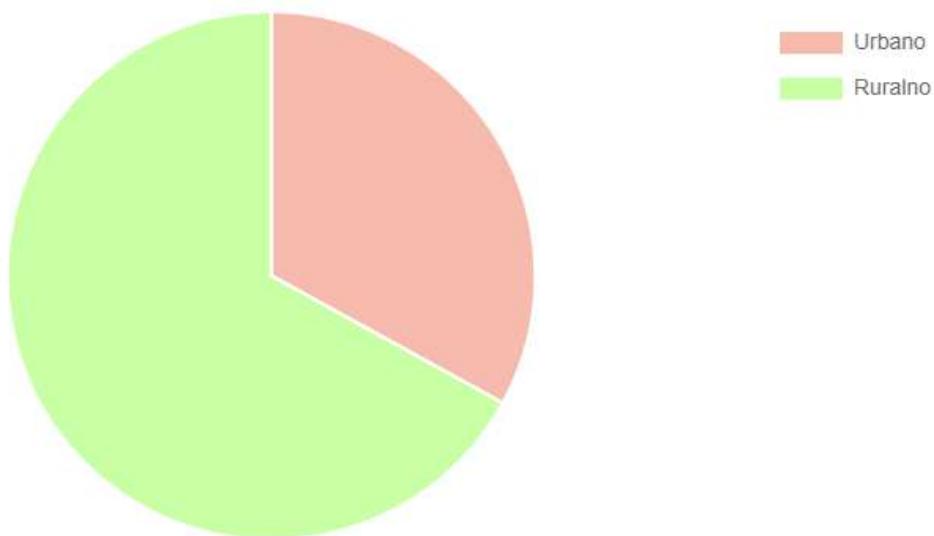
Grafikon 38 : Spolna struktura korisnika

Iz navedenog grafikona uočljivo je da su korisnici , njih 1080 ili 58% ženskog spola a 781 ili 42% muškog spola.

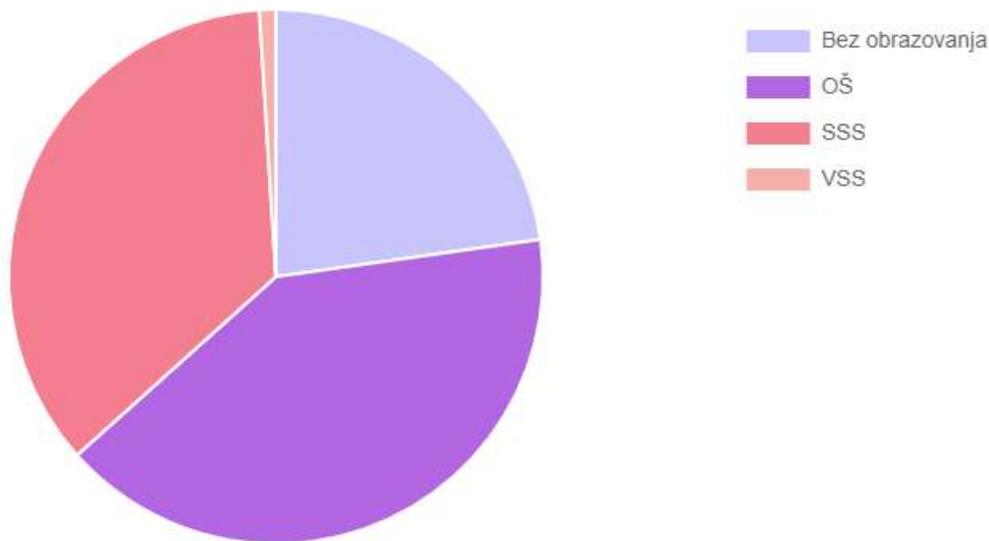
Grafikon 39 : Starosna struktura korisnika

Starosna struktura korisnika je jako bitan podatak i faktor od kojeg zavise određene promjene u sistemu socijalne zaštite. Rezultati istraživanja pokazuju da je najveći broj korisnika socijalne zaštite starosti od 36-65 godina i to njih 1188 ili 63% ispitanika. S obzirom da su starije osobe uobičajeno korisnici sistema socijalne zaštite tako i u ovom grafikonu rezultati ispitivanja pokazuju da je njih 497 ili 26% starosne dobi preko 66 godina. Kada govorimo o mlađim ljudima u sistemu socijalne zaštite, najbolje ilustruje primjer da 164 korisnika ili 9% njih su osobe od 19-35 godina, te 35 ispitanika ili 2% djeca do 18 godina. Može se izvući zaključak da u sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB najmanje prava ostvaruju djeca i mlade osobe. Ovi rezultati se mogu povezati sa analizom zakonskih i podzakonskih akata i određenih prava u sistemu socijalne zaštite SBK/KSB.

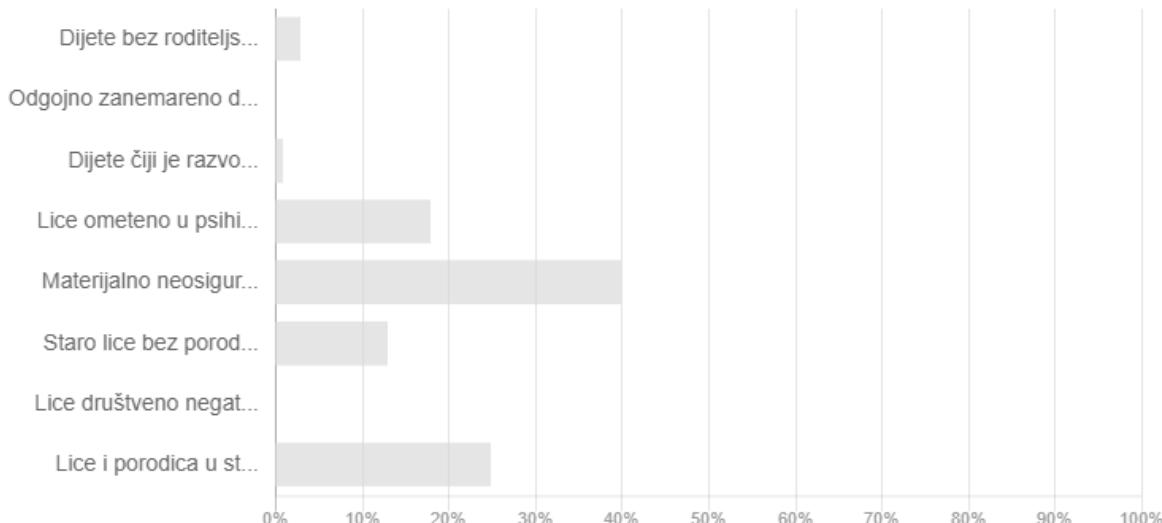
Grafikon 40 : Područje stanovanja korisnika

Rezultati istraživanja o mjestu stanovanja korisnika ukazuju na to da 1252 korisnika ili 67% živi u ruralnom području , a 603 korisnika ili 33% živi u urbanom području. Po ovim rezultatima se može zaključiti da veći broj korisnika socijalne zaštite živi daleko od ustanova socijalne zaštite te je potrebno iznaći način za informisanje korisnika o njihovim pravima. Ovdje se radi najviše o starijim i invalidnim osobama koji su ostavljeni u ruralnim područjima od strane svojih najbližih srodnika koji su napustili ruralna područja, pa čak i državu BiH.

Grafikon 41 : Obrazovni nivo korisnika

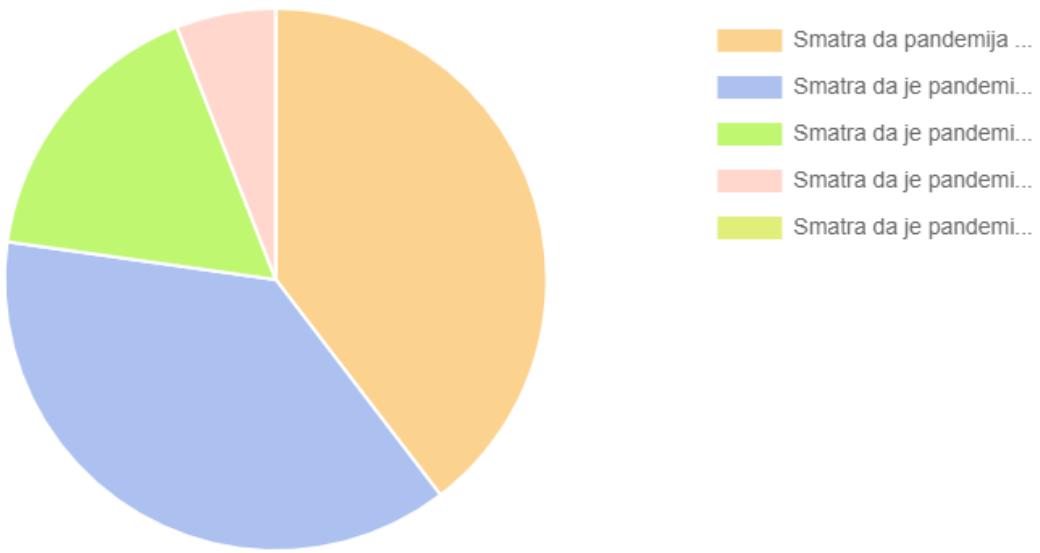
Rezultati istraživanja o obrazovnom nivou korisnika socijalne zaštite na području SBK/KSB su dali sljedeće rezultate : 762 korisnika ili 41% korisnika ima završenu osnovnu školu, 667 ili 36% ima završenu srednju školu te 14 ispitanika ili 1% ima završenu višu školsku spremu. Poražavajući podaci su da je čak 434 korisnika ili 23% njih bez ikakvog obrazovanja. To govori u prilog podacima o nepismenosti građana našeg kantona. Ovome u prilog ide da od ukupnog broja ispitanika korisnika socijalne zaštite , čak 1196 nema nikakvo obrazovanje ili samo osnovnu školu što bi trebalo da pokrene određene mјere obrazovanja odraslih.

Materijalno neosigurano i za rad nesposobno lice	40%	572
Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite.	25%	361
Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju, ili lice s invaliditetom	18%	262
Staro lice bez porodičnog staranja	13%	180
Dijete bez roditeljske zaštite	3%	49
Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama	1%	14
Odgojno zanemareno dijete	0%	1
Lice društveno negativnog ponašanja	0%	1

Grafikon 42 : Kategorija korisnika socijalne zaštite

Iz priloženog grafikona se može vidjeti da najveći broj ispitanika su materijalne neosigurane i za rad nesposobna lica, njih 572 ili 40% . Lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite čini 25% ili 361 ispitanik. Posebne kategorije koje su marginalizirane u našem društvu su djeca bez roditeljske zaštite, njih 49 ili 3% , djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama je 16 ili 1% što govori da sistem socijalne zaštite nema adekvatne mjere i odgovore za zaštitu djece na području SBK/KSB. Isto tako, lica ometena u psihičkom ili fizičkom razvoju, ili lica sa invaliditetom, čine posebnu kategoriju korisnika socijalne zaštite i to njih 262 ili 18%, te stara lica bez porodičnog staranja , njih 180 ili 13%. Iz navedenih rezultata istraživanja se može zaključiti da sistem socijalne zaštite u SBK/KSB treba hitnu reformu i usklađivanje sa svim potpisanim Konvencijama.

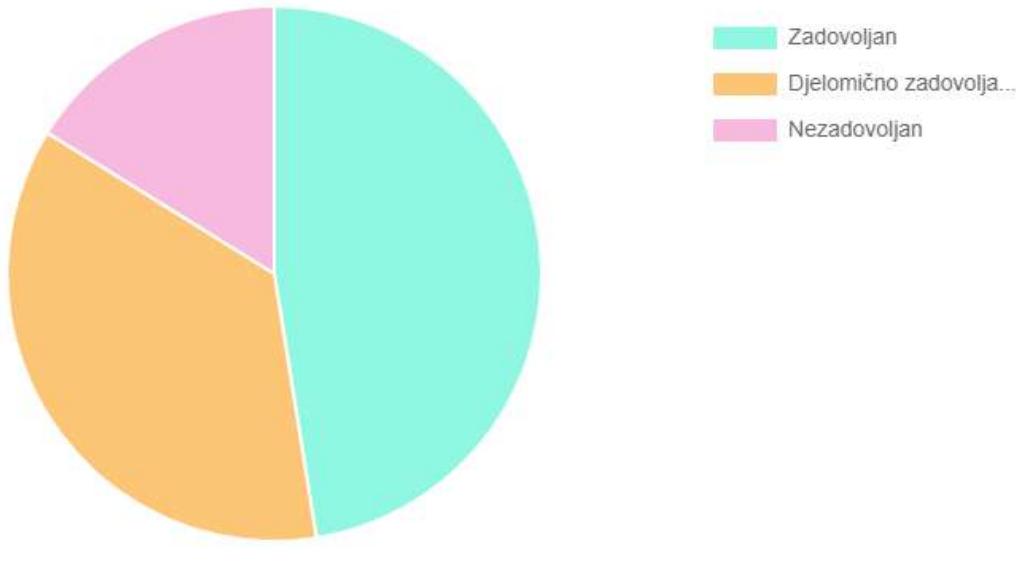

Smatra da pandemija nije narušila njegovo mentalno zdravlje	40%	732
Smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje, ali može samostalno da se nosi sa posljedicama tog uticaja	38%	697
Smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje, ali da uz pomoć svoje porodice i prijatelja može da se nosi sa posljedicama tog uticaja	17%	315
Smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje i da mu je potrebna profesionalna pomoć i podrška stručnjaka za mentalno zdravlje kako bi se nosio/la sa tim uticajem	6%	102
Smatra da je pandemija toliko uticala na njegovo zdravlje da je trenutno potpuno nemoćan da se nosi sa posljedicama tog uticaja	0%	4

Grafikon 43 : Refleksija pandemije na mentalno zdravlje korisnika

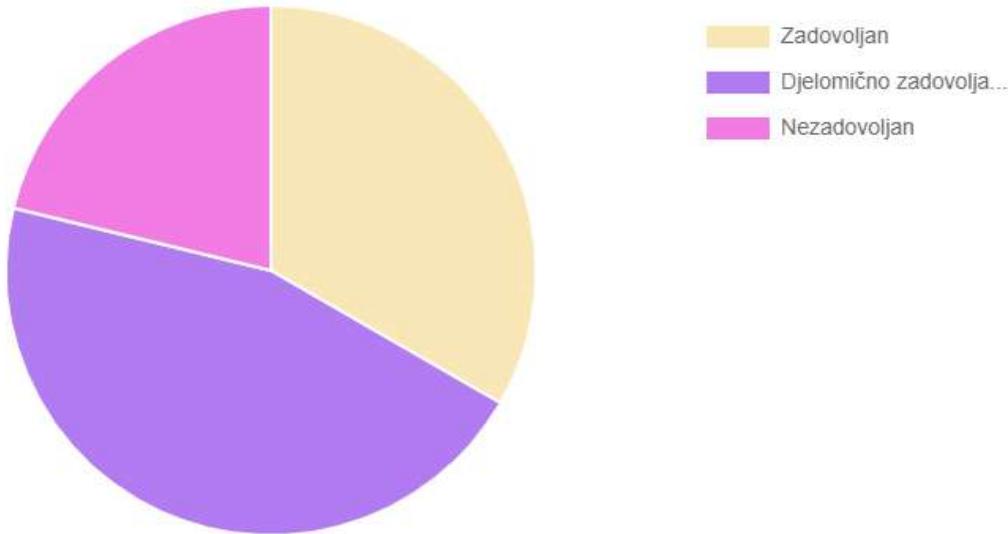
Upitnik je omogućio korisniku da preuzme odgovornost za objašnjenje njegove/njene poteškoće u definisanju iste te da objasni kako je pandemija COVID-19 reflektovanja na njegovo/njeno mentalno zdravlje. Od ukupnog broja korisnika, čak 732 ili 40% korisnika je mišljenja da pandemija nije narušila njegovo/njeno mentalno zdravlje ,a s druge strane njih 697 ili 38% smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje ali mogu samostalno da se nose sa posljedicama tog uticaja. Neki od ispitanika su odgovorili da je pandemija uticala na njegovo/njeno mentalno zdravlje ali da uz pomoć svolje porodice i prijatelja može da se nosi sa posljedicama tog uticaja i to njih 315 ili 17%. Ipak, pandemija je izazvala i negativne posljedice kod korisnika socijalne zaštite na njihovo mentalno zdravlje tako da 102 ispitanika

ili njih 6% su odgovorili da imaju potrebu za profesionalnom pomoći i podrškom stručnjaka za mentalno zdravlje, a njih 4 smatra da je pandemija toliko uticala na njihovo mentalno zdravlje da su trenutno potpuno nemoćni da se nose sa posljedicama tog uticaja što je pokazatelj da je potrebno uvesti određene mјere koje će poboljšati sadašnju situaciju korisnika. Neke od tih mјera mogu da budu psihosocijalna podrška, rad s pojedincima, rad s grupama itd.

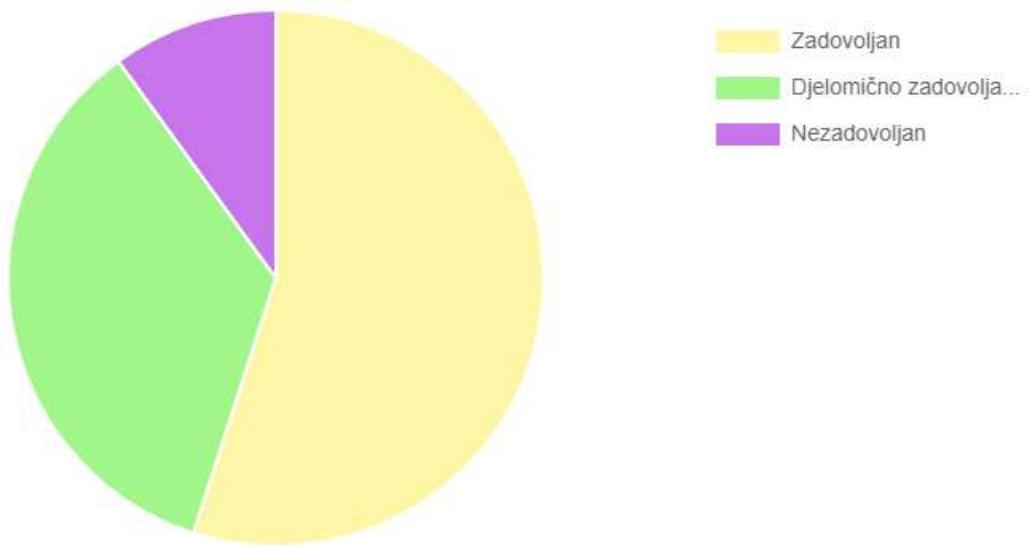
Grafikon 44 : Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju graski/općinski ograni

Na pitanje o zadovoljstvu sigurnosnim mjerama koje poduzimaju gradski općinski organi, korisnici su odgovorili na sljedeći način. Njih 884 ili 47% je zadovoljno sigurnosnim mjerama a 674 ili 36% je djelomično zadovoljno. Ipak, zadovoljstvo korisnika se ogleda u zadovoljavanju njegovih potreba tao da 305 korisnika ili 16% je odgovorilo da je nezadovoljno sigurnosnim mjerama koje su poduzeli gradski općinski ograni. Nezadovoljstvo korisnika je pokazatelj da općinski gradski organi u saradnji sa ostalim institucijama trebaju da poboljšaju sigurnosne mјere kako bi korisnici socijalne zaštite mogli zadovoljiti svoje osnovne socijalne potrebe.

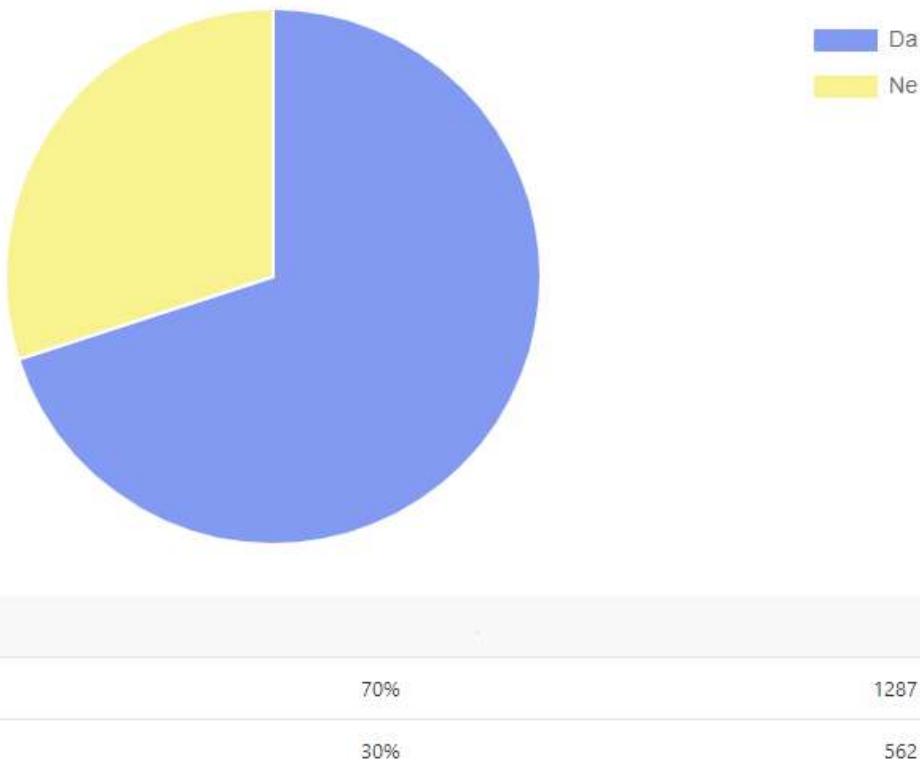
Grafikon 45 : Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju Kantonalni organi

Kao i u prethodnim grafikonima, kada se govori o zadovoljstvu korisnika, očito je da je više nezadovoljnih i djelomično zadovoljnih nego zadovoljnih korisnika. Na upit o zadovoljstvu sigurnosnih mjera koje poduzimaju kantonalni organi , korisnici socijalne zaštite , njih 621 ili 33% su zadovoljni mjerama koje su puduzete u doba pandemije, dok je njih 846 ili 45% djelomično zadovoljno a 395 ili 21% nezadovoljno. Ovaj broj nezadovoljnih korisnika bi trebao pomoći kantonalnim organima u izricanju određenih zaštitnih i sigurnosnih mjera jer je očito da 21% korisnika ima negativan stav i mišljenje prema kantonalnim organima.

Grafikon 46 : Zadovoljstvo korisnika sa organizacijom rada Centra za socijalni rad u vrijeme trajanja pandemije

Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite na području SBK/KSB, te druge ustanove socijalne zaštite su ključne u zadovoljavanju potreba korisnika. Iako zavisni od drugih institucija i često deficitarni u stručnom kadru ipak su na neki način pokušali da svoj profesionalni rad usmjere na zadovoljavanje osnovnih potreba korisnika. Na pitanje da li su korisnici zadovoljni organizacijom rada centra za socijalni rad za vrijeme pandemije , od ukupnog broja ispitanika 1019 ili 55% korisnika je odgovorilo da su zadovoljni. Zadovoljstvo se očito iskazuje u nizu mjera koje su centri poduzimali u doba pandemije kao što su svakodnevno telefonsko komuniciranje s korisnicima, obilazak korisnika na terenu, podjela paketa i slično. Ipak, očito da te mjeru nisu dovoljne i da svi centri nisu imali iste mogućnosti a s druge strane smo svjesni da imamo korisnike sa istim potrebama. Iz tog razloga, kao i niza drugih navedenih, 655 korisnika ili 35% je odgovorilo da su djelomično zadovoljni organizacijom rada centra za socijalni rad u doba pandemije, te 187 njih ili 10% je nezadovoljno. Nezadovoljstvo korisnika bi trebalo da bude poruka centrima za socijalni rad , općinskim i kantonalnim ogranicima da u organizacijama rada i pružanju pomoći u doba pandemije treba u fokusu biti potreba korisnika.

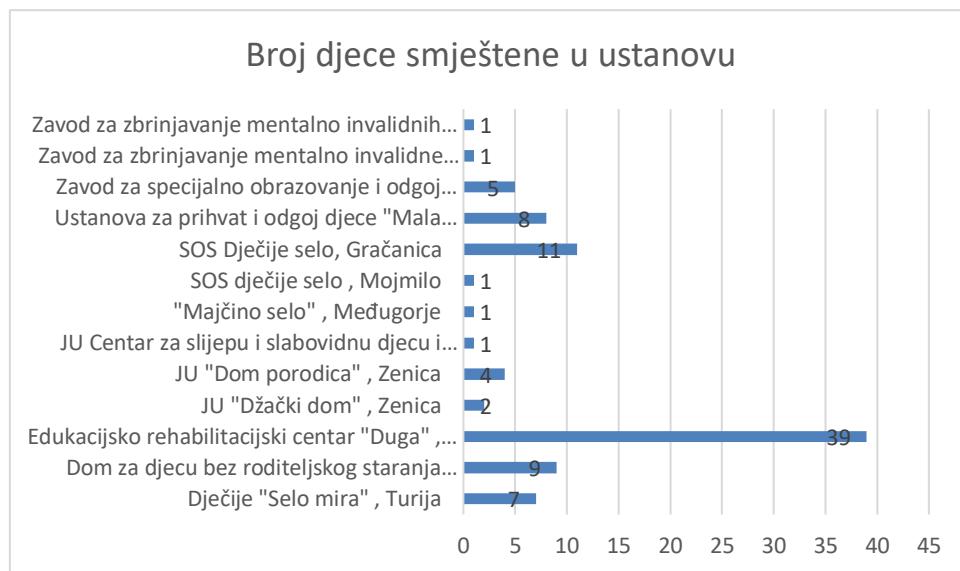
Grafikon 47 : Zadovoljstvo korisnika zdravstvenim sistemom u SBK/KSB

Na upitnik o povjerenju korisnika u zdravstveni sektor na području SBK/KSB odgovorilo je 1849 korisnika. Od tog broja, 70% ili 1287 korisnika odgovorilo je da su zadovoljni zdravstvenim sistemom, a 30% ili 562 odgovorilo je da nisu zadovoljni. Pored gore navedenog broja korisnika, njih 46 nisu uopće dali nikakav odgovor na ovo pitanje.

5.4. Rezultati istraživanja stanja i potreba djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

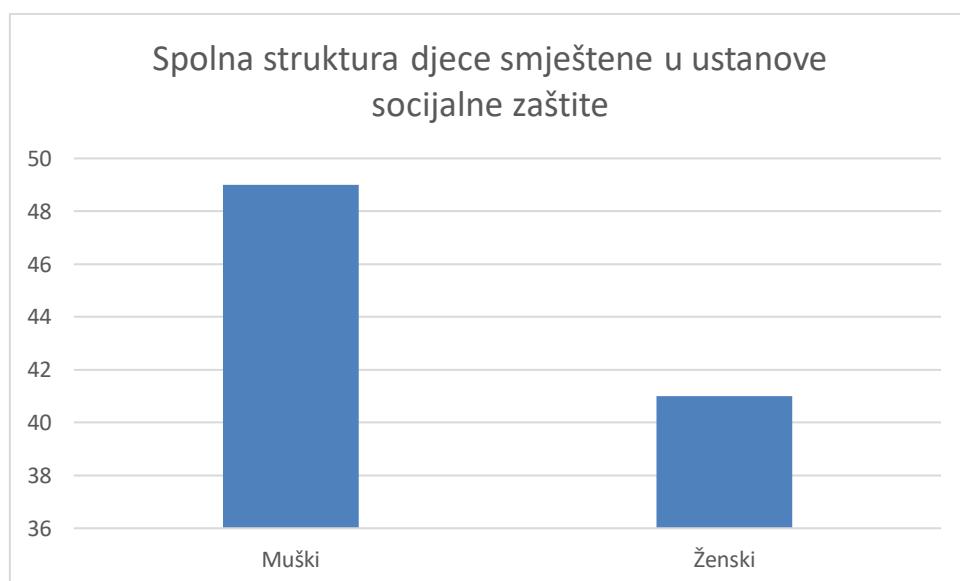
Sveobuhvatna analiza podataka prikupljenih tokom istraživanja na području SBK/KSB nam govori o stanju i potrebama djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite. Rezultati istraživanja pokazuju da postoje brojni problemi sa kojima se suočavaju porodice sa djecom. Kao što je poznato, siromaštvo najviše pogoda djecu te smo mišljenja da će rezultati ovog istraživanja doprinjeti reformi dječije zaštite na području SBK/KSB.

Na osnovu podataka od strane Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, došli smo do podataka za djecu koja su smještena u ustanove kako na području SBK/KSB tako i u drugim kantonima :

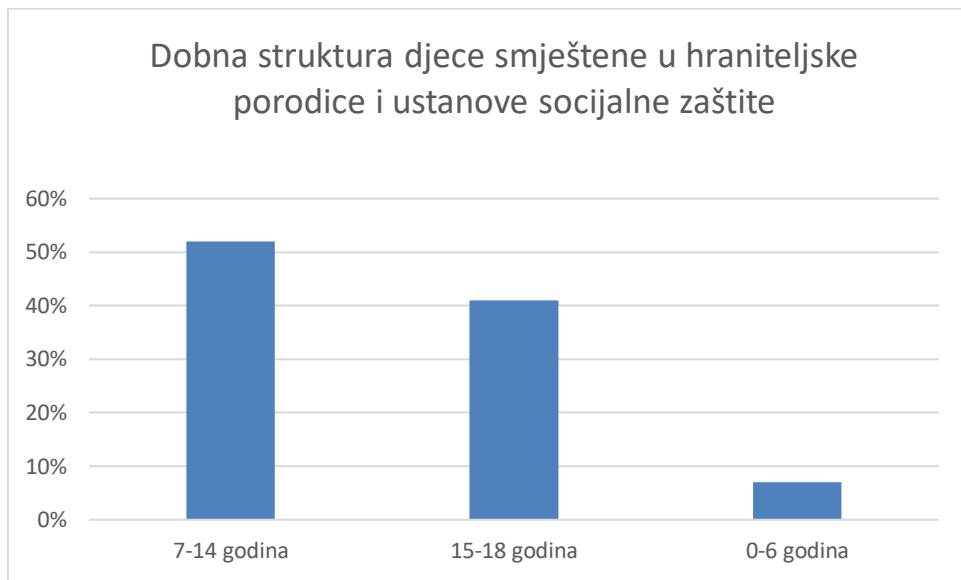
Grafikon 48 : Broj djece smještene u ustanove

Broj djece koja su smještena u ustanove socijalne zaštite je 90, te dvoje u hraniteljskim porodicama. Razlog smještaja djece u ustanove socijalne zaštite a ne u hraniteljske porodice je nedostatak zainteresovanih hraniteljskih porodica na području SBK/KSB. Na području SBK/KSB postoji samo jedna ustanova za smještaj djece i to Edukacijsko rehabilitacijski centar „Duga“, Novi Travnik, koja je javna ustanova čiji je osnivač Općina Novi Travnik u kojoj se pružaju usluge za djecu i mlade iz svih općina SBK/KSB, te je samim tim ustanova kantonalnog karatera. Iz navedenog grafikona, a na osnovu rezultata istraživanja, na području SBK/KSB je smješteno samo 40 djece i to 39 u Edukacijsko rehabilitacijskom centru „Duga“ Novi Travnik koji koriste usluge dnevног boravka, te jedno u Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica „Drin“, dok su ostala djeca smještena van kantona.

Grafikon 49 : Spolna struktura djece smještene u ustanove socijalne zaštite

Analiziranjem podataka dobijenih anketiranjem djece smještene u ustanove socijalne zaštite, došlo se do podatka da od ukupnog broja djece (90) ima 49 muške i 41 ženske djece.

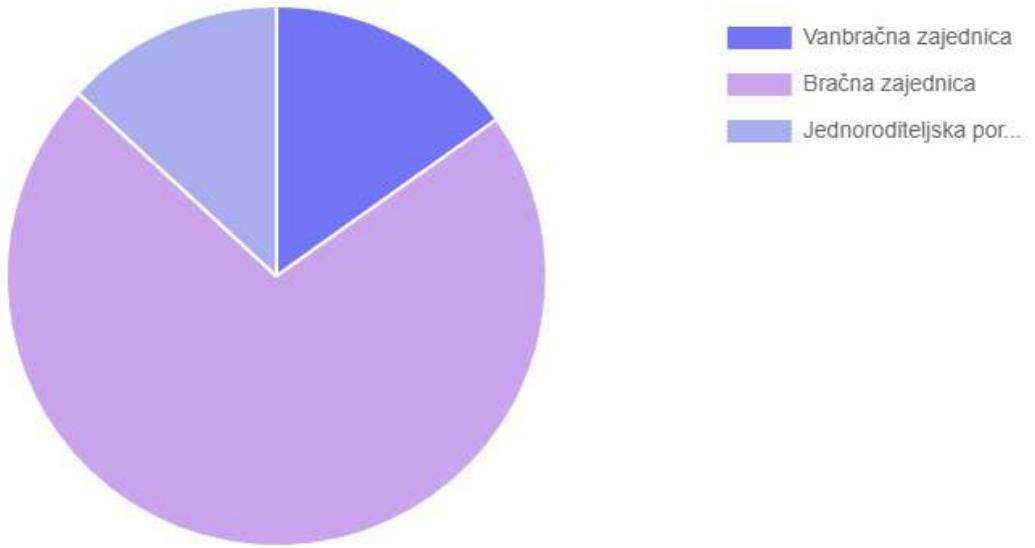
Grafikon 50 : Dobna struktura djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

Od ukupnog broja djece koja su smještena u hraniteljske porodice (njih dvoje) i ustanove socijalne zaštite (njih 90), dobra struktura je različita. Analizom podataka nakon anketiranja, došlo se do saznanja da je najveći broj djece, njih 48 ili 52% uzrasta 7-14 godina. Nadalje, 38 ili 41% djece je uzrasta 15-18 godina te šestero djece ili 7% 0-6 godina starosti.

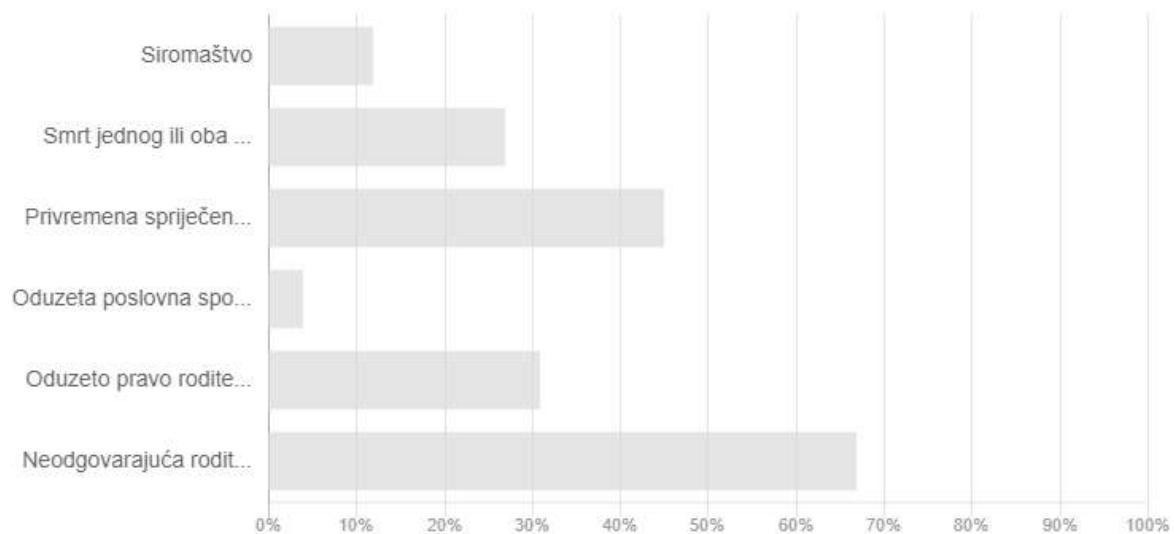
Grafikon 51 : Obrazovni nivo djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

Kada govorimo o obrazovnom nivou djece koja su smještena u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite upitnik je ispunilo 78 roditelja/staratelja te na osnovu analize dobijenih podataka rezultati su sljedeći : 49 djece ili 63% ide u osnovnu školu, 20 ili 26% pohađa srednju školu, te osmoro djece ili 10% je predškolske dobi. Jedan upitnik je popunjeno sa podacima da osoba ide na fakultet, ali to ne možemo smatrati relevantnim podatkom jer su se tražili podaci za djecu, a po svim zakonima dijete je osoba do 18 godina.

Grafikon 52 : Porodično porijeklo djeteta

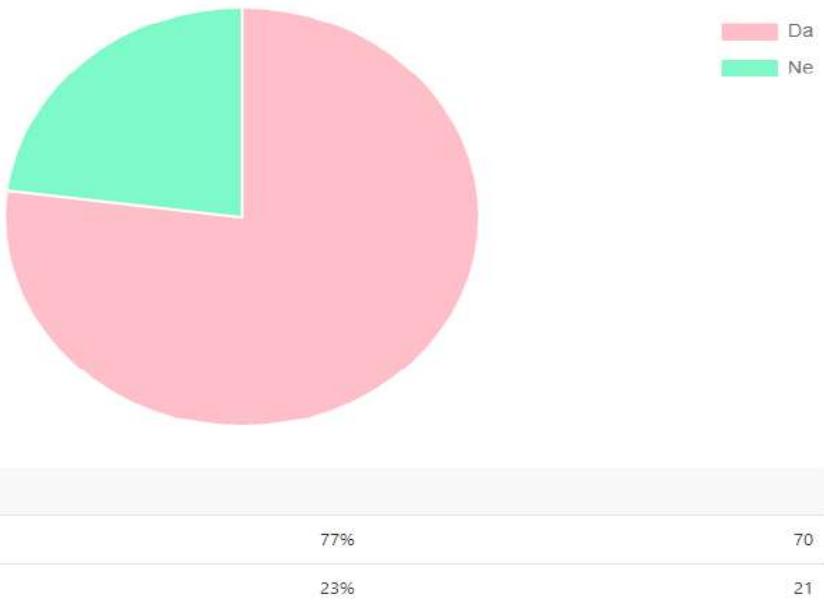
Od ukupnog broja ispitanika, njih 91 je odgovorilo na ovo pitanje. Djeca čije je porijeklo iz bračne zajednice, njih 65 čine ukupno 71% od ukupnog broja ispitanika, 14 ili 15% potiče iz vanbračne zajednice te 12 ili 13% iz jednoroditeljske porodice.

Razlog	Broj djece	Ukupno
Neodgovarajuća roditeljska skrb	34	34
Privremena sprječenost roditelja da obavljaju roditeljsku dužnost	23	23
Oduzeto pravo roditeljsko staranje	16	16
Smrt jednog ili oba roditelja	14	14
Siromaštvo	6	6
Oduzeta poslovna sposobnost roditelja zbog bolesti	2	2

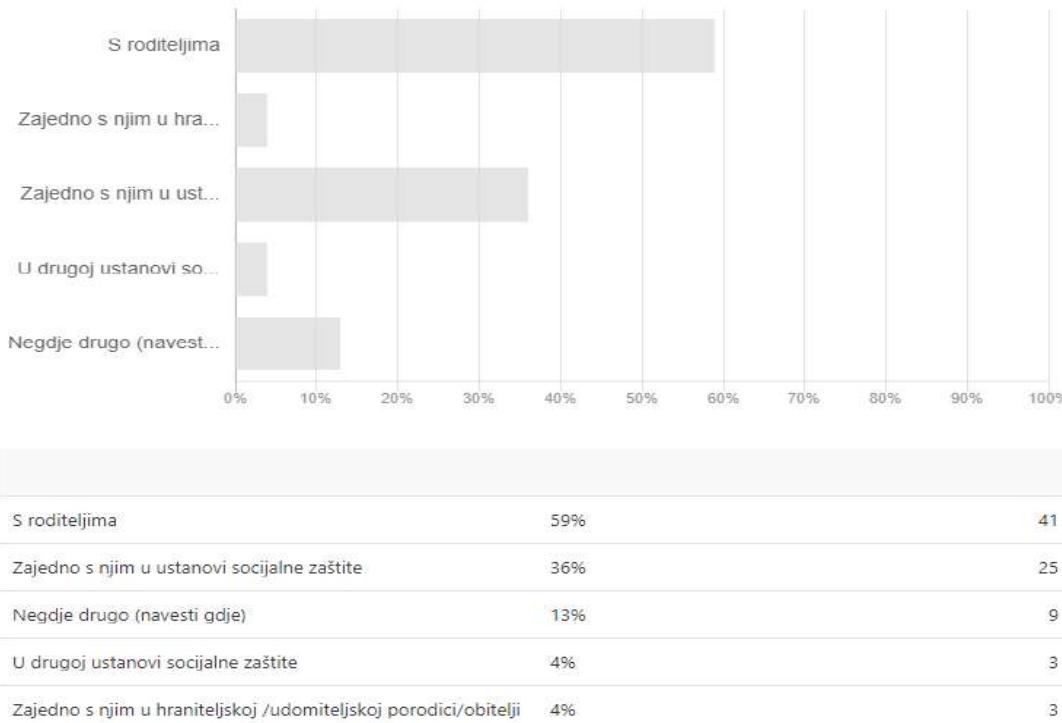
Grafikon 53 : Razlozi koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice/obitelji

Postavljanjem ovog pitanja u anketni upitnik cilj je bio saznati razloge koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice. Institucionalni smještaj djece je još uvijek prisutan u našem kantonu i malo toga se uradilo na promociji hraniteljstva. Uzimajući u obzir dobijene rezultate, može se primjetiti da je najveći broj djece i to 34 ili 67% smješteno u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice. Roditelji koji su bili spriječeni da obavljaju svoju dužnost, da brinu o svojoj djeci je razlog što je 23 djece ili 45% njih izvan svojih porodica. Oduzimanje prava roditeljskog staranja je posljednje što profesionalaci čine u praksi, pa ipak, ponekad je i to neophodno te iz tog razloga 16 djece ili 31% je izuzeto iz porodice. Smrt jednog ili oba roditelja je sljedeći razlog smještaja djece u ustanove socijalne zaštite, i ukupno 14 djece ili 27% anketiranih je smješteno iz tog razloga. Siromaštvo je opšte prisutno u našem društvu i produkt toga je da je 6 djece ili 12% od ukupno anketiranih izmješteno iz porodice. Oduzimanje poslovne sposobnosti roditelja je takođe prisutno u praksi te u nedostatku volje bližih srodnika da se brinu o djeci, centri za socijalni rad nerijetko imaju samo alternativu smještaja djece u institucije tako da dvoje djece ili 4% je izuzeto iz porodice iz ovog razloga.

Grafikon 54 : Ima li u porodici još djece?

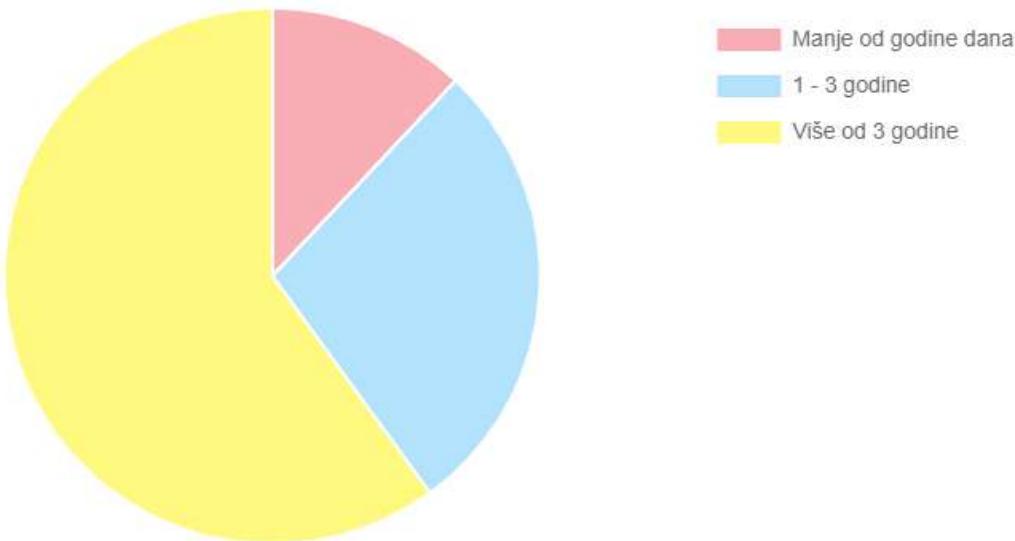
Analizom podataka koje smo dobili na pitanje da li porodice iz kojih su djeca izmještena imaju još djece došlo se do podataka da čak njih 70 ili 77% imaju još djece, a 21 ili 23% nemaju.

Grafikon 55 : Ukoliko u porodici ima još djece, s kim žive?

Vezano za prethodni grafikon, bilo je jako interesantno istražiti šta je sa ostalom djecom iz porodica koje su na pitanje da li imaju još djece odgovorili potvrđno. Rezultati koje smo dobili

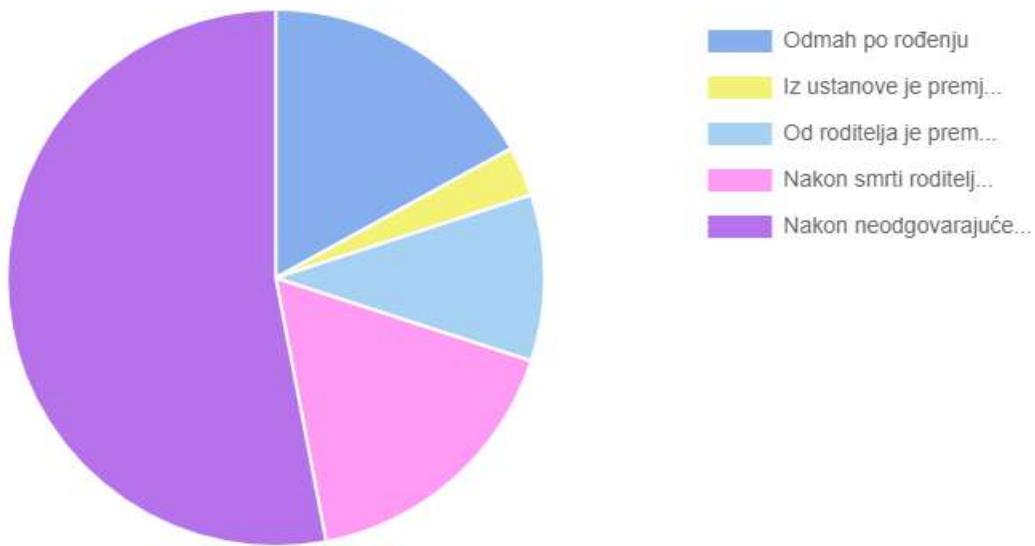
pokazuju da 41 dijete ili 59% živi sa roditeljima a čak 25 djece ili 36% žive u ustanovama sa braćom ili sestrama. Samo troje djece ili 4% je smješteno zajedno u hraniteljskoj porodici, dok je njih 9 ili 13% smješteno negdje drugo.

Više od 3 godine	60%	50
1 - 3 godine	28%	23
Manje od godine dana	12%	10

Grafikon 56 : Koliko dijete vremenski boravi u ustanovi ?

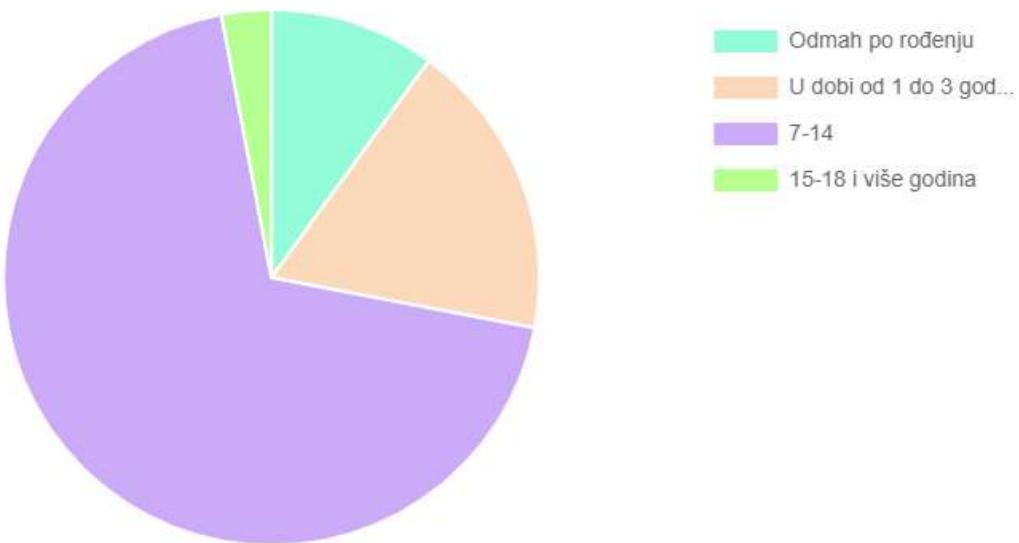
Izuzimanje djece iz porodice je težak proces kako za porodicu i društvo, posebno za samo djecu. Djeca su ta koja iako nezrela i mala, bez prava da se izjasne u vezi svojih potreba i želja bivaju smještene u ustanove socijalne zaštite. Pokazatelj da 23 djece ili 28% od ukupnog broja djece smještene u ustanovama je uzrasta od 1-3 godine je zaista porazan podatak za naše društvo. Isto tako, još poraznije da čak 50 djece ili 60% njih boravi u ustanovi duže od 3 godine. Manje od godinu u ustanovi boravi 10 djece ili 12%.

Razlog smještaja	Broj djece	Postotak
Nakon neodgovarajuće brige roditelja	16	53%
Odmah po rođenju	5	17%
Nakon smrti roditelja	5	17%
Od roditelja je premešteno u udomiteljstvo	3	10%
Iz ustanove je premješteno u udomiteljstvo	1	3%

Grafikon 57 : Razlozi smještaja djece u udomiteljsku/hraniteljsku obitelj/porodicu ?

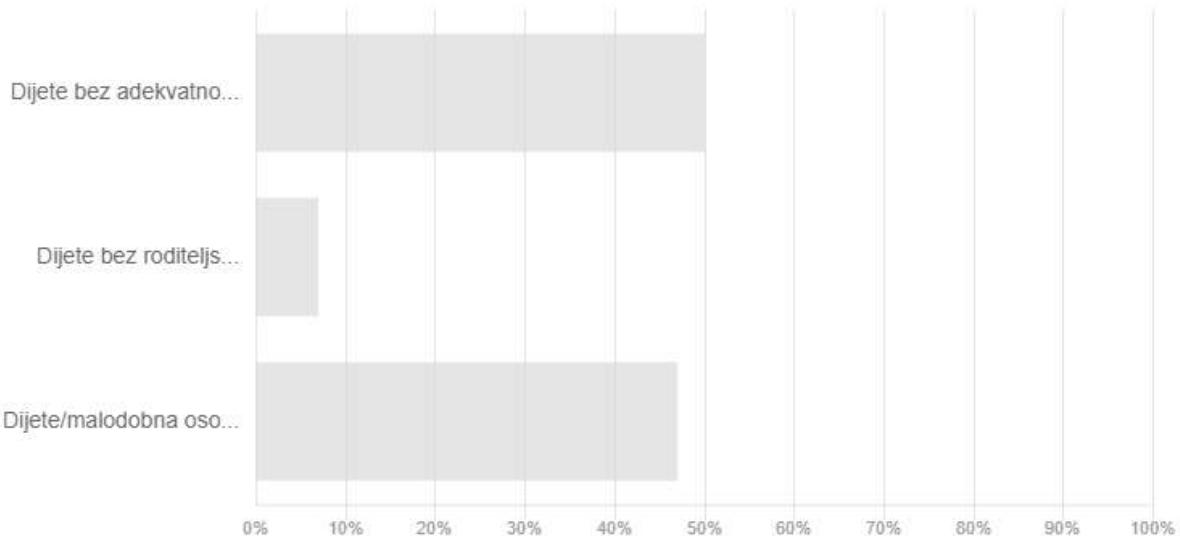
Na ovo pitanje je odgovorilo 30 ispitanika, vjerovatno iz razloga što u datom momentu nisu znali ili nisu smatrali shodnim da je ovaj podatak bitan. Broj djece koja su smještena u hraniteljsku porodicu nakon neodgovarajuće brige roditelja je 16, odnosno 53%. Nakon smrti roditelja smješteno je 5 djece ili 17%, kao i 5 djece ili 17% odmah po rođenju. Postoje situacije kada se dijete odvaja od roditelja i smješta u hraniteljsku porodicu i takvih je troje ili 10% od ukupnog broja ispitanika, a samo jedno dijete ili 3% je premješteno iz ustanove socijalne zaštite u hraniteljsku porodicu.

7-14	69%	62
U dobi od 1 do 3 godine	18%	16
Odmah po rođenju	10%	9
15-18 i više godina	3%	3

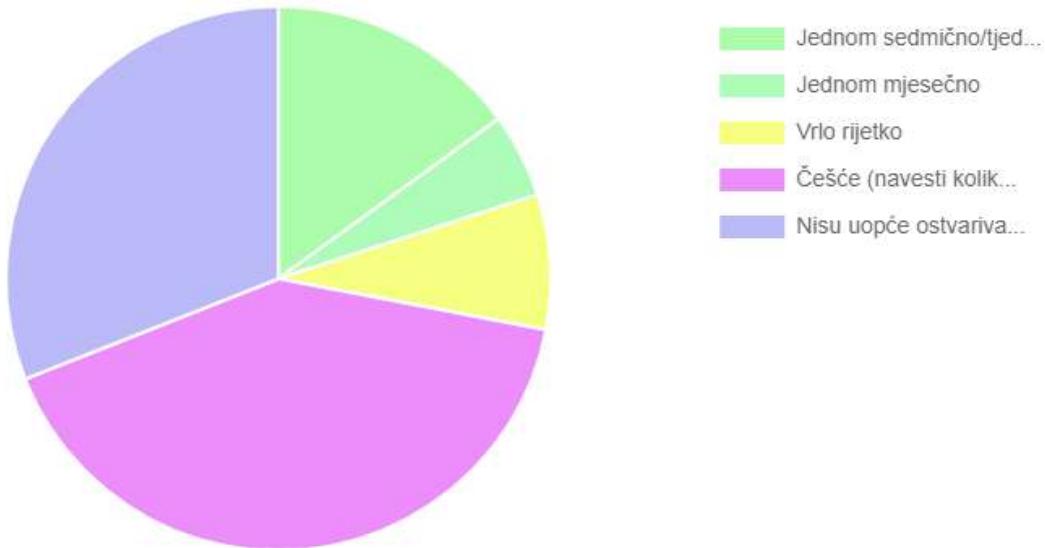
Grafikon 58 : U kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite?

Na pitanje u kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite ukupno je odgovorilo 90 ispitanika. Od tog broja 62 ispitanika ili 69% je odgovorilo da je dijete ušlo u sistem socijalne zaštite u dobi od 7 do 14 godina, a troje ili 3% u dobi 15-18 godina. Podatak koji je takođe zabrinjavajući je da je 9 djece ili 10% od ukupnog broja ispitanika u sistem socijalne zaštite prvi put ušlo odmah po rođenju, a 16 djece ili 18% u dobi od 1 do 3 godine.

Grafikon 59 : Kojoj od kategorija prava iz socijalne zaštite dijete pripada ?

Osobe koje su popunjavale anketne upitnike su poznavaoci prava iz socijalne zaštite tako da na pitanje kojoj od kategorija korisnika prava iz socijalne zaštite pripada imamo sljedeće odgovore : 44 djece ili 50% su djeca bez adekvatnog roditeljskog staranja, 41 dijete ili 47% su djeca sa invaliditetom te 6 djece ili 7% su djeca bez roditeljskog staranja čiji roditelji nisu živi.

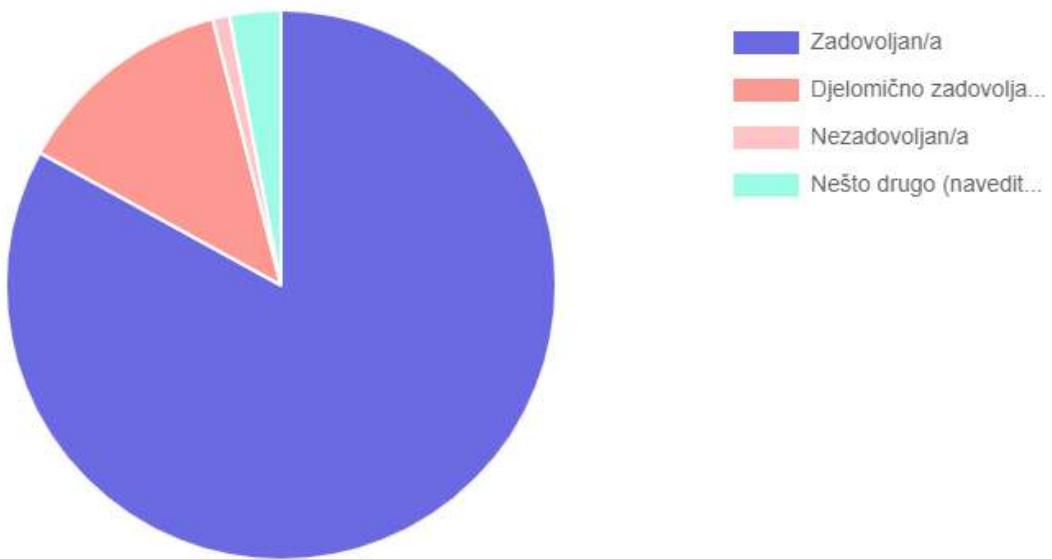

Češće (navesti koliko često)	41%	33
Nisu uopće ostvarivali kontakte	31%	25
Jednom sedmično/tjedno	15%	12
Vrlo rijetko	8%	6
Jednom mjesecno	5%	4

Grafikon 60 : Koliko često je dijete ostvarivalo kontakt sa roditeljima u vrijeme pandemije?

Kontakt sa roditeljima ili srodnicima je od velike važnosti za normalan rast i razvoj djeteta. Na pitanje koliko su često djeca održavala kontakt sa roditeljima ili srodnicima u doba pandemije 25 djece ili 31% nisu uopće ostvarivali kontakt sa roditeljima, a 12 djece ili 15% jednom sedmično. Poražavajući podatak je da 6 djece ili 8% vrlo rijetko imalo kontakt sa biološkom porodicom ili srodnicima , te da je 4 djece ili 5% samo jednom mjesecno ostvarilo kontakt. Ipak, rezultati anketiranja su pokazali da je 33 djece ili 41% su imali češće kontakte sa svojim porodicama u doba pandemije.

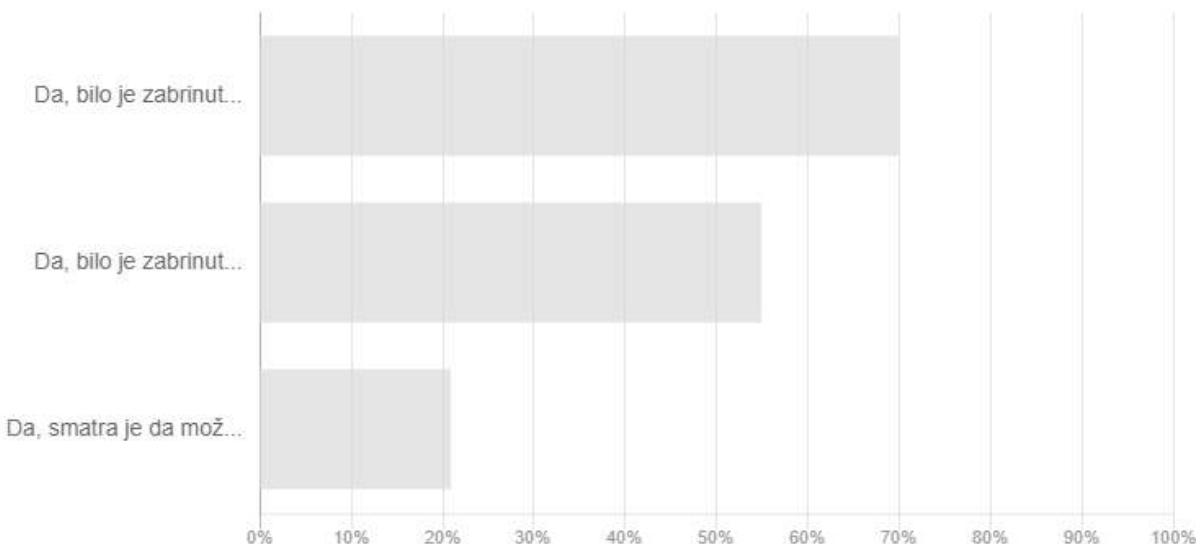
Bitno je naglasiti da pandemija nije drastično utjecala na ostvarivanje kontakta između djece i roditelja jer su ti kontakti i prije pandemije održavani rijetko.

Zadovoljan/a	83%	73
Djelomično zadovoljan/a	13%	11
Nešto drugo (navedite šta)	3%	3
Nezadovoljan/a	1%	1

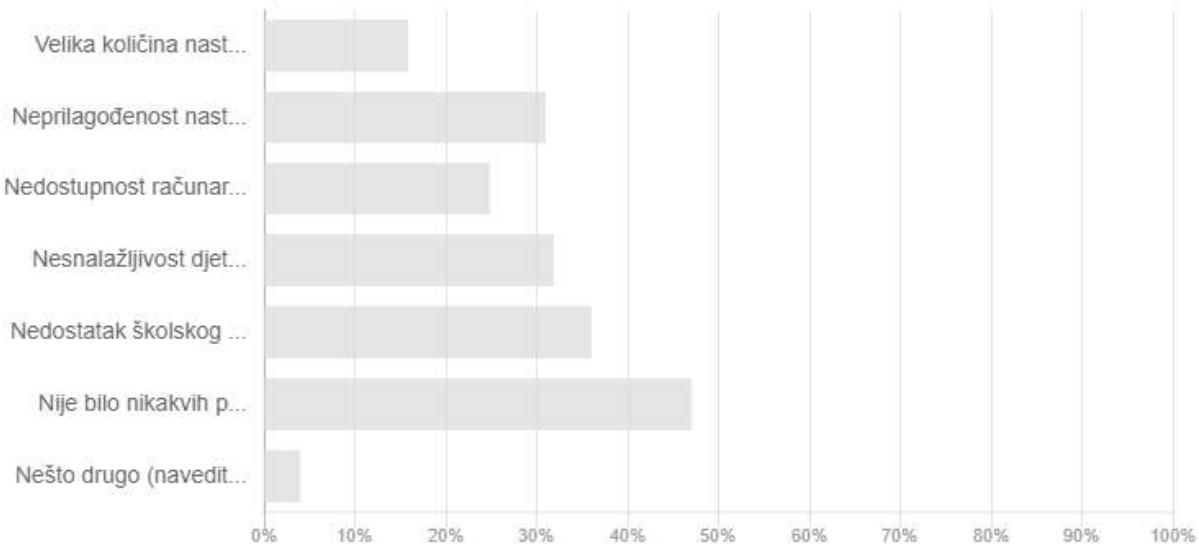
Grafikon 61 : Zadovoljenje potreba djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije

Na pitanje da li su zadovoljene potrebe djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije odgovorilo je 88 ispitanika. Od tog broja, 73 ili 83% ispitanika je odgovorilo da su zadovoljene potrebe a 11 ili 13% djelomično. Takođe, jedan ispitanik ili 1% od ukupnog broja ispitanika je odgovorio da nije zadovoljan pruženim uslugama ustanove ili hraniteljske porodice u doba pandemije, dok su 3 ispitanika ili 3% odgovorili da nisu niti zadovoljni niti nezadovoljni.

Grafikon 62 : Odraz pandemije na mentalno zdravlje djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

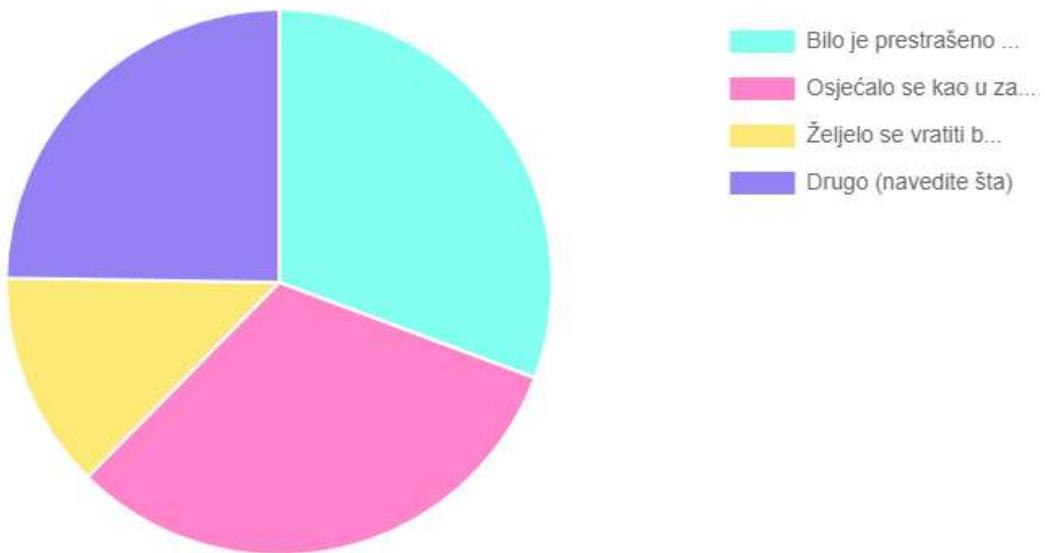
Mentalno zdravlje djeteta je veoma važno tako da je data mogućnost odabira više odgovora,kako bi se došlo do podataka o uticaju pandemije na isto.Iz navedenog grafikona se može vidjeti da je 70% ispitanika odgovorilo da je bilo zabrinuto za svoje mentalno zdravlje, a 55% je bilo zabrinuto za zdravlje svojih najbližih. Nadalje, 21% smatra da može doći do pogoršanja zdravstvenog stanja djece i zaposlenika u ustanovi/hraniteljskoj porodici.

Problem	Percentage (%)	Numb.
Nije bilo nikakvih problema	47%	40
Nedostatak školskog ambijenta, prisustvo vršnjaka i nastavnika	36%	31
Nesnalažljivost djeteta novom načinu pohađanja nastave	32%	27
Neprilagođenost nastavnog osoblja novim tehnologijama	31%	26
Nedostupnost računara za svako dijete	25%	21
Velika količina nastavnog gradiva	16%	14
Nešto drugo (navedite šta)	4%	3

Grafikon 63 : Problemi djece smještene u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice vezani za online nastavu u doba pandemije

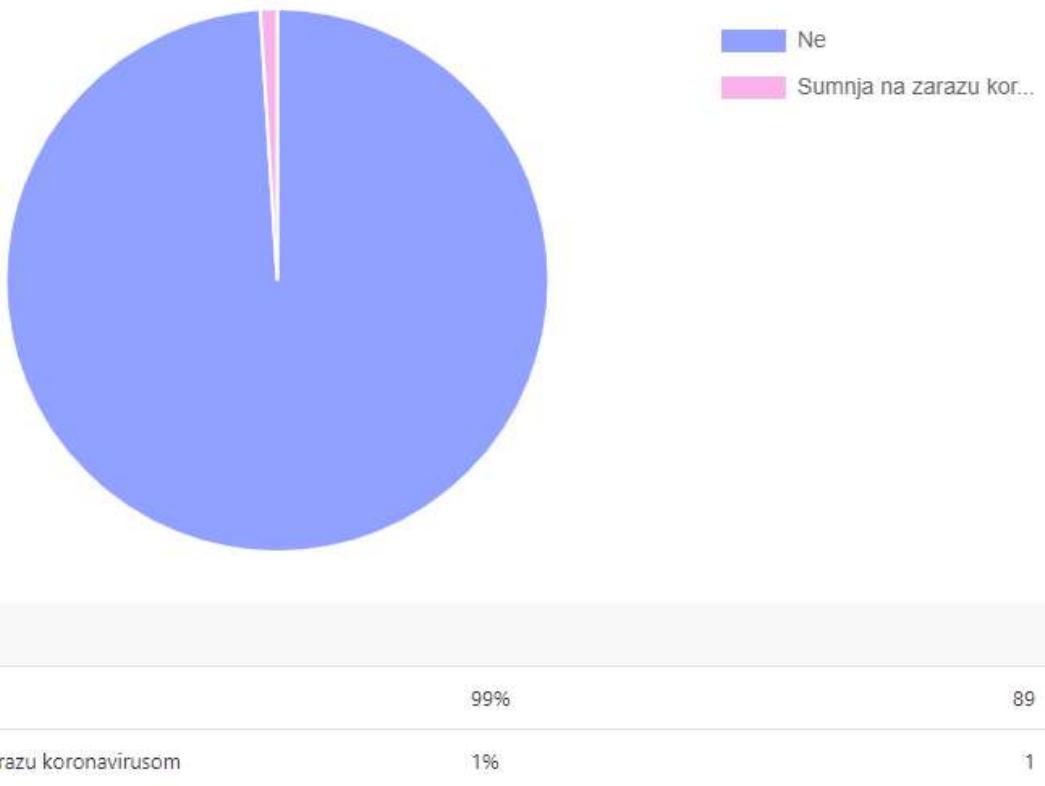
Svjedoci smo da je pandemija poremetila mnoge sektore u našem društvu ,pa tako i sektor obrazovanja .Analizom podataka se došlo do saznanja da je mišljenje ispitanika šaroliko ,tako da čak 47 % misli da djeca nisu imala nikakvih problema u vrijeme pandemije koji su vezani za online nastavu.Ono što je uočeno u odgovorima je da 36% ispitanika smatra da nedostatak školskog ambijenta,prisustvo vršnjaka i nastavnika može biti problem za djecu.Isto tako,32% smatra da djeca nisu bila snalažljiva novom načinu pohađanja nastave i 31% smatra da se nastavno osoblje nije snazalo u upotrebi novih informatičkih metoda rada. Ispitanici su naveli takođe i nedostupnost računara za svako dijete čak 25 % kao i obimnost nastavnog gradiva 16%.Rezultati su pokazali da je bilo i 4% odgovora da su problemi djece vezani za online nastavu nastali iz nekih drugih razloga,ne navodeći koji su to razlozi.

Osjećalo se kao u zatvoru	32%	23
Bilo je prestrašeno i zbumjeno	31%	22
Drugo (navedite šta)	25%	18
Željelo se vratiti biloškim roditeljima	13%	9

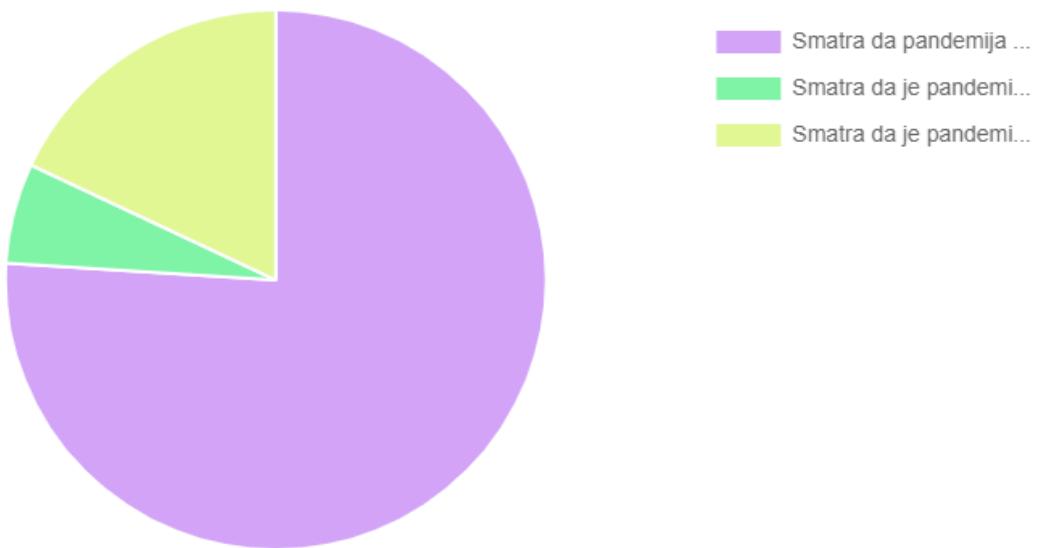
Grafikon 64 : Utjecaj izoliranosti i zabrane posjeta u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije na djecu

Izoliranost djece koja su smještena u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije je bila na visokom nivou,tako da su i odgovori putem ankete potvrdili tu tezu,pa je 32 % ili 23 ispitanika odgovorilo da su se djeca osjećala kao u zatvoru.Stavovi i mišljenja da su djeca bila prestrašena i zbumjena je odgovorilo 31 % ili 22 ispitanika.Isto tako interesantan podatak je da je 9 ispitanika ili 13% odgovorilo da su se djeca željela vratiti u svoje biloške porodice.Takođe ispitanici su odgovorili da je na djecu imalo uticaj i nešto drugo,njih 18 ili 25%,ali nisu dali konkretan razlog.

Grafikon 65 : Da li je po Vašim saznanjima dijete bilo/ili je trenutno zaraženo koronavirusom?

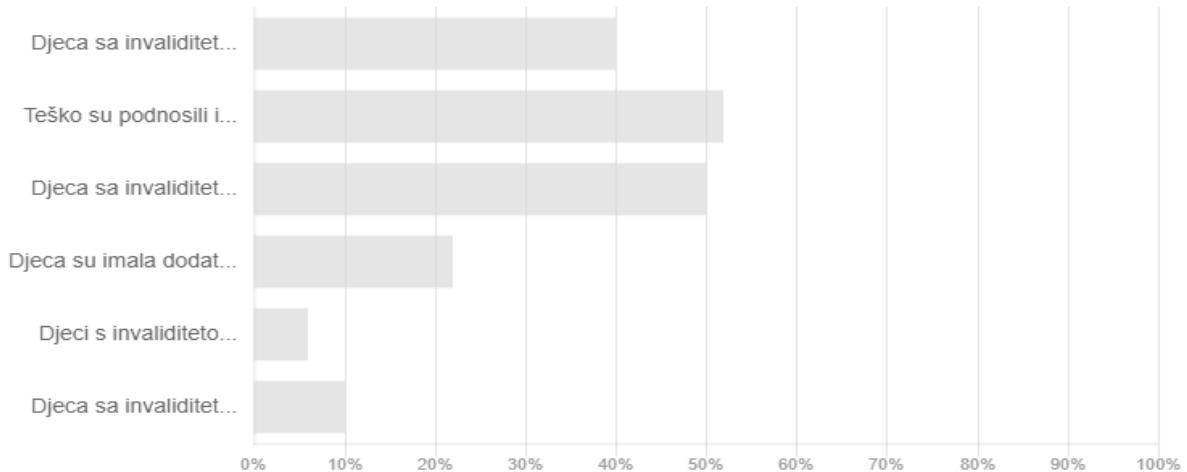
Ukupan broj ispitanika, koji je odgovorio na pitanje da li je dijete bilo ili je trenutno zaraženo koronavirusom 89 ili 99% ispitanika je dogovorilo da nije, a samo 1 ispitanik ili 1% sumnja na zarazu djeteta koronavirusom.

Smatra da pandemija nije narušila njegovo mentalno zdravlje	76%	65
Smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje, ali da uz pomoć svoje porodice/obitelji, odgajatelja, hraničnika/udomitelja i prijatelja može da se nosi sa posljedicama tog uticaja	18%	15
Smatra da je pandemija uticala na njegovo mentalno zdravlje, ali može samostalno da se nosi sa posljedicama tog uticaja	6%	5

Grafikon 66 : Utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djeteta smještenog u ustanove socijalne zaštite

Mentalno zdravlje djeteta bi trebalo biti ključno ne samo u doba pandemije,tako da se iz odgovora može shvatiti da je pandemija ipak ostavila posljedicena na dijete ,pa 5 ispitanika ili 6% smatra da je pandemija uticala na mentalno zdravlje djeteta.Pandemija nije narušila mentalno zdravlje djeteta su mišljenja 65 ispitanika ili 76%,a 15 njih ili 18 % smatra da je pandemija uticala na mentalno zdravlje djeteta ,ali da uz adekvatnu pomoć roditelja ili nekog drugog može da se nosi sa posljedicama tog uticaja.

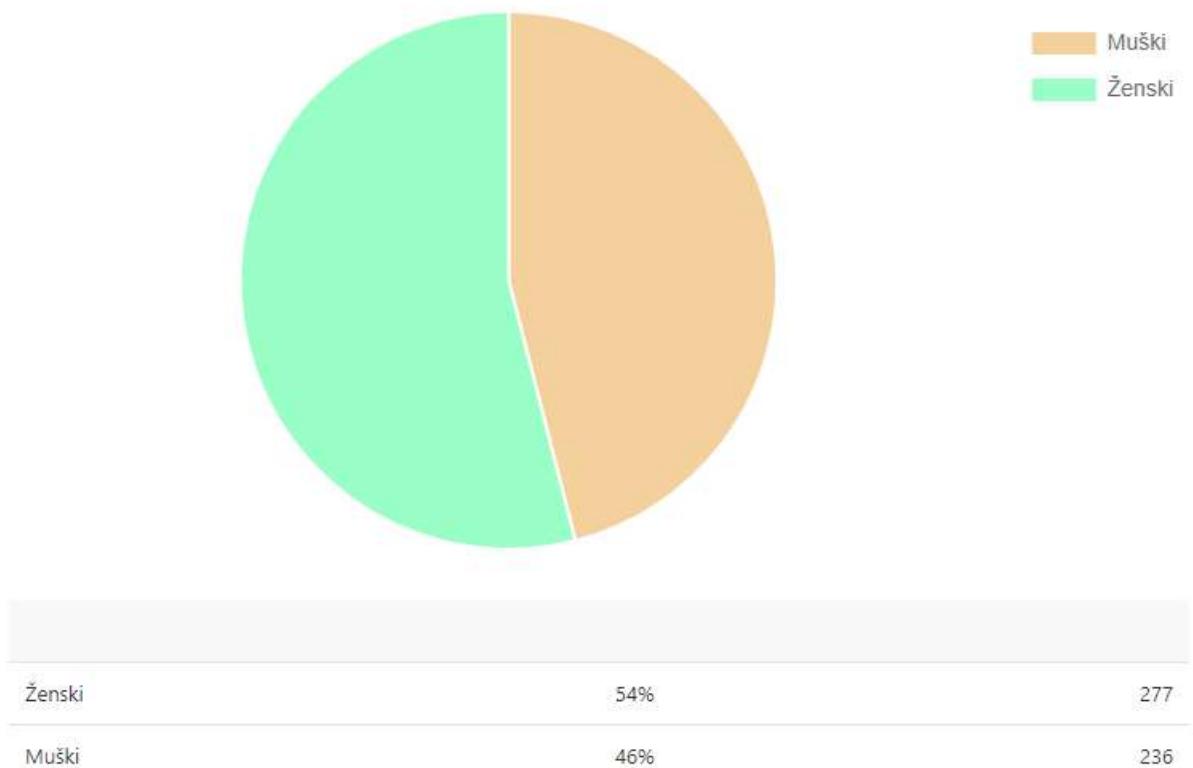
Teško su podnosili izolaciju i boravak u kući/ustanovi	52%	26
Djeca sa invaliditetom nisu u potpunosti bila u mogućnosti pratiti nastavu online	50%	25
Djeca sa invaliditetom, vezano za njihovo stanje su imali i dodatne potrebe za zdravstvenom zaštitom	40%	20
Djeca sa invaliditetom, vezano za njihovo stanje su imali i dodatne potrebe za zdravstvenom zaštitom	22%	11
Djeca sa invaliditetom nisu imala dodatne probleme	10%	5
Djeci s invaliditetom se vrijeme izolacije dodatno odrazilo na mentalno zdravlje	6%	3

Grafikon 67 : Da li je stanje pandemije prema Vašim saznanjima uzrokovalo i dodatne potrebe djece sa invaliditetom smještene u udomiteljskim obiteljima/ hraniteljskim porodicama , odnosno socijalnim ustanovama ?

Ispitivanje potreba je bitna radi sagledavanja uticaja pandemije na djecu smještenu u ustanove socijalne zaštite ili hraniteljske porodice.Na gore navedeno pitanje,ispitanici su imali mogućnost odgovoriti nabranjem tih potreba,tako da se analizom podataka došlo do sljedećih podataka :52% ili 26 ispitanika je odgovorilo da su djeca teško podnosila izolaciju i boravak u ustanovi ili u kući.Djeca sa invaliditetom nisu u potpunosti bila u mogućnosti pratiti online nastavu su mišljenja 25 ispitanika ili 50%,te njih 20 ili 40% su odgovorili da su djeca s invaliditetom imali i dodatne potrebe za zdravstvenom zaštitom.Takođe,5 ispitanika ili 10% smatra da djeca sa invaliditetom nisu imali dodatne probleme,a 3 ispitanika ili 6 %je mišljenja da je djeci sa invaliditetom u vrijeme izolacije došlo do narušavanja mentalnog zdravlja.Da su djeca imala i dodatnu potrebu za podrškom od strane stručnih lica u hraniteljskim porodicama ili ustanovama su mišljenja 11 ispitanika ili 22%. U doba pandemije nije bilo moguće pružati neku posebnu podršku jer su i sami stručni radnici bili u nekoj vrsti izolacije u svojim ustanovama.

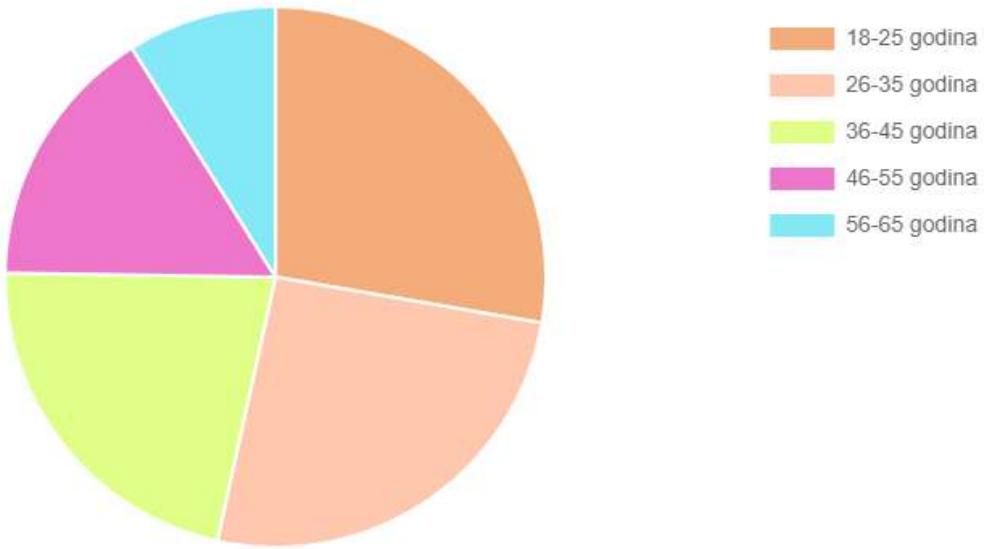
5.5. Rezultati istraživanja za osobe koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja u SBK/KSB

Na osnovu podataka Službe za zapošljavanje SBK/KSB da je od 20.03.2020. godine do maja 2020. godine zbog novonastale epidemiološke situacije bez zaposlenja ostalo negdje oko 3000 ljudi. U analizi je korišten uzorak od 518 osoba koje su ostale bez zaposlenja u vrijeme pandemije.

Grafikon 68 : Spolna struktura osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB

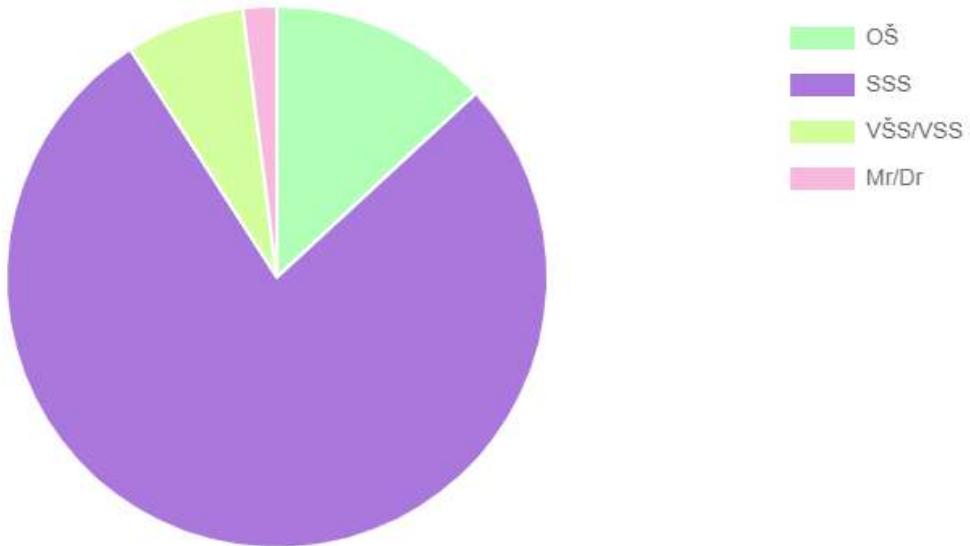
Na samom početku istraživanja uticaja pandemije na korisnike socijalne zaštite, posebna pažnja se posvetila osobama koje su ostale bez posla na području SBK/KSB. Informacije koje su dobivene iz zavoda za zapošljavanje govore o tome da se radi o velikom broju osoba koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja. Iz tog razloga je odlučeno da se uzme uzorak od cca 30% od ukupnog broja osoba koje su ostale bez posla zbog pandemije. Uzorak koji se koristi za istraživanja mišljenja i stavova osoba koje su ostale bez posla je 518. Od ukupnog broja ispitanika 277 ili 54% je ženskog spola, dok je 236 ili 46% muškog spola.

Starosna doba	Postotak	Broj osoba
18-25 godina	28%	142
26-35 godina	26%	132
36-45 godina	22%	113
46-55 godina	16%	80
56-65 godina	9%	46

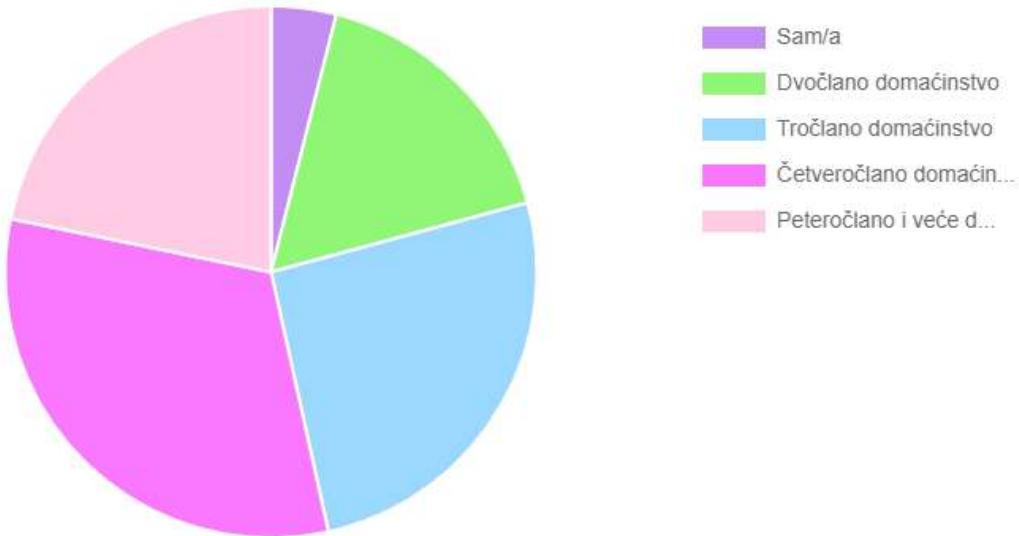
Grafikon 69 : Starosna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

Podaci koje smo dobili anketiranjem osoba koje su ostale bez posla na području SBK/KSB u doba pandemije, a vezanih za starosnu strukturu su raznoliki. Podaci govore da su 142 osobe ili njih 28% mlađe starosne dobi i to od 18-25 godina, te 132 osobe ili 26% starosne dobi od 26-35 godina. S druge strane, 113 ispitanika ili 22% čine starosnu skupinu od 36-45 godina a 80 ispitanika ili 16% su osobe od 46-55 godina. Zabrinjavajući podaci su ti da je čak 46 ispitanika ili 9% od ukupnog broja čine starosnu skupinu od 56-65 godina. Analizirajući podatke iz Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB, može se zaključiti da je većina osoba koje su ostale bez posla iz profesija koje su vezane za turizam, ugostiteljstvo, privatne obrte i male zanatske radnje, a sve iz propisanih mjera Federalne uprave civilne zaštite.

Grafikon 70 : Obrazovna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

Rezultati istraživanja su pokazali da svi ispitanici nisu dali odgovor na ovo pitanje. U prilog tome govori da od ukupnog broja nezaposlenih koji su anketirani, njih 512 je dalo odgovor. Od tog broja, 396 ili 77% imaju završenu srednju stručnu spremu , a čak 69 ili 13% samo osnovnu školsku spremu. S druge strane, rezultati istraživanja pokazuju da je pandemija pogodila i osobe sa višom i visokom stručnom spremom i to njih 36 ili 7% , kao i čak 11 ispitanika ili 2% sa zvanjem magistra ili doktora. Ovo je očit pokazatelj da su pandemijom COVID-19 pogodjeni svi obrazovni nivoi.

Četveročlano domaćinstvo	32%	162
Tročlano domaćinstvo	26%	132
Peteročlano i veće domaćinstvo	22%	110
Dvočlano domaćinstvo	17%	84
Sam/a	4%	18

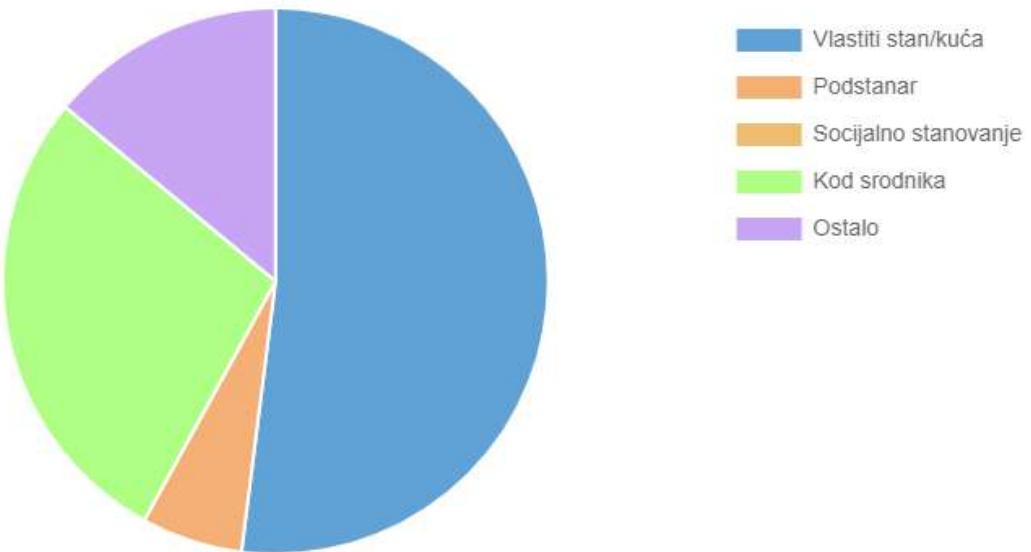
Grafikon 71 : Broj članova domaćinstva osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

Uticaj pandemije COVID-19 je na osnovu rezultata istraživanja ostavila dalekosežne posljedice na porodice u SBK/KSB. Na osnovu upitnika o broju članova domaćinstva, rezultati istraživanja su pokazali da su samo 18 ispitanika ili njih 4% samci. Ostali podaci su zabrinjavajući jer je vidljivo da osobe koje su ostale bez posla većinom imaju veći broj članova domaćinstva .U prilog tome, rezultat istraživanja pokazuje da čak 162 ispitanika ili 32% ima četveročlano domaćinstvo, 132 ispitanika ili 26% ima tročlano domaćinstvo i 84 ili 17% dvočlano domaćinstvo. Zabrinjavajući podatak je da 110 osoba ili njih 22% koje su ostale bez posla u doba pandemije imaju peteročlano i veće domaćinstvo. Ako bismo analizirali direktni uticaj pandemije na porodicu koja je vezana za osobe koje su ostale bez posla, njih 518, rezultati analize govore da je pandemija imala direktni negativan uticaj na 1754 člana porodice od osoba koje su ostale bez posla.

Grafikon 72 : Da li osobe koje su ostale bez posla imaju osobe sa invaliditetom u svom domaćinstvu

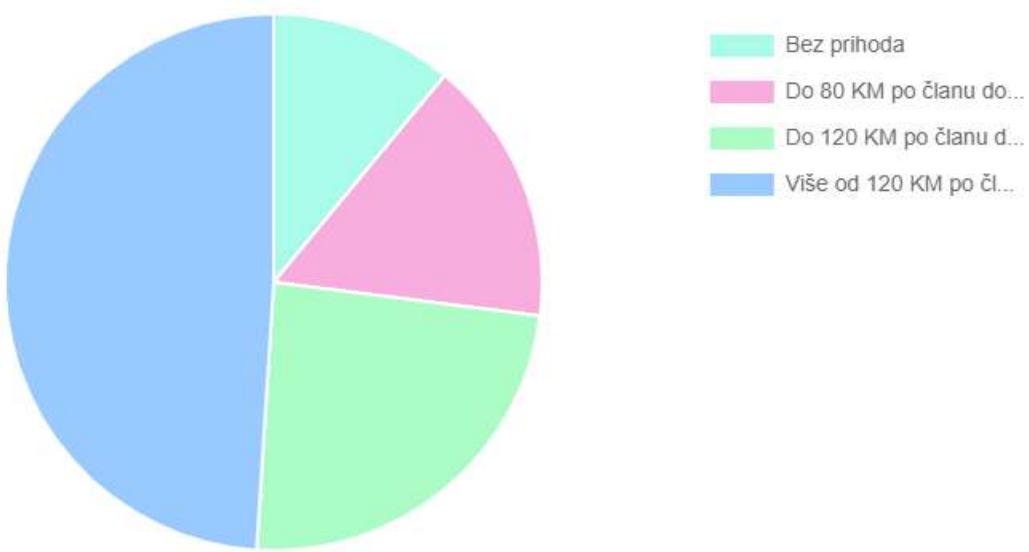
Rezultati istraživanja su pokazali da osobe koje su ostale bez posla u svom domaćinstvu većinom nemaju osobe sa invaliditetom, i to čak njih 464 ili 94%, dok je njih 30 ili 6% odgovorilo da imaju osobu sa invaliditetom u domaćinstvu.

Vlastiti stan/kuća	52%	264
Kod srodnika	28%	141
Ostalo	14%	69
Podstanar	6%	31
Socijalno stanovanje	0%	1

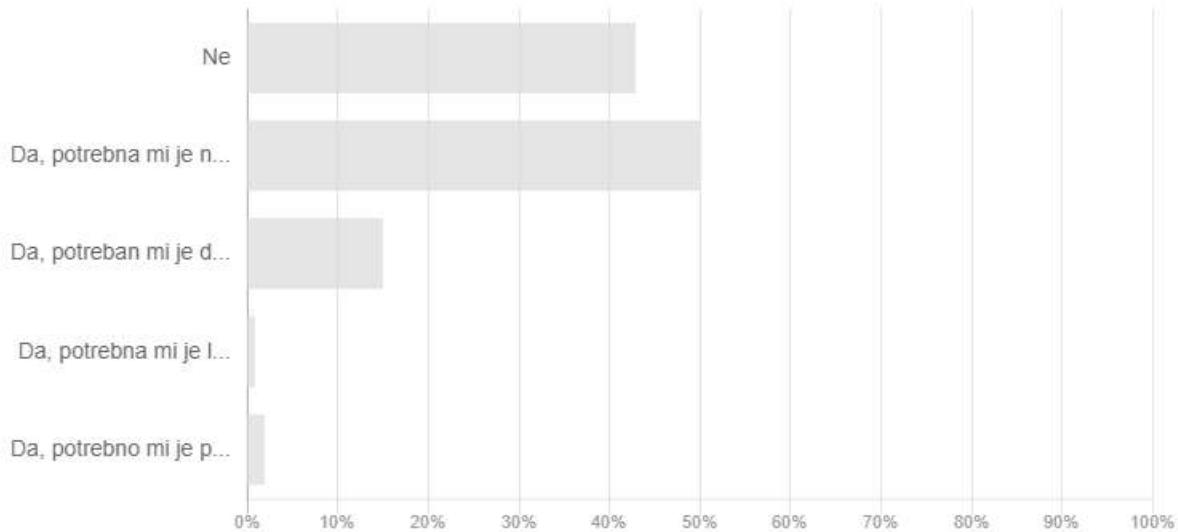
Grafikon 73 : Stambene prilike osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB

Od ukupnog broja ispitanika (518) koji su ostali bez posla u doba pandemije COVID-19, posebna pažnja se posvetila pitanjima vezanim za stambene prilike. Vlastitu kuću ili stan u svom posjedu imaju 264 ispitanika ili njih 52%, dok kod srodnika živi 141 ispitanik ili 28%. Daljom analizom dolazimo do podataka da 31 ispitanik ili 6% žive kao podstanari, a u „ostalo“, koje nije specificirano u odgovorima spada 69 ispitanika odnosno njih 14%. Samo jedan korisnik je odgovorio da koristi socijalni stan u svojoj lokalnoj zajednici. Analizirajući podatke može se zaključiti da je pandemija COVID-19 imala negativan uticaj , ne samo zbog nedostatka zaposlenja, nego i zbog činjenice da mnogi od ispitanika nemaju riješeno stambeno pitanje , što će se naravno negativno odraziti na kvalitet života njihovog domaćinstva.

Grafikon 74 : Visina prihoda po članu domaćinstva osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19

Na osnovu rezultata istraživanja o visini prihoda u domaćinstvu osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije, 244 ispitanika ili 49% je odgovorilo da ima više od 120KM po članu domaćinstva , a njih 122 ili 24% ima do 120KM po članu domaćinstva. Ovo govori da određen broj osoba koje su ostale bez posla u vrijeme pandemije imaju nekoga u svom domaćinstvu ko je zaposlen ili je korisnik prava iz socijalne zaštite. Takođe, 78 korisnika ili 16% je odgovorilo da ima prihode do 80KM po članu domaćinstva, a čak 56 ispitanika ili 11% nemaju nikakvih prihoda. Rezultati ovog istraživanja govore o pojavi nove vrste siromaštva prouzrokovane pandemijom COVID-19 koja pogađa veliki broj porodica na području SBK/KSB. Smatra se da će veći broj osoba koje su ostale bez posla zbog posljedica pandemije u narednom periodu potražiti pomoć u ustanovama socijalne zaštite.

	Procenat	Broj
Da, potrebna mi je novčana pomoć	50%	242
Ne	43%	209
Da, potreban mi je dječiji dodatak	15%	71
Da, potrebno mi je psihološko savjetovanje	2%	11
Da, potrebna mi je lična invalidnina	1%	3

Grafikon 75 : Iskazivanje socijalne ili druge pomoći koje su potrebne osobama koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19

Na osnovu anketiranja osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije iskazala se potreba za raznim vrstama pomoći. Neke od tih pomoći su novčana pomoć koju potražuje njih 50%, odnosno 242 osobe. Za dječiji doplatak potrebu je iskazala 71 osoba ili njih 15%, za psihološko savjetovanje 11 ili 2% osoba , te za ličnu invalidinu 3 osobe, odnosno 1%. Na pitanje o dodatnim potrebama prouzrokovanim nezaposlenjem zbog pandemije, 209 ispitanika ili njih 43% je odgovorilo da nema nikakve dodatne potrebe.

6. ZAKLJUČCI

1. Analiza stanja socijalne zaštite u doba pandemije na području SBK/KSB je pokazala niz problema, slabosti i ugroženosti korisnika u doba pandemije, a samim tim i profesionalaca u sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB,
2. Istraživanje je provedeno u vrijeme trajanja pandemije koronavirusa na području SBK/KSB, čime su profesionalci iz centara za socijalni rad i drugih ustanova iskazali potrebu za određenim promjenama,
3. Analiza je pokazala, a ne ulazeći u područje ustavne podjeljenosti i nedorečenosti, pa i neusklađenosti propisa sa evropskim konvencijama i međunarodnim ugovorima, da je sistem socijalne zaštite u Federaciji BiH i srednjobosanskom kantonu sa pozicije stručnih radnika opterećen administrativnim i upravno-pravnim postupcima u socijalnoj zaštiti. Iz tih razloga nije u mogućnosti posvetiti se neposrednom socijalnom i drugom stručnom radu sa pojedincima i porodicama u riziku ili u stanju socijalne potrebe, a posebno u doba vanrednih situacija,
4. Rezultati istraživanja su pokazali da je na području SBK/KSB sistem socijalne zaštite kompleksan i decentralizovan što je smetnja za sprovođenje socijalne zaštite. Brojne izmjene Zakona i obimne podzakonske regulative (smjernice, instrukcije, uputstva) u ostvarivanju socijalne zaštite na području ovoga kantona su komplikovane i stvaraju smetnju za rješavanje prava iz socijalne zaštite, posebno sa naglaskom u situacijama koje zahtjevaju hitno djelovanje (zbrinjavanje djece i mladih),
5. Analiza je pokazala da sa pojavom korona virusa u BiH, ustanove socijalne zaštite sa područja SBK/KSB, kao i ostale ustanove i stanovništvo na samom početku nisu bile adekvatno pripremljene za zaštitu u vanrednim situacijama,
6. Analiza je pokazala i da bez obzira na tešku materijalnu situaciju u privredi i čitavom kantonu, nije bilo promjena u budžetu koji je namjenjen korisnicima socijalne zaštite,
7. Preporuke i naredbe koje su donosili krizni štabovi na svim nivoima su bili zbrunjujući i često kontradiktorni, a ponajmanje su imali veze sa korisnicima socijalne zaštite i profesionalcima koji su uposleni u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama socijalne zaštite
8. Ispitanici su ukazali na nedostatak koordinacije svih strana sa ciljem pružanja pomoći kao i nedostatak fleksibilnosti odnosno inovativnih i kreativnih pristupa u rješavanju problema u izvanrednoj situaciji
9. Analizirajući određene odgovore iz anketnih upitnika, kao i neformalnih razgovora sa korisnicima, uočeno je da se pored egzistencijalnih i zdravstvenih problema manje obraćala pažnja na posljedice koje su direktno pogodale osobe koje su imale zabranu kretanja tokom mjera zaštite od pandemije,
10. Posebno se može zaključiti da je zabrana kretanja djece stvorilo problem organizovanja viđanja roditelja kod razvedenih brakova,
11. Analiza je pokazala da je ograničavanje kretanja imalo uticaj na porodične odnose, koje je ostavilo nesagledive posljedice na djecu,
12. Profesionalci koji se bave zaštitom djece su nailazili na probleme, bez jasnih uputa i smjernica vezanih za vrijeme pandemije,

13. Profesionalci su se našli pred nizom izazova,a resursi kako ljudski tako i materijalni nisu zadovoljavajući u redovnim,pa samim tim ni u vanrednim situacijama, kvalifikaciona struktura uposlenih u ustanovama socijalne zaštite zadovoljava samo minimum stručne zastupljenosti i može se negativno odraziti na pružanje usluga.
14. Centri za socijalni rad i druge ustanove socijalne zaštite nisu prepoznati ni kroz Federalni, a ni kantonalni zakon, kao posebne stručne ustanove, primjerice kao Zavodi za zdravstveno osiguranje, PIO/MIO, i sl.

7. PREPORUKE

Shodno dobijenim rezultatima istraživanja i zaključcima, definisan je niz preporuka nadležnim entitetskim, kantonalnim i općinskim vlastima, ali i ustanovama i korisnicima usluga socijalne zaštite. Definisane preporuke su grupisane u sljedeće kategorije:

I Planiranje i razvoj

- Posvetiti veću pažnju strateškom planiranju socijalne zaštite. Izraditi strateške i operativne planove za postupanje u kriznim situacijama sa jasnim smjernicama o postupanju u ustanovama socijalne zaštite;
- Usaglasiti politiku socijalne zaštite na nivou entiteta, kako bi se građanima svih kantona FBiH omogućio jednak nivo socijalne zaštite;
- Uvesti jedinstvene standarde i pravila za sve ustanove socijalne zaštite u vanrednim situacijama;
- Usmjeriti posebnu pažnju na djecu i mlade, kao investiciju u razvoj i bolje ekonomске ishode društva, te im dati prioritet u svim strateškim dokumentima;
- U svim strateškim planovima, u skladu sa međunarodnim standardima dati prednost razvoju i ulaganju u porodične oblike zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja u odnosu na institucionalni smještaj, a na osnovu detaljne finansijske analize cijena smještaja u porodici u odnosu na smještaj u instituciji;
- Uvesti periodične evaluacije prava i usluga socijalne zaštite, kako bi se planiranje zasnivalo na dokazima i realnim pokazateljima, uključujući i finansijske;
- Izraditi Akcioni plan na nivou kantona za zaštitu djece sa smjernicama o postupanju u vanrednim situacijama kao i uspostavljanje posebne budžetske stavke za pomoć djeci u svim općinama na području SBK/KSB;
- Izraditi posebnu analizu položaja djece na području SBK/KSB sa posebnim osvrtom na saniranje posljedica pandemije;
- Pri ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB formirati poseban odjel koji će se baviti zaštitom i pravima djece u skladu s Konvencijom o pravima djece.
- Izraditi strateške i operativne planove za postupanje u kriznim situacijama sa jasnim smjernicama o postupanju u ustanovama socijalne zaštite;

- Formiranje tima pri ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za pružanje pomoći i podrške iz oblasti socijalne zaštite, sa posebnim osrvtom na djecu koja su bez adekvatne roditeljske zaštite, koji bi imao funkciju koordinisanog rada u međusektoralnim mrežama za uspostavljanje standarda prakse i usluga službi socijalne zaštite tokom pandemije;
- Izraditi Akcioni plan na nivou kantona za zaštitu djece sa smjernicama o postupanju u vanrednim situacijama kao i uspostavljanje posebne budžetske stavke za pomoć djeci;
- Izraditi posebnu analizu položaja djece na području SBK/KSB sa posebnim osrvtom na saniranje posljedica pandemije;
- Izraditi posebne Akcione planove za zaštitu djece u vanrednim situacijama u svim općinama na području SBK/KSB;
- Nužno je kreirati Protokol o postupanjima za korisnike socijalne zaštite koji zahtijevaju određeni vid socijalnih usluga, a koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB;
- Pri ministarstvu zdravstva i socijalne politike da se formira poseban odjel koji će se baviti zaštitom i pravima djece u skladu s Konvencijom o pravima djece;
- Nužno je kreirati Protokole o postupanjima za određene kategorije koje zahtijevaju određeni vid socijalnih usluga, a koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB kantona, sa drugim kantonima gdje postoje tražene zakonske organizacione strukture jedinica;
- Potrebno je izraditi smjernice sa procedurama rada sa korisnicima u doba pandemije.

II Zakoni

- Uskladiti kantonalne zakone o socijalnoj zaštiti sa usvojenim standardima i politikom entiteta sa ciljem obezbjeđivanja jednakih prava za sve građane FBiH;
- Preciznije normativno regulisati prava iz socijalne zaštite izradom novog zakona o socijalnoj zaštiti na nivou SBK/KSB, koji će biti usklađen sa ostalim zakonima i Konvencijama;
- Uskladiti međusobno pojedine članove Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB kako bi se omogućilo da se uzmu u obzir sve činjenice i dokazi prilikom odlučivanja o pravima (npr. primjena čl. 173. st.1., treba da bude u skladu sa čl.26. Zakona). Prema podnositelju zahtjeva se kroz individualni plan treba odrediti na koji način može da živi život dostojanstven čovjeku. Površina zemljišta ne smije da bude uslovna pretpostavka za odbijanje podnositelja zahtjeva u ostvarivanju nekog vida prava, kao što je to trenutno slučaj;
- Zakonom obezbijediti realnu procjenu svakog pojedinog slučaja prilikom određivanja prava na socijalnu zaštitu. Stanje procjene bi se trebalo sagledavati do zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se doneše odluka o priznavanju ili ne nekog prava;
- Preporučuje se rad na poboljšanju ciljane socijalne pomoći putem paketa mjera u vanrednim situacijama koje će socijalnu zaštitu učiniti efikasnijom, efektivnijom i pravičnijom, posebno za porodice koje u svom domaćinstvu imaju maloljetnu djecu i osobe sa invaliditetom;

- Utvrditi zakonske procedure skraćenog i hitnog postupka kao i nove načine komunikacije sa korisnicima (korištenjem internet i drugih naprednih oblika komunikacije i sl.) u ostvarivanju i korištenju prava iz socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom;
- Definisati novi Pravilnik o radu Komisije za utvrđivanje nesposobnosti za rad, potrebe za njegovom i pomoći drugog lica, te za ocjenu djece ometene u psihofizičkom razvoju koji će biti usklađen sa Pravilnikom obrazovnog sistema;
- Uvesti pravo na smještaj odrasle osobe i djeteta u srodnicičku porodicu, na području SBK/KSB, iz razloga primjene načela jednostavnosti i ekonomičnosti;
- Pokrenuti izmjenu čl. 236.st. 1. Zakona o nasljeđivanju u FBiH (Službene novine FBiH broj: 80/14) u kojem bi se propisalo da se kao pitanje raspravlja i odlučuje o dugovima ostavitelja, a potom o drugim nasljednim pravima;
- Potrebno je pristupiti izradi novog zakona o socijalnoj zaštiti na nivou SBK/KSB, koji će biti usklađen sa ostalim zakonima i Konvencijama vodeći se posebno istaknutim preporukama u analizi zakonskih i podzakonskih akata;
- Potrebno je preciznije normativno regulisati prava iz socijalne zaštite;
- Uvođenje standarda i pravila za ustanove socijalne zaštite u vanrednim situacijama
- Stanje procjene bi se trebalo sagledavati otprilike zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se doneše odluka o priznavanju ili ne nekog prava;
- Primjerice, trebalo bi pokrenuti izmjenu čl. 236.st. 1. Zakona o nasljeđivanju u F BiH (Službene novine F BiH broj: 80/14) u kojem bi se propisalo da se kao pitanje raspravlja i odlučuje o dugovima ostavitelja, a potom o drugim nasljednim pravima.

III Budžet

- Povećati budžetska izdvajanja za djecu i mlade na svim nivoima;
- Uvesti programsko budžetiranje zasnovano na očekivanim rezultatima;
- Povećati iznose dječijeg dodatka i drugih novčanih prava dostupnih djeci i mladima. Uvezati novčana prava sa pružanjem usluga za dijete i porodicu kroz integrirano vođenje slučaja;
- Uvesti dodatna budžetska izdvajanja za potrebe centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite, kao i za potrebe korisnika u vanrednim situacijama od strane ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB. Posebno se preporučuje općinskim/gradskim vlastima da osiguraju adekvatno finansiranje centara za socijalni rad i na taj način osiguraju punu kadrovsku i materijalnu osposobljenost ovih institucija;
- Uvesti ciljane socijalne pomoći putem definisanja paketa mjera u vanrednim situacijama koje će socijalnu zaštitu učiniti efikasnijom, efektivnijom i pravičnijom;
- U skladu sa nalazima evaluacija i revizija novčanih prava osigurati dodatna sredstva za najugroženije građane, posebno porodice s djecom. Dodatna sredstva mogu biti osigurana i kroz reviziju postojećih davanja, ukoliko bi se ista planirala za finansiranje programa koji su zasnovani na očekivanim rezultatima, a ne na paušalnim davanjima za programe za koje ne postoji jasan dokaz o učinku;

- Budžeti koji se izdvajaju za ustanove institucionalnog smještaja korisnika sa sva tri nivoa – federalnog, kantonalnog i općinskog – trebaju biti preusmjereni na podršku porodičnim modelima zbrinjavanja i razvijanju mreže socijalnih usluga za podršku življena u zajednici, u skladu sa postojećim strateškim dokumentima iz ovih oblasti;
- U vanrednim situacijama (uključujući i trenutnu pandemiju), ukoliko je moguće ne smanjivati budžetska izdvajanja za socijalnu zaštitu;
- Preporučuje se posebno finansijsko izdvajanje od strane Vlade SBK/KSB za potrebe centara za socijalni rad drugih ustanova socijalne zaštite kao jedna od mjera zaštite građana i korisnika u vanrednim situacijama.

IV Baze podataka

- Formirati funkcionalnu bazu podataka koja će omogućiti analitički rad u ustanovama socijalne zaštite. Posebnu pažnju posvetiti prikupljanju podataka o stanju korisnika u vanrednim situacijama. Centri za socijalni rad imaju potrebu za vođenjem evidencije o svim svojim uslugama;
- Baze podataka kreirati tako da omoguće socijalnim radnicima da izvršavaju svoje osnovne zadaće, te da im pomognu u praćenju stanja i potrebe korisnika kao i proučavanje određenih pojava;
- Baza podataka u centrima za socijalni rad bi trebala da u sebi sadrži osnovne podatke o korisniku, njegovim potrebama, metodama koje su korištene u radu s korisnikom, kao i stručna mišljenja socijalnih radnika;
- Provesti reviziju korisnika u cilju utvrđivanja realnog stanja socijalne potrebe, a na osnovu koje će se jasno targetirati trenutni i budući korisnici;
- Baza podataka u centrima za socijalni rad bi trebala da u sebi sadrži osnovne podatke o korisniku , njegovim potrebama, metoda koje su korištene u radu s korisnikom, kao i stručna mišljenja socijalnih radnika.
- Preporučuje se uraditi baza podataka za sva izdvajanja od strane općina na području SBK/KSB koja se mogu podvesti pod proširena prava iz socijalne zaštite

V Institucionalni kapaciteti (ljudski, tehnički i materijalni)

- Posvetiti veću pažnju strateškom planiranju na nivou svih institucija socijalne zaštite SBK/KSB;
- Posvetiti veću pažnju ljudskim resursima. Menadžment ljudskih resursa je važan za svaku organizaciju jer doprinosi većoj efektivnosti i efikasnosti organizacije;
- Modernizovati i uskladiti sistematizacije radnih mesta sa Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine. Nakon toga izvršiti analizu trenutne popune i potreba;
- Omogućiti stalna profesionalna usavršavanja rukovodilaca i stručnih radnika o mogućnostima koje pružaju novi načini komunikacije, postupanju u vanrednim situacijama i sl. Kako bi se osiguralo pružanje kvalitetnijih usluga socijalne zaštite;
- Potrebno je reformisati Centre za socijalni rad kao odgovor na složenost i obimnost poslova. U tom smislu ojačati organizacione, kadrovske i materijalno-tehničke resurse

kao i finansijsku stabilnost ustanova socijalne zaštite. Posebnu pažnju posvetiti opremanju informaciono komunikacijskom opremom, te adekvatnom zaštitnom opremom za potrebe djelovanja u vanrednim situacijama;

- Pristupiti izradi Procjena rizika/ugroženosti i Planova djelovanja u vanrednim okolnostima i izradi procedure djelovanja u vanrednim okolnostima u svim ustanovama socijalne zaštite.

VI Međusektorska saradnja i koordinacija na nivou lokalne zajednice

- Intenzivirati saradnju ustanova socijalne zaštite sa lokalnim, kantonalnim, ali i entitetskim vlastima, te njihovo formalno uključivanje u rad kriznih štabova i drugih multi-sektoralnih tijela na lokalnom i kantonalnom nivou;
- Formirati tim pri ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za pružanje pomoći i podrške iz oblasti socijalne zaštite, sa posebnim osvrtom na djecu koja su bez adekvatne roditeljske zaštite, koji bi imao funkciju koordinisanog rada u međusektoralnim mrežama za uspostavljanje standarda prakse i usluga službi socijalne zaštite tokom pandemije;
- U saradnji sa obrazovnim sektorom, omogućiti besplatne obuke, prekvalifikacije, osposobljavanje za rad za lica koja u periodu vanrednih situacija iznenada ostanu bez posla. Takođe, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i lokalnom upravom, razmotriti mogućnosti za donošenje preporuka kojima bi se osiguralo da ta lica imaju određeni prioritet pri zapošljavanju;
- Ojačati saradnju između sektora, odnosno pružalaca usluga na lokalnom nivou i na kantonalnom nivo, posebno između socijalnog, obrazovnog, zdravstvenog, nevladinog sektora kao i civilne zaštite;
- Kreirati Protokole o postupanjima za one kategorije korisnika koje zahtijevaju socijalne usluge koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB kantona, nego se upućuju u ustanove na teritoriji drugih kantona FBiH (kao što su: vaspitno zanemarena i zapuštena djeca, djeca koja čine prekršaje, prijestupe i krivična djela, i sl.) kako bi se izbegao niz problema, počev od načina plaćanja i ugovaranja usluga pa do prenosa zdravstvenog osiguranja osiguranika;
- Ojačati saradnju sa mjesnim zajednicama, kao nivo lokalne vlasti koji je najbliži građanima i koji može obezbijediti relevantne informacije o korisnicima;
- U periodima vanredne situacije, posebno osigurati komunikaciju i razmjenu podataka između ustanova socijalne zaštite i zdravstvenog sektora, te kriznim štabovima, u smislu obezbjeđivanja lijekova, ortopedskih pomagala i zdravstvenih usluga korisnicima socijalne zaštite;
- Definisati precizno, protokolima o saradnji, nadležnosti različitih sektora. Poželjno je da se oblasti dopunjaju, ali potrebno je razlikovati, preventivno djelovanje, savjetovanje, nadzor i upravnu proceduru koja se finalizira upravnim aktom – rješenjem. Nadzor u obavljanju kućne njege i pomoći i kući, te ocjena kvalitete pružene usluge

treba da budu u domenu inspekcijskih službi iz oblasti zdravstva, a ne centara za socijalni rad.

VII Uvođenje novih usluga

- Utvrditi tačan broj djece i izvršiti dodjele tableta ili računara djeci korisnika socijalne zaštite u saradnji vladinog i nevladinog sektora. Organizovati besplatne obuke internet opismenjavanja, ali i osigurati adekvatnu pokrivenost internetom uz zadovoljavajuću infrastrukturu i tehničku opremljenost;
- Zbog visokog procenta socijalno isključenih osoba, korisnika socijalne zaštite, a posebno djece, razmotriti uvođenje javnih internet lokacija ili neki drugi način, ograničen mjesecni pristup internetu korisnicima socijalne zaštite;
- “Otvoreni dani” kao redovna aktivnost centra za socijalni rad tokom kojih bi građani mogli da se konsultuju i postavljaju pitanja stručnim radnicima centra za socijalni rad i da od njih dobiju stručne odgovore, savjete, uputstva za dalje postupanje, i sl;
- Intenzivirati preventivni socijalni rad u zajednici i obezbijediti kontinuiranu edukaciju stručnog kadra u toj oblasti;
- Obezbijediti usluge koje su predviđene Zakonom o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, a zbog nedostatka resursa pružaju se trenutno izvan teritorije SBK/KSB: Ustanova za djecu bez roditeljskog staranja, Ustanova za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju, Ustanova za odrasla i stara lica, itd.
- Osigurati proaktivniji pristup centra za socijani rad prema građanima, odnosno obezbijediti stručnom kadru značajniji iskorak u zajednicu.

VIII Korisnici socijalne zaštite

- Uspostaviti mehanizme učešća korisnika u procesu kreiranja politika i socijalnih usluga;
- Kontinuirano informisati građane o nadležnostima, dostupnim pravima u socijalnoj zaštiti i načinima ostvarivanja tih prava. Posebnu pažnju posvetiti alternativnim načinima komunikacije sa socijalno isključenim grupama do kojih teže dopiru informacije;
- Konstantno animirati korisnike i ostale građane, kao potencijalne korisnike (posebno u periodima krize i vanrednim situacijama) za aktivnije učešće u kreiranju politika (posebno na lokalnom nivou) kroz organizaciju anketa, istraživanje potreba javnog mjenja i sl.

LITERATURA

1. Član II 2(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije“ broj 1/94, uključujući i Amandmane)
2. Član III 2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine
3. Europska povelja o lokalnoj samoupravi : <https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d>(08.09.2020.)
4. Gavrilović,A. (2005) : Socijalna politika, filozofski fakultet, Banja Luka
5. Godišnji izvještaj o razvoju sa pregledom provedbe strategije razvoja Srednjobosanskog kantona - http://sbk-ksb.gov.ba/images/SBK_- Izvjestaj o razvoju sa pregledom provedbe strategije 2017. Godine 1.pdf (24.08.2020.)
6. Howe D.(1987).Uvod u teoriju socijalnog rada,Wildwood House
7. Izvor podataka za budžet Federacije BiH: SOTAC baza podataka Federalnog ministarstva rada i socijalne politike za SBK/KSB za 2019. Godinu (Civilne žrtve rata i neratne invalidnine) (11.09.2020.)
8. Milosavljević M. i Brkić M.(2005).Socijalni rad u zajednici,Socijalna misao ,Beograd
9. Nadležnosti ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB – <http://sbk-ksb.gov.ba/ministarstvo-zdravstva-i-socijalne-politike.html> (24.08.2020.)
10. Podaci iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april,2020.god.
11. Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u F BiH („Sl. novine F BiH“ br.15/13)
12. Puljiz,V.,Bežovan,G.,Šućur,Z.,Zrinščak,S.(2005):Socijalna politika,Pravni fakultet ,Zagreb
13. Statut SZO prihvaćen je nasjednici UN 7. Aprila 1948. Godine.
14. Teague .P.:Towards an inclusive society:Democratic Dialogue ,Social Exclusion ,Social Inclusion ,Report No.2
15. Ustav BiH; Član II 2. Ljudska prava
16. Ustav BiH; Član II 2. Međunarodni standardi
17. Ustav Bosne i Hercegovine (parafiran 21. novembra 1995. godine u američkom gradu Dejtonu a potpisana 14. decembra 1995. godine u Parizu)
18. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16);
19. Zakon o socijalnoj zaštiti,zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom(Sl.novine SBK/KSB ,br.10,2005.god)
20. Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 59/09 i66/16)
21. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“ broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16)